nobel edebiyat armağanı

MİHAİL ŞOLOHOV

kin ve sevgi

ALTIN KİTAPLAR YAYINEVİ

1905'ten bu yana rus KP'si üyesi olan Eugenie Grigorievna levitskaya'ya.
Yukarı Don bölgesine savaş sonrasının ilk ilkyazı olağandışı bir hız ve enerjiyle geldi. Mart sonunda azov denizinden sıcak rüzgarlar esmeye başladı, iki gün içinde Don'un sol yakasındaki kumlardan kalktı kar; çukurlukları ve dereleri doldurmuş olan karlar kabarıp erimeye başladı; incecik bozkır derecikleri buzdan kabuklarını kırıp delişmen bir aceleyle akmaya başladı; yollar geçilmez olmuştu neredeyse.
Bu kötü yolların allak bullak olduğu mevsimde Bukonovki ilçe merkezine gitmem gerekmişti. Büyük bir uzaklık değildi bu, kırk milden daha azdı, ama katedilmesi pek kolay değildi. Diğer bir yoldaşla gün doğmadan önce yola çıktık, iyi besili at çiftimiz derileri yay kirişi gibi gerginleşene dek patikalarda ter döktüler, ağır britzka*mızı zorlukla çekebiliyorlardı. Zaman zaman tekerlekler göbeklerine dek kar ve buzla karışık kumlu mil bataklığına gömüldü, daha bir saat geçmemişti ki atların böğürlerinde ve kalçalarında, ince deriden yapılmış karın kayışlarının altından sayısız beyaz köpükten lekeler belirdi. Taptaze sabah havası at terinin tadıyla kokulandı, ısınan yağın verdiği keskin, ağır ten kokusu koşum takımlarının üzerine yayıladurdu.
Hayvanlarımızın alışkın olmadığı zor yerlere geldiğimizde britzkadan inip yürüdük. Yarı erimiş karlar botlarımızın altında vıcık vıcıktı, yolda yürümek zaten zordu yeterince, ama yol kenarlarında, güneş ışığında ipildeyen buz gölcükleri sertti henüz ve buralarda yürümek daha da zordu. Yelenka çayı kavşağına dek onsekiz mili kate^fiek altı saatimizi aldı.
Mokhov köyü dolaylarında, yaz'ın yer yer kuruyan bu küçük çay, alçaktaki akçaağaç,bataklıklarından oluşan çevresine neredeyse,bir mil genişliğinde taşmıştı. Karşıya kırık dökük, alttı düz ve yalnızca üç adam taşıyabilen bir kayıkla geçmemiz gerekiyordu. Atları orada bıraktık. Diğer yakada eski, kışın başlangıcında orada bırakmış olduğumuz çok kullanılmış bir "Willis"** , kollektif bir çiftlik barakasında bizi bekliyordu. Ben ye araba sürücüsü
* Yaylı at araba (Ç.N.) "Jeep(Ç.N.)
gürültüyle yalpalayan eski tekneye bindik, güvenliğimiz için tasalarımız da yok değildi. Yoldaşım eşyalarımızla kalmıştı. Su çürük zemindeki deliklerden kaynamaya başladığında, boşaltmak için bayağı uğraştık. Elimize geçirebildeğimiz her nesneyle delikleri kapamayı denedik ve karaya ulaşıncaya dek su boşaltmayı sürdürdük. Irmağın diğer yakasına varmamız bir saatimizi aldı.
Sürücümüz gidip köyden arabayı getirdi, kayığa yeniden binip de küreği eline aldığında:
"Bu eski patlamış yalak, suda tuzbuz olmazsa iki saat içinde döneriz. Daha erken beklemeyin bizi" dedi.
Köy biraz uzaktaydı, bayırın çevresinde, insanların hiç olmadığı kırlarda bile yalnızca güz mevsimi içlerinde ve ilkbaharın en başlarında duyumsanabilen bir sessizlik vardı. Hava akan suların ham temizliğini, çürüyen akçaağaçların acı kokusunun da ağırlığını yüklenmişti.Buğulu, leylak rengi bir pusun ardında yitmiş Kopersk dolayındaki uzak bozkırlardan, kendisiyle birlikte karlı zindanından yeni kurtulmuş toprağın sonsuz gençlikteki ; zor duyumsanın kokusunu getirerek hafif bir meltem esiyordu.
Az ileride ırmak kıyısındaki kumların üzerine devrilmiş bir örme çit duruyordu. Üstüne çömelip bir sigara içecektim. Ama elimi sağ cebime götürdüğümde canım sıkıldı, sigara paketim sırılsıklam olmuştu. Irmağı geçerken sular teknenin alçak yanından içeri sıçramış ve göğüsüme kadar çamurlu suyla ıslatmıştı beni. Sigaraları düşünecek zamanım da olmamıştı zaten, küreğimi bir yana bırakıp, teknenin batmasını engellemek için olabildiğince çabuk su boşaltmam gerekmişti:
Ama şimdi kızıyordum dikkatsizliğime, paketi özenle çıkardım, ökçelerim üzerine çöktüm ve nemli , kahverengileşmiş sigaraları çitin üzerine yan yana dizdim.

Öğle vaktiydi. Güneş , Mayıs günlerine göre oldukça sıcaktı. Sigaraların hemen kuruyacağını umuyordum. Güneş öylesine sıcaktı ki, yastıktı askeri pantolon ve içi pamuklu ceket giydiğime pişman olmaya başladım. Çitin üzerinde oturmak sevinç veriyordu bana, yalnız kendimleydim, bütün bir sessizliğin ve kimse. sizliğin tadına varıyordum : kulaklıkları olan eski asker kepimi çıkarıp, uzun süre kürek çektiğim için ıslanmış saçlarımı melteme
8
verip kuruturken, solgun gökyüzünde ağır yol alan beyaz, dolgun bulutlara baktım.
Henüz çok uzun süre oturmamıştım ki, köyün dışındaki evlerin ordan bir adamın çıkıp yol boyunca yürümeye başladığını gördüm. Boyuna bakılırsa beş yada altı yaşından büyük olmayan bir çocuğu tutuyordu elinden. Ağır adımlarla ırmakla çayın kesiştiği yerin doğrultusunda yürüdüler; ama arabamızın doğrultusuna geldiklerinde, dönüp bana doğru yürüdüler. Uzun boylu, hafif kambur yürüyen adam doğruca yukarı çıktı ve boğuk, kalın bir sesle selam verdi. "Günaydın kardeş."
"Günaydın." Bana uzatılan iri, nasırlı eli sıktım. Adam çocuğa doğru eğilerek konuştu: "Amcaya günaydın de oğlum. Babacığın gibi bir şoför olmalı o da. Yalnız o surdaki küçük arabayı sürerken, ben ve sen kamyon kullanıyorduk."
Gökyüzü gibi duru ve incelikle gülümseyen gözleriyle gözlerimin ta içine bakarak, çocuk, kızarmış, küçük soğuk bir el uzattı bana. Dostça elini sıkıp sordum.
"Elin neden bu denli soğuk ihtiyar? Güneş iyiden iyiye sıcak, ve sen donuyorsun."
Çocukça, güven dolu dokundu dizlerime, bastırdı, ve lepiska kaşlarını şaşkınlıkla kaldırdı:
"Niye bana ihtiyar diyorsun, amca? Ben daha çocuğum; ben donmuyorum da, ama kartopu yaptığım için soğuk ellerim."
Yarı yarıya boş asker hurcunu sırtından çıkaran adam yanıma çömeldi:
"Şu benim yol arkadaşım bir sürü dert açıyor başıma! Tükendim artık.Uzun adımlarla yürümeye göreyim, hemen tırısa kalkar. Gel de bu ayağına tez beye adımlarını uydurmaya çalış! Bir adımlık yer için bir bakarım üç adım atıyorum, işte böyle ben ve o ayrı hızlarda yürürüz, at ile tosboğa gibi. Sırtını döndüğün anda su birikintilerinde çamurla sıvanmaya gider, ya da buz parçalarını kırıp şeker niyetine yer. Demem o ki, adam işi değil böylesi bir yol arkadaşıyla, hele şimdiki gibi güç bir yürüyüşe çıkmak!" Biriki saniye sustuktan sonra sordu :"Gelelim sana kardeş, pat ronunu mu bekliyorsun ?" "Beklemeliyim."dedim. "Öbür yakadan gelecekler, öyle mi ?" "Evet."
"Sanırım teknenin ne zaman geleceğini bilmiyorsun ha ?" "iki saat içinde..."
"Uzun bekleyiş olacak. Eh, öyleyse dinlenebiliriz biraz; benim acelem yok. Geçerken bir sürücü kardeş gördüm ki güneşleniyor, yanına varayım da birlikte bir sigara içelim dedim. Ne yalnız sigara içmek, ne de yalnız ölmek iyi değil. Ee senin de halin vaktin yerinde, sigara içiyorsun. Islattın değil mi ? Evet kardeş, ıslak tütün at gibi kokar, işe yaramaz. Boşver, benim sert tütünden al biraz."
Haki yazlık pantolonlarının cebinden yıpranmış, ahududu rengi ipek bir kese çıkardı, kesesini yayarken, köşesine işlenmiş sözcükleri okuyabildim:(Lebedyanski Lisesi altıncı sınıfındaki bir kız öğrenciden sevgili askerimize.)
Oldukça sert, ev ürünü tütününden içmeye başladık, uzun süre konuşmaksızın oturduk. Çocukla nereye gideceğini, bu kötü mevsimde hangi gereğin onu yola çıkmaya zorladığını sormak istiyordum; ama bir soruyla benden önce davrandı:
"De bana, bütün savaşı tekerlek üstündemi geçirdin ?"
"Hemen hepsini."
"Cephede mi?"
"Evet."
"Evet, ben de, ben de yığınla bela gördüm, boğazıma dek, çok bela gördüm."
iri, yağız ellerini dizlerinin üstüne koydu, kamburunu çıkararak oturdu. Yandan yüzüne bakıyordum, her nasılsa birden irkildim. Siz hiç kül serpilmiş gibi duran gözler, doğrudan bakmanın bu denli zor olduğu böylesi unutulmaz, ölümcül bir özlemle dolu gözler gördünüz mü ? işte benim tesadüfen tanıştığım arkadaşımın böyleydi gözleri. Örme çitten kuru,eğri bir dal parçası koparıp kuma karmaşık biçimler çizmeye koyuldu.
"Kimi zaman uyayamazsın geceleri; boş gözlerle karanlığa
10
dalar gidersin :"Yaşam, nasıl da savurdun beni böyle ? Neden sürdün beni böyle ordan oraya?" Ve yanıt alamazsın, ne karanlıktan, ne aydınlık günden... Yanıt veren olmaz, yaşadığın sürece de

olmayacaktır." Sen aşağı in de su kenarında oyna oğul. Akan suda her zaman birşeyler bulunur. Dikkat et yalnız , ayaklarını ıslatma"
O sessizce sigarasını çekerken , gizlice baba oğulu inceliyordum, bana çok garip gelen bir özelliğe şaşırdım. Çocuk sade ama iyi giyinmişti; yıpranmış açık renk kunduz derisinden uzun ceketi, yün çoraplar üzerine giymek için yapılmış küçük çizmeleri ve ceket kolunun üzerindeki bir yırtığın üzerindeki oldukça düzgün yama, tüm bunlar bir kadının, işinin ehli bir annenin elinden çıkmış gibiydi.Oysa baba değişik görünüyordu. Yer yer yanmış gibi delikli pamuklu paltosu özensiz ve kabaca yamanmıştı; paçavraya dönmüş haki pantolonlarının üzerindeki bir yırtık, aşağı doğru tamamen dikilmemiş, geniş eril dikişlerle teyellenmişti. Neredeyse yeni gibi duran asker paltosu giymişti, ama kalın yün çoraplarına kadın eli değmemiş , yer yer güve yemişti. Düşündüm: "Ya dul, ya da karısıyla araları iyi değil."
Sonunda, suya doğru inen oğlunu izlerken boğazını temizleyip konuşmaya başladı. Tümüyle kendimi verip.dinledim.
"Önceleri yaşamım yeterince düzenliydi. Voronej'liyim ben, 1900'de doğdum/iç savaşta kızıl ordudaydım, Kikvice'nin tümeninde. 1922'de Kulak'lar için çalışmaya kuban'a gittim. Kıtlık yılıydı. Oraya gitmekle yaşamda kalmayı başardım. Ama evde annebabam ve küçücük kızkardeşim açlıktan öldü. Tümden yalnız bırakılmıştım. Dünyanın tümünü gezsen bir yakınımı bulamazdın, tek bir can bile. Evet, bir yıl sonra döndüm kubândan, kulübemi satıp Voronej kentine gittim. Bir dülgerin yanında çalışmaya başladım, bir süre sonra da evlendim. Karım bir çocuk yuvasında yetişmişti, öksüzdü. Elime geçen iyi bir kızdı sessiz, neşeli, sorumluluk sahibi ve zeki, bana hiç benzemeyen biri yani .Çocuklukluğu boyunca hep yaşamın ne pahasına sürdüğünü görmüş olmalı, herhalde bu etkiledi karakterini. Dışardan birisi için pek gösterişli sayılmazdı, ama ben ona yakındım ve gözünün içine bakıyordum. Bana göre dünyada ondan daha güzel
11
daha hoş birisi yoktu ve olamazda.
işten eve yorgun argın, bazen de iblis gibi kötü bir ruhla gelirdim. Ama o hiçbir zaman kaba bir sözle yanıt vermedi bana. Nazik, sessiz, çok şey yapamazsa da, ordan burdan bulur buluşturur o, yoklukta güzel birşeyler pişirip koyardı önüme. Ona bakar ve öfkeyle dönerdim; ama sonra onu kucaklar, ve konuşurdum : Bağışla beni, Irena canım, zalimin tekiyim ben. Görüyorsun işte, işler iyi gitmiyor bugünlerde." Sonra da barışırdık, içim huzur dolardı. Bilirsin ya kardeş, işinde ne kadar yararlı olur bunun. Sabahları dinç olarak kalkardım, çıkıp atölyeye giderdim ve iş dayanamazdı elime, insanın zeki bir karısının ve eşinin olması bu denli iyi işte.
Bazen para aldığımız günler gidip birşeyler içerdik yoldaşlarla. Ve bazen öyle olur ki eve dönerken ayaklarım sekiz çizerdi, halim bu zamanlarda korkunç olmalı. Caddeler dar gelirdi bana, hele dar sokaklar ölüm tuzağı olurdu. O günler şeytan gibi güçlü, sağlıklı bir delikanlıydım, bir fıçı içki içebilirdim, eve de her zaman kendi ayaklarımının üzerinde giderdim. Ama bazen körkütük olduğum, dört ayak üzerinde süründüğüm de olurdu. Ama hiç bir zaman utanılıcak bir şey olmadı, ne bir bağırma , ne arsızlık. Irena'm gülümserdi yalnızca, bunu bile çekingenlikle yapardı, ben ise küserdim o esrik halimle. Giysilerimi çıkarır, fısıldardı :"Duvar tarafına yat sevgili Andrey, yoksa yataktan düşebilirsin uyurken ." Evet, un çuvalı gibi düşer kalırdım, herşey gözlerimin önünde yalpalamaya başlardı. Ama uykudayken hafifçe başımı okşadığını duyumsardım, bana üzüldüğünden olacak, nazlı nazlı birşeyler mırıldandığını duyardım.
Sabahleyin işe gitme zamanından iki saat önce kaldırırdı beni kendime geleyim diye. Mahmur olduğum zamanlar hiçbirşey yemeyeceğimi bilirdi, tuzlanmış bir salatalık ya da benzer hafif bir şey getirir ve küçük bir bardak votka koyardı bana.'Dik şunu, Andrey, ama başka yok sevgilim, ona göre !" Evet, insan böylesi bir güvene hak vermez de ne yapar ? Votkamı içer, konuşmadan yalnızca gözlerimle teşekkür eder, bir öpücük verir ve bir sevgiliye gider gibi çıkıp işe giderdim. Ama tanrı bilir ya , esrikken bana kötü bir söz söyleseydi, bağırsa ya da küfretseydi,
,12
çekip gider ve iki gün kafayı çekerdim. Başka ailelerde,' kadın aptalsa olan da bu, bilirim, böyle kadınlar görmüştüm.
Bir zaman sonra çocuklarımız olmaya başladı. Önce minicik bir oğul, sonra , yıllar sonra iki kız. Sonra da koptum yoldaşlarımdan. Tüm kazancımı evime harcıyordum, yavaş yavaş büyük bir ailem oluyordu, içkiye para ayıramazdım artık. Yalnızca çalışmadığım günler bir kadeh bira içerdim, buna da gün denirdi işte.
1929'da makinelerle ilgilendim. Motorun çalışmasını öğrendim ve bir kamyonun tekerleri üzerine

oturdum. Çekip gitmeyi müthiş seviyor, atölyeye dönmeyi hiç istemiyordum. Böylece on yıl yaşadım da, nasıl geçtiğini anlamadım bu zamanın. Bu süre içinde uyumuş gibiydim. Zaten nedir ki on yıl ? Yaşlının birine soralım bakalım, nasıl geçirmiş yaşamını. Hiçbir şey anlamadığını söyleyecektir. Geçmiş, pusun ardındaki şu uzak bozkır gibidir. Bu sabah şu bozkırda yürüyordum, gün tümüyle duruyordu her yanda; ama daha oniki mil gitmemiştim ki bozkır kalın pusun ardında kalakaldı. Buradan baktığında ormanı çalılıktan, çayırlığı tarlalardan ayırmazsın.
O on yıl boyunca gece gündüz çalıştım, iyi para kazanıyordum, diğerlerinden kötü yaşamıyorduk. Ve çocuklar neşeydi bizim için üçü de iftiharlıktı okulda, en büyükleri Anatole de matematikte öyle iyiydi ki, bir Moskova gazetesinde yazısı bile
çıkmıştı. •
Bu büyük ödülü nasıl etti de aldı, gerçekten bilmiyorum kardeş. Ama sevinçten dört köşe olmuştum, onunla gurur duyuyordum. Tanrım, ne çok gurur duyuyordum.
Bu on yıl içinde biraz para biriktirdik, hemen savaştan önce de kendimize iki odalı bir ev kurduk. Irena iki keçi aldı. Daha ne isterdik ki ? Çocuklar sütlü yulaf ezmesi yiyorlardı, başımızı sokacak bir yerimiz vardı, sırtımızda giysi, ayaklarımızda ayakkabı vardı, herşey güzeldi yani. Yalnız ev konusunda bir hata yaptım. Havaalanından pek uzak olmayan bir yerde bir arsa vermişlerdi bana. Eğer kulübem başka bir yerde olsaydı, yaşamım daha değişik bir yola akacaktı...
Sonunda'olan oldu... Savaş ! ikinci gün askeri komiserlikten seferberlik kağıdı geldi, üçüncü gün de birliğime katılmam gere
13
kiyordu. Dört sevgili varlığım uğurladılar beni : Irena, Anatole, kızlarım Nastya ve Olga. Çocukların tümü bu konuda cesurdu. Evet doğallıkla kızlar bir iki gözyaşı dökmediler değil. Onyedisindeki Anatole yalnızca üşümüş gibi omuzlarını kaldırmıştı. Ama Irena'm... Evli olduğumuz onyedi yıl boyunca onu hiç böyle görmemiştim. Bir önceki gece üstümdeki gömlek gözyaşlarımdan kurumaya vakit bulamadı, diğer sabah da sürdü aynı öykü.istasyona vardığımızda ona bakamıyordum, o denli açması durumdaydı. Dudakları gözyaşlarından şişmişti, saçları yazmasının altından darmadağınık fırlamıştı, gözleri donuk ve duygusuzdu, kendinde değilmiş gibiydi. Komutanlar trene binmemizi buyurdular; ama o göğsüme atıldı, ellerini boynuma dolayıp sarıldı bana, yarı yarıya kesilmiş bir ağaç gibi titriyordu. Çocukları kandırmaya çalışıyorlardı, ben de, ama yararı olmadı. Orada kocaları ve oğullarıyla konuşan başka kadınlar da vardı; ama benimki dala sarılan yaprak gibi sarılmıştı bana, yalnızca titriyor, tek söz etmiyordu."Tut biraz kendini,Irena canım. Bi güle güle de bana." dedim ona. Böylece konuştu, her sözcüğü hıçkırıklarla kesilerek :'Sevgilm, Andrey'im... bir daha... göremiyeceğiz birbirimizi... sen ve ben... artık, dünya üzerinde..."
Benim zaten yüreğim parçalanıyordu ona üzülmekten, ve o kalkıp böyle dedi! Onlardan ayrılmanın benim için de kolay olmadığını bilmek zorundaydı. Ben kaynanama kurabiye yemeye gitimyordum ki ! Yabanileştim; ellerimi zorla çektim ve hafifçe omuzuna vurdum; ama kendi gücümün ayrımında değildim, sedeledi, üç dört adım geriye düştü; sonra yeniden küçük adımlarla bana doğru geldi ellerini uzatarak. Ona bağırdım "Böyle mi uğurlayacaksın beni ?Vaktinden önce neden gömüyorsun beni?" Evet, o denli kendinde değildi ki, onu yeniden kucaklamam gerekti..
Tümcesini burada keserken boğazına birşeyler düğümlendiğini, yutkunduğunu duydum. Duyguları bana taşmıştı. Yandan ona baktım, ama solgunölü mü deseydimgözlerinde tek bir gözyaşı bile göremedim. Başı huysuzca öne eğik oturuyordu; yalnızca umarsızca asılı kalan kocaman elleri hafifçe titriyordu; çenesi, sıkı dudakları kıpırdıyordu.
14

"Yeter dostum; anımsama geçmişi" dedim yavaşça. Am galiba duymadı sözlerimi; duygularını yönlendiren büyük bir istenç gücüyle, birden kısık, garip biçimde yaşlanmış sesiyle konuşmasını sürdürdü:
"Ölünceye dek, son saatime dek, öleceğim an bile o zaman ona öyle vurup ittiğim için bağışlamayacağım kendimi"
Yeniden , bu kez uzun süre sustu. Bir sigara sarmaya çalıştı, ama gazete yırtıldı ve tütün dizleri üstüne serpildi. Sonunda her nasılsa birini kıvırdı, yakıp birkaç derin nefes çekti ve sürdürdü :
"Irena'dan çekip aldım kendimi, yüzünü avuçlayıp öptüm onu, buz gibiydi dudakları.
Çocuklara hoşçakalın deyip vagona koştum ; tren kalkar kalkmaz basamaklara sıçradım. Çok ağır gidiyordu ; ailemi geçtik. Baktım ve birbirlerine sokulmuş yetimlerimi gördüm, el sallayorlardı;

gülümsemeye çalışıyorlardı, yapamadılar. Irena ise ellerini göğsüne bastırmıştı; tebeşir gibi beyaz dudaklaryla birşeyler mırıldanıyordu, gözünü kırpmadan bakıyordu bana, güçlü bir kasırga rüzgarına karşı yürüyormuş gibi öne, ileriye yaslanmıştı. Belleğimde de hep öylece kaldı : ellerini göğsüne bastırmıştı, dudakları bembeyaz, gözyaşı dolu gözleri iri iri açılmış... Düşümde de hep böyle görürüm onu. Niye ittim onu ? Bugün bile aklıma geldiğinde yüreğim kör bıçakla kesilir gibi olur.
Ukrayna'da, Bayii Çerkov'daki alaylarımıza gönderildik. Bir kamyona sürücü olarak verilmiştim. Cepheye onunla gittim. Ama sana savaştan sözetmeme gerek yok ; onu kendin de gördün, nemene birşey olduğunu bilirsin. Ben ailemden sık mektup alırdım ; ama kendim, arada bir o da, kart gönderiyordum. Herşeyin yolunda olduğunu yazardım, savaşıyorduk ama şiddetli değil, gerçi şimdi geri çekiliyorduk ve Fritz'lere iyi bir ders verecektik. Başka ne yazabilirdim ki ? Korkunç günlerdi onlar, eve yazılacak gibi değildi, itiraf edeyim ki kederi! havalar çalan türden biri değilim ben ; gereği olsun olmasın her gün kadınlarına ya da canciğerlerine yazan o çömezlere hiç dayanamazdım, yazdıklarında gözyaşlarıyla sümükle sıvarlar kağıdı. Durumun ağır ve çok zor olduğunu yazan böylesini öldüresim gelirdi. Bu pantolan giymiş kancıklar ahlı vahlı, salyasümük tüm duygusal
15
lıklarını döktürüverirler, o talihsiz kadın ve çocukların da kendilerinin cephede olduğu denli kötü durumlarda olduklarını akıllarına getirmezler. Tüm devlet bu ana ve çocukların omuzları üzerindedir. Bu yük altında bükülmeden durmak için ne omuzları vardır ama onların da. Ama bükülmedi onlar, sımsıkı durdular. Ama bu damlayan, bu yamyaş herifler ahlıvahlı yazıtlarını yazar, ve bu da evde çalışan kadının ayaklarına dolanan bir çubuk gibidir. Bu tür yazıtları aldığında ellerinin bağı çözülür, işi gücü görmez. Hay'ır! insan olmanın gereği, bir asker olmanın gereği şudur: gerekiyorsa herşeye katlanmak, her yükü taşımak. Ama bir erkekten çok bir kadın ruhunuz varsa, giyin sırtınıza fistanı, öyleki yağlı kıçınızı zarifçe örtsün , sonra gidin ya pancar ayıklayın ya inek sağın. Ama burada gerek yok size, siz olmadan da yeterince adam var burda.
Evet, bir yıl tam olmadı savaştığım. Bu sürede iki kez yaralandım, ikisi de hafifti ama : birinde kolumdan, birinde de bacağımdan, birincisinde bir uçaktan atılan mermiyle ikincisinde de bir şarapnel parçasıyla. Almanlar kamyonun üstüde ve yanlarına delikler açtılar, ama ilk günler şansım vardı.kardeş»Ard arda şansım vardı; ama şansım ta oraya da sürükledi beni .
Mayıs 1942'de şaçmasapan bir biçimde esir döşlüm: Almanlar hızla ilerliyordu o zaman 122 milimetrelik havan topa bataryalarımızından birinin cephanesi tükenmişti; aşağıda kamyonun ağzına kadar gülle yüklenmişti, yükleme sırasında kendim de o denli çalıştım ki, asker ceketim omuzlarıma yapışmıştı. Hemen harekete geçmemiz gerekiyordu, çünkü savaş iyice kızışmış, birbirimize yaklaşmıştık; solumuzdan birilerinin tankları ateş ediyordu, sağda mavzer ateşi, önümüzde de makinalı tüfekler. Ateş altında pişiyordu herşey.
Motor birliği komutamız sordu :" aradan geçecek misin , Sokolov ?"Oysa gerçekte sormasına gerek yoktu. Yoldaşlarım orada ölecekken yerimde durup boynumu mu kaşıyacaktım ?" Konuşmaya ne gerek var?" diye yanıtladım. "Aradan geçmem gerekiyor, hepsi bu işte." " iyi öyleyse", dedi, "Yürü hadi, Bas gaza!"
Gaza bastım. O günkü gibi hiç sürmemiştim daha önce. Pa
16
tates taşımadığımı bilmiyordum, böylesi bir yükle çok dikkatli sürmem gerektiğini biliyordum. Ama orada bizim çocuklar boş ellerle savaşıyorken ve tüm yol alman topçusunun mermileri altındayken kim düşünür bunu ? Şöyle böyle beş mil gittim, bir yan yola sapmam gereken yere yaklaştım, oradan da bataryanın konumlandığı siperlerle gidecektim. Ama birden, yüce Tanrım, ne göreyim ! Bizim piyadeler yolun sağına soluna dağılmış, açık alan üzerinde koşuyorlar, üzerinde arkadan gelen seri, şiddetli bir havan ateşi. Ne yapayım şimdi ? Geri mi döneyim ? daha da hızlı bastım gaza. Bataryaya ulaşmam için bir milden az kalmıştı; anayoldan sapmıştım artık. Ama geçip bizimkilere varmak nasip değilmiş kardeş. Uzun menzilli ağır bir top olmalı benim kamyonun tam üstüne gülleyi düşüren. Patlamayı ya da başka bir şeyi duymadım, yalnızca kafamın içinde birşey patladı sanki, sonrasını anımsamıyorum. Bu zamanda nasıl yaşamayı sürdürdüğümü gerçekten hiç anlamadım, ve orada, hendekten 56 metre ötede ne kadar yattığımı bilmiyorum. Kendime geldim, kalkmadım ama; başım seğiriyor, hummaya tutulmuşum gibi titriyordu; herşey karanlıktı gözlerimin önünde; sol omzumda bir yanma va sarsılma duygusu vardı; tüm bedenim sanki iki gün birileri ellerine ne geçtiyse vurmuşlar gibi acı içindeydi. Karnım

üzerinde dümdüz uzun süre süründüm yerde, ama nasıl olduysa bir ara ayağa kalktım. Hala bana ne olduğunu, nerede olduğumu bilmiyordum. Belleğimi yitirmiştim tümden. Yeniden düşüp kalmaktan korkuyordum. Yeniden kalkamamaktan, yattığım yerde ölüp gitmekten korkuyordum. Fırtınaya tutulmuş kavak gibi bir o yana bir bu yana sallanıp duruyordum.
Gerçekten kendime gelip de duyularımı toparladığımda çevreme özenle baktım, yüreğim bir çift kıskaçla sıkılır gibi oldu : taşıdığım gülleler'çevreme dağılmıştı, az ileride paramparça olup ters dönmüş kamyonum duruyordu, ve savaş, savaş henüz sürüyordu arkamda. Nasıl olurdu bu ?
O andaki duygularımı dile getiremem, dizlerimin bağı çözüldü, mezbahada başına balyozlar vurulan bir hayvan gibi devriliverdim. Belki de çevremin artık sarılmış olduğunu anladığım için, ya da doğrusu, fasitlere tutsak düştüğüm için. Savaştı bu...
17
Ah, kardeş, istesen de istemesen de artık bir tutsak olduğunu anlamak pek iyi bir duygu değil, insan bunu kendi yaşamadıkça, bunun sizin için ne demek olduğunu anlatmak zordur.
Evet, orada yatarken geçip giden tankların gümbürtülerini duydum. Dört tane orta boy alman tankı son hızla geldiğim yöne doğru geçip gitti. Nasıl dayanırdım buna? Sonra motorize makinalılar ve bir arazi mutfağı geçti; sonra yürüyen piyadeler, çok değil, bir bölük bile değil hepsi. Yan gözle onları gözledim... Sonra yeniden yanağımı toprağa iyice bastırıp gözlerimi kapadım. Onlara bakmakla, kahrolmuştum, yüreğim botlarımdaydı sanki.
Herşeyin geçip gittiğini düşünerek başımı kaldırdım; yedi adamın otomatik tüfekleriyle yüz adım ileride gezindiklerini gördüm. Yollarını değiştirip doğrudan bana doğru geldiler. Sessizce geliyorlardı."Şimdi" diye düşündüm, "işte ölüm bana doğru geliyor" Ayağa kalktım, yatarak ölmek istemiyordum çünkü. Bir tanesi birkaç adım ötemde durdu ve omuzunu eğip silkerek otomatiğini indirdi. Eh, bilirsin, insan dehşetli varlıktır :Ne bir panik, ne de bir parça korku duydum o an. Yalnızca ona bakıp düşündüm : 'Yakından ateş edecek üzerime, ama nereme nişan alacak, başıma mı göğsüme mi ?" Sanki bedenimin hangi bölümünde delik açacağı birşey! değiştirirmiş gibi!
Hiç de kötü görünmeyen genç, yağız bir oğlandı; ama dudukları çizgi gibi incecikti ve gözlerini kısmıştı."Hiç ikibir etmeden öldürecek" diye düşündüm. Haklıydım da ! Otomatiğini doğrulttu, ben de tek söz söylemeksizin gözlerinin içine içine bakıyordum. Ama diğer bir alman, galiba bir onbaşı, ondan daha yaşlıydı yana itti oğlanı ve üzerime doğru geldi, kendi dilinde birşeyler geveliyordu. Sağ kolumu dirseğimden kavradı, etime dokunuyor gibi görünüyordu. "Ooo" dedi sonra, ve eliyle batı yönündeki yolu gösterdi. Marş marş. Çift öküzü seni! Git ve bizim Reich için çalış, iyi bir çiftçi olduğunu kanıtladı köpoğlu !
Ama yağız oğlan botlarıma uzun uzun baktı iyi de bir çift botum vardıve gösterdi eliyle:"Çıkar onları !" toprağa oturdum, botlarımı çıkarıp verdim. Hırsla kaptı elimden. Ayaklarımdaki paçavraları da çözüp uzattım, bu arada ona bakıyordum. Ama o
18
birşeyler homurdandı, sövdü herhalde, ve yeniden doğrulttu otmatiğini. Gülüyordu diğerleri. Ve çekip gittiler sessizce Yalnız yağız oğlan iki üç kez dönüp baktı yola varmadan önce, gözleri genç bir kurdunki gibi kıvılcımlar saçıyordu; öfkeyle bakıyordu; ama neden ? Sanki o benimkileri değil de, ben onun botlarını almıştım.
Evet, kardeş, yapacak bir şey yoktu, ben de yola yürüdüm, Voronejli bir kamyon sürücüsü ne denli sövebilirse, ben de öyle sövdüm, ve batıya, hapishaneye doğru yola koyuldum. Adımlarım çok ağırdı çok ağırdı, bir mili katetmek bir saatimi aldı. Dosdoğru gitmek istersin de, bir yandan diğer yana yalpalarsın, esrik biri gibi hani... Benim tümenden tutsak edilmiş bir insan koluna katıldığımda pek fazla yürümemiştim. Otamatik tüfekli on oniki alman yanları sıra gidiyordu. Kolun başındaki alman bana doğru geldi ve hiçbir şey söylemeksizin otomatiğinin dipçiğiyle vurdu kafama. Düşseydim tek mermiyle yere çivileyecekti beni; ama düşmek üzereyken bizimkiler tuttu beni ve aralarına aldı, yarım saat ite kaka taşıyarak götürdüler beni. Kendime geldiğimde biri fısıldadı:"Tanrı aşkına düşme. Son nefesine kadar yürü, yoksa öldürürler seni." Son gücümü kullanıyordum, yine de yürümeyi sürdürdüm.
Güneş batar batmaz almanlar konvoyu takviye etti, kamyonla yirmi otomatik silahlı asker daha getirdiler ve daha hızlı sürdüler bizi. Kötü yaralanmış adamlarımız kalan yolu yürüyemediler ve oracıkta vuruldular, iki kişi kaçmayı denedi; ama ayışıklı gecenin açıklığında gün ortasında gibi göründüklerini bilemediler; doğallıkla vurulup düştüler. Geceyarısı, yarısında taş üstünde taş kalmamışçasına yanmış bir köye vardık. Gece boyunca kubbesi darmadağın olmuş bir kiliseye

konduk. Taş zemin üzerinde tek bir saman çöpü bile yoktu, hiçbirimizde de palto türünden birşey yoktu, yalnızca asker ceketlerimiz ve pantolonlarımız vardı, yere serip de üzerine yatacak hicbirşeyimiz yoktu. Kirtumizin asker ceketleri bile yoktu, yalnızca fanilaları vardı. Bunların çoğunluğu genç subaylardı; sıradan erlerden ayırdedilmemek için asker ceketlerini çıkarmışlardı. Makinalı tüfek timlerinin adamları da ceketsizdi, oldukları gibi, makinalıları kullanırken bellerine ka

dar soyunuk oldukları durumda tutsak edilmişlerdi.
Geceleyin öyle bir yağmur yağdı ki sırılsıklam oldu herkes. Kubbe ağır kalibreli bir gülle ya da uçaktan atılan bir bombayla sökülüp atılmış yerinden, içeride kuru tek bir nokta yoktu. Böylece bütün gece boyunca karanlık bir hayvan barınağındaki koyunlar gibi o kilisede sokulup kaldık birbirimize. Gecenin ortasında biri eliyle omuzuma dokundu 'Yoldaş, yaralı değilsin değil mi?" Yanıtladım : "Neden, niye sordun bunu kardeş ?"" Ben askeri doktorum, belki sana bir yardımım dokunur ha ?" Ona omuzunun sıyrılıp şiştiğini ve korkunç ağrıdığını söyledim." Ceketini ve fanilanı çıkar." dedi sertçe. Çıkardım , ve o ince parmaklarıyla kolumu omuzumdan aşağı yoklamaya başladı, o denli sıkıyordu ki, başım titiredi. Dişlerimi sıkarak söylendim. "Görüyorum ki gerçek bir doktor değil, bir baytarsın sen. Ne biçim bastırıyorsun zaten ağrıyan yerimi, zalim herif ! O yine de ovmayı sürdürdü ve öfkeyle yanıtladı: "Sana düşen çeneni tutmak! Dayan, bir an için daha çok ağrıyacak." Ve kolumu öyle bir çekiş çekti ki, kızıl şimşekler çaktı gözlerimin önünde. Kendime geldiğimde sordum :" Ne yaptığını sanıyorsun sen, adi faşist ? Kolum zaten unufak olmuş, sen kalkıp çekiyorsun !" Sessizce güldüğünü duydum :"Sanırım bozuk atmakta haklısın, amam yine de uysaldın sen. Kolun kırık değil, çıkmış yalnız, ben de yerine koydum yeniden. Eee, nasılsın şimdi ?Daha iyi ha ?" Ağrının yavaş yavaş yittiğini söylemek zorundayım. Ona sıcak bir sesle teşşekkür ettim, o ise karanlıkta fısıldamayı sürdürdü: "yaralı olan var mı içinizde ?" Gerçek doktor buna derim işte. tutsakken bile, karanlıkta bile yüce işini sürdürdü o.
Bizim için uykusuz bir geceydi. Dışarı çıkmamız yasaktı, konvoy sorumlusu almanlar bizi ikişer ikişer kiliseye soktuklarında bu konuda uyarmıştı. Böyle olmasına karşın dindar bir oğlan rahatlamak için dışarı çıkmayı koymuştu kafasına. Güçlükle dayanmaya çalışıyordu, yapamadı, ve hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı :" kutsal bir tapmağı kirletemem ben" dedi. "Ben müminim, Hıristiyanım ben. Ne yapayım şimdi, kardeşler ?" Eh, bizim askerlerin ne muzır olduklarını bilirsin. Kimi gülüyor.kimi küfrediyor, kimi de şakadan öğütler veriyordu. Hepimizi güldürdü ama

işin sonu kötü oldu : Kapıyı tekmelemeye ve dışarı bırakılması için bağırmaya başladı. Eh, istediğini de elde etti. Faşist kapıyı yanlamasına taradı, bağıran adamı ve diğer üç kişiyi öldürdü. Ağır yaralı bir dördüncü de geceleyin öldü.
Ölülerin tümünü bir yere toplayıp sessizce çömeldik yere. Pek neşeli bir başlangıç olmadığını düşünmeden edemiyorduk. Böylece bir süre sonra alçak sesle, fısıldayarak konuşmaya başladık, kim nereli, hangi köyden, nasıl yakalandı, bulmaya çalışıyorduk. Ayni müfrezeden olanlar ya da aynı bölükten olanlar bölündüler, birbirleriyle tanışmaya başladılar. Hemen yanıbaşında birilerinin konuşmasını dinledim. Biri şöyle diyordu :" Yarın kattığımızda, yola çıkmadan önce, komiserleri, komünistleri ve yahudileri çağırdıklarından saklamaya çalışma hiç, bölük komutanı, işe yaramaz. Asker ceketini çıkardın diye sıradan biri gibi geçip kurtulacağınım! sanıyorsun ? Boşuna ! Seni gösteren ilk kişi ben olacağım. Senin bir komünist olduğunu biliyorum, beni partiye kaydetmek için de az çalışmadın, şimdi de hesabını vereceksin bunun." Ses hemen sol yanımda oturan birinden geliyordu. Onun diğer yanında genç bir ses yanıtladı : "Senin çürük olduğundan hep kuşkulandım Krizninov. Özellikle okumayazman olmadığını söyliyerek partiye girmeyi yadsıdığında. Ama hiçbir zaman bir hain olacağını düşünmedim. Yedi yıl okumuştun sen, değil mi?" 'Diğeri' yavaşça yanıtladı :"Evet ya, ama neye yarar bu?" Bir süre hiçbirşey duymadım, sonra yavaşça bölük komutanının sesi geldi :"Beni ele verme, yoldaş Krizhinov." Ama diğer adam yumuşakça güldü :"Yoldaşlar" dedi,"cephenin diğer yanında kaldı. Ben yoldaşın değilim, savunup durma kendini, ne olursa olsun ele vereceğim seni. Benim postum seninkinden daha değerli."
Artık konuşmadılar, ama ben soğutça bu domuz herifi düşündüm."yo" ,diye düşündüm," komutanını ele vermene izin veremem, itoğlu seni. Bu kiliseden canlı çıkamıyacaksın; böcek gibi ezileceksin." Tan ağarır ağarmaz yanımda ellerini başının arkasına koymuş çirkin yüzlü bir çömez gördüm, yanıbaşında da ondan daha zayıf, sırtında sadece bir fanilayla ellerini dizleri önünde birleştirmiş bir delikanlı)oturuyordu."Evet" diye düşündüm,"bu

çocuk o yağlı beygirin hakkından gelemez, işini bitireceğim herifin."
Gencin koluna hefifçe dokunarak fısıltıyla sordum : "Bölük komutanı sen misin ?" Yanıtlamaksızın olumladı. "Yatan oğlanı gösterdim. Yeniden olumladı. " iyi öyleyse !" dedim, "ayaklarını tut da tekme atmasın. Haydi hemen !" ve çirkin yüzlünün üzerine çöküp parmaklarımla boğazını sıktım. Bağıracak şansı olmadı. Boğazını iyice sıkarak başına çöktüm, birkaç dakika sonra kalktım. Hainin işi bitmişti, çenesini tutardı artık.
Keyfim kaçtı sonra. Ellerimi yıkamak istedim, bir insanı değil de sürünen bir yılanı boğmuş gibiydim. İlk kez birini öldürüyordum, o da bizden biri olmuştu. Ama o gerçekten bizden miydi ki? Bir haindi o, en kötüsüydü Ayağa kalkıp bölük komutanına seslendim." Şunu yana çekelim, yoldaş, kilise yeterince büyük." Krizhniov'un dediği gibi, sabahleyin kilisenin dışında toplandık, otomatik tüfekli adamlar çevremizi sardılar. Sonra üç SS subayı tehlikeli buldukları adamları seçip aldılar, içimizden kimlerin kominist olduğunu sordular, kimlerin komutan ya da komiser olduğunu sordular. Kimse oralı olmadı, içimizde onları ele verecek domuz da yoktu, neredeyse yarımız komünistti, doğallıkla komutanlarımız da, komiserlerimizde vardı. Almanlar ikiyüzü aşkın adamdan yalnızca dördünü aldılar: Bir yahudi ve üç rus eri. Rusların üçü de yağız ve kıvırcık saçlı oldukları için alındılar. SS subayı onlara doğru giderken "Yid ?" diye sordu. Hayır dediler, rusuz biz; ama almanlar dinlemediler. " Çıkın sıradan ! " İşte böyle.
O zavallıları vurdular, kalanlarımız da yola çıkarıldı. Haini boğmama yardım eden bölük komutanı Poznan'a kadarki yol boyunca yanımsıra durdu; yürümeye başladığımız ilk gün elimi tutup sıktı; Poznan'da birbirimizden ayrıldık.
işte böyle, kardeş, ilk günden beri kaçıp kendi halkıma geri dönmeyi düşündüm. Ama başarmaktan kesinlikle emin olmak istiyordum. Poznan dışında özel bir kampta tutulduğumuz için uygun bir fırsat olmadı. Ama Poznan'da şans döner gibi oldu : Mayıs sonunda ölen savaş tutsaklarımıza mezar kazmak için kamp yakınındaki bir koruluğa gönderildik; bu sıralarda çoğu

muz dizanteriden ölüp gidiyordu. Poznan toprağını kazarke çevreme baktım, gardiyanlarımızdan ikisi çökmüş sigara içiyordu, üçüncüsü de güneşleniyordu tembel tembel. Küreğimi yere bırakıp bir çalının ardına seğirttim... Sonra koşmaya başladım, dos^ doğru doğuya...
Gardiyanlarımız ne olduğunu anlayana dek biraz vakit geçmiş olmalı. Ama bu ilk günde yirmibeş mili açlıktan iğneipliğe dönmüş bir durumda katedecek gücü nereden bulacağımı bilmiyordum. Düşüm gerçekleşmedi. O lanet kamptan bayağı uzaklaşmış olamama karşın üç gün sonra yakalandım. Köpekler izimi buldu, ekili bir yulaf tarlasının ortasında yakaladılar beni.
Açık ovayı gün aydınlığında geçmeye korkuyordum, en yakın orman da en az iki mil uzaktı, böylece o gün yulafların arasında saklandım. Avuçlarımda biraz ekini ovup çiğnedim, birazını da tayın olarak ceplerime doldurdum. Sonra havlayan köpekleri ve bir motosiklet sesi duydum. Yüreğim duracaktı neredeyse , çünkü köpekler gittikçe daha çok yakınlaşıyordu. iyice yere yatıp uzandım ye başımı ellerimle örttüm, yüzümü ısırmalarını istemiyordum. Üzerime çullandılar, bir anda üstümdeki tüm paçavraları lime lime edip attılar. Anadan doğma kalmıştım. Yulaflar içinde dilediklerince yuvarlayıp durdular beni, sonunda bir kancık önayaklarını göğsüme bastırıp boğazıma yumuldu, ama ısırmadı gerçekte.
İki alman motorlarından indiler, bi güzel gönüllerince dövdüler beni, sonra köpekleri üzerime salıp derimden limeler kopardılar, köpekler kân kokusundan çılgın gibiydiler. Böylece çıplak ve baştan ayağa kan içinde kampa geri taşındım. Kaçmaya çalıştığım için bir ay hücrede kaldım, ama yine de yaşıyordum. Hala yaşıyordum.
Kolay değil bunları yeniden anlatmak kardeş, tutsak olarak neler çektiğimi anlatmak daha da zor. Almanya'da katlanmak Borunda kaldığımız insanlık dışı işkenceleri, ölen, o kamplarda ölene dek işkence edilen tüm o yoldaşları ve arkadaşları düşündükçe yüreği ağzına geliyor insanın, zorlukla nefes alıyor.
Hele iki yıllık tutsaklığım süresince ağır koşullarda çalıştığım yerler ! Bu zamanda Almanya'nın yarısını dolaştım. Sakson

ya'da silikat işinde çalıştım, Ruhrda ocaklarda kömür vagonları çektim, Bavyera'da ev inşaatlarında çalıştım, bir süre Thüringen'de kaldım; şeytan bilir neresinde çalışmadığımı Almanya'nın her yerinde doğa değişiktir, ama almanlar her yerde aynı işkenceyi yapıyonlardı bizim gibilere. Ve o lanetli yılanlar ve parazitler bizim hayvanlarımıza yaptığımızdan daha

kötüsünü yaptılar bize. Bütün güçleriyle yumrukladılar, tekmelediler, her türden demirle ve lastik sopalarla vurdular, ellerine ne geçerse, mavzer dipçiği, odun parçası...
Rus olduğumuz için vuruyorlardı bize, henüz yaşadığımız için, ve o domuzlara çalıştığımız için ! Ve onlara yakışıksız baktığımız, uygunsuz yürüdüğümüz, uygunsuz döndüğümüz için. Er ya da geç öldürmek için, kanımızın son damlasını da kurutmak için, döverek öldürmek için. Galiba Almanya'da hepimiz için yeterince yakma fırınları yoktu.
Nerede olursak olalım aynı yiyeceği alıyorduk. 150gram ersatz ekmeği, biraz talaş, birazcık haşlanmış hayvan pancarı. Kimi yerde sıcak su verilirdi, kiminde yoktu.Ama niye sözünü edelim ki bunun? Düşün bir : savaştan önce 190 funt ağırlığmdaydım, ama ilk güzde 130 funt'u aşmadım. Bir deri bir kemik kalmıştım, kemiklerimi taşıyacak gücüm yoktu nerdeyse. Ama çalışmak zorundaydım, sızlanamazdım, yapılan işler de bir beygire bile ağır gelirdi.
Eylül başlarında, 142 sovyet savaş tutsağı Kustrin kenti dışındaki bir kamptan Dresden yakınlarındaki B 14 kampına aktarıldık. Hepimiz taş kırma işinde çalışıyorduk; taşı çıkarıp kırıyor ve ellerimizle unufak ediyorduk. Bize verilen görev kişi başına günde dört metreküptü. Dahası var: kişi başına düşen bu miktarı bir de boyumuza göre dümdüz, ip gibi dizecektik, iki ay içinde hep beraber kampa geldiğimiz 142 kişiden yalnızca 57'si kaldı. Ne dersin buna, kardeş ? iyi mi ? Tüm ölenlerimizi gömmek için vaktimiz olmuyordu. Hele bir de kampta almanlarm Stalingradı alıp Sibirya'ya yürüdükleri söylentisi yayılınca. Dert üstüne dert! Haberler öylesine bunaltıyordu ki bizi, gözlerimizi yerden kaldırmıyorduk. Yabancı alman toprağına bizi içine alması için yalvarır gibi bakıyorduk. Kamp bekçileriyse sarhoştu
24

hergün, yüksek sesle şarkı söyleyip utkularını kutluyorlardı.
Bir akşam işten sonra barakalarımıza dönüyorduk. Bütün gün yağmur yağmıştı, paçavralarımızı sıksan dere gibi su akıyordu, keskin rüzgarda köpekler gibi titriyorduk, dişlerimizin takırdamasına engel olamıyorduk. Ne giysilerimizi kurutacak, ne de ısınacak yerimiz vardı, açlıksa ölümden kötüydü.
Islak paçavralarımı çıkardım, duvar oyuğuna koyup şöyle dedim :"Bizden 4 metreküp istiyorlar, oysa bir metreküp gömülmek için yeter bize." Sözlerimi yeni bitirmiştim ki ödleğin biri bu keskin uyarımı kamp komutanına ulaştırmıştı.
Kamp komutanı ya da onların dediğince Lagerführer, Müller adında bir almandı. Orta boylu, yapılı, sarı tenli ve tümüyle ağarmış saçları vardı:.kaşları, kirpikleri bile, dahası tırlak gözleri bile beyazımsıydı. Senin benim gibi iyi konuşurdu Rusçayı, dahası o'ları Volga bölgesi yerlileri gibi yuvarlayarak konuşurdu.
Rusça sövmede üstüne yoktu adamın. Nereden de öğrnmiş rezil herif ? Bizi barakaların önünde toplar ve SS'leriyle bir çizgi üzerinde sağ elini ileriye uzatarak gider gelirdi. Deri bir eldiven giyerdi, eldivenlerinin iç kısmında da parmaklarını korumak için kurşun plaka koyardı. Sırayla herkesin burnuna vurur kana
tırdı.
" Gripten korunma ilacı" derdi buna da. Her gün yapardı bunu. Yalnızca dört baraka vardı kampta, her gün" Koruyucu ilaç "ı barakanın birine uygulardı, öbür gün diğerine, ve böyle sürer giderdi . Sürüngen herif çok düzenliydi, gün sektirmezdi. Ama bir şeyin ayrımına varmadı aptal. Elleriyle kamçılama işine başlamadan önce kendini hazırlamak için karşımızda on dakika kadar söverdi. Ama lanetleri hedefini bulmazdı bir biçimde, o sövdükçe daha iyi duyumsardık kendimizi, bizimdi söylediği sözcükler, yerel sözcüklerdi, sanki kendi ülkemizden bir meltem eserdi... Eğer bizim sövgülerinden hoşlandığımızı bilseydi kendi dilini kullanırdı. Hele Moskova'lı bir arkadaşım mest olurdu. " O sövdüğünde", derdi, "gözlerimi kaparım ve Moskova'da bir meyhanede olduğumu düşünürüm, ve canım öylesine bira ister ki, başım döner."
25
Evet, işte bu komutan, metreküp üzerine söylediğimden bir gün sonra çağırttı beni. Akşam barakaya iki askerle geldi çevirmen. " Hanginiz Andrey Sokolov ?" Yanıtladım. " Yürü bizimle.Herr Lagerführer seni istiyor." Beni niye istediğini biliyordum. Temizliyecekti beni. İçimi çekip hoşça kalın dedim yoldaşlarıma.hepsi ölüme gittiğimi biliyordu ve çıktım. Kampın içinden geçerken yıldızlara baktım, hoşça kal dedim onlara da. " Eee 331 Andrey Sokolov " diye düşündüm, " çektiğin işkencelerin sonu geldi."Irena ve çocuklar için üzüldüm ; ama sonra üzüntüm kayboldu, toparladım kendimi, artık silahların namlularına korkusuzca, bir asker olarak baktım; düşman

yaşamdan ayrılmamın zor olduğunu anlamamalıydı. Komutan evinin pençeleri ışıklıydı; bizim iyi cins kulüplerimiz gibi temiz ve bakımlıydı. Kampın bütün yöneticileri masa basındaydılar; beş adam jambonla birlikte içki içiyordu. Masanın üzerinde koca bir içki şişesi vardı, ve ekmek, ve jambon, ve elma, ve türlü türlü konservereler. Tek bir bakışta gördüm bunları, ve inanmayacaksın ama o denli moralim bozuldu ki, neredeyse kusacaktım. Kurt gibi açtım, insan yiyeceklerine de hiç alışık değildim, ve tüm bu süprüntüler burnumun dibindeydi. Şöyle bir tükrüğümü yuttum ve masaya bakmamak için, zorladım kendimi.
Müller hemen karşımda oturuyordu, bir yılan gibi gözlerini kırpmaksızın bana bakarken, yarı sarhoş tabancasıyla oynuyor bir elinden diğerine atıyordu. Hazırola geçtim, çıplak topuklarımı birbirine vurup tekmil verdim :" Savaş tutsağı Andrey Sokolov emrettiğiniz gibi karşınızda Herr komutan." Sordu. " Evet, Rus Ivan, demek dört metreküp ağır bir görev ? "," EVet, Herr komutan, " dedim, " çok fazla". "Ama bir tanesi mezar için yeter sana ?"" Evet Herr komutan, yeter de artar bile."
Ayağa kalktı:" Sana büyük şeref vereceğim, seni söylediğin şeyler için şu anda kendim öldüreceğim. Ama burası rahat değil, hadi çalışma yerine gidelim, orada ayrılacaksın işinden. ""Nasıl isterseniz "dedim. Bir an durup düşündü, sonra tabancayı masanın üzerine bırakıp bir bardak dolusu içki doldurdu, küçük bir parça ekmek koparıp üzerine ince bir dilim jambon koydu, ve hepsini bana uzattı : " iç bi kadeh ölmeden önce, Rus
ivan. Alman ordularının utkusuna iç.'Tam bardak ve yiyecekleri alacaktım ki, son söylediğini duydum; beynimden vurulmuşa döndüm. Kendi kendime düşündüm. " Ben, bir Rus askeri, alman ordularının utkusuna içeceğim ha ? Nasılsa öleceksem, ne değişir ki ? Votkanız da, siz de, cehennemin dibine."
Böylece bardağı masaya geri koydum, ekmeği de. " Konukseverliğinize teşekkür ederim "dedim, "ama içmem" Gülümsedi. "Yani bizim utkumuza mı içmek istemiyorsun ? öylese kendi yıkımına iç !" Eh, neyim vardı yitirecek ?" Kendi yıkımıma ve çektiğim işkenceden kurtuluşuma içeceğim." dedim. Bardağı dikip iki yudumda içtim. Ekmeğe dokunmadım ama; Elimle dudağımı çok nazikçe sildim :" Konukseverliğinize teşşekkürler. Ben hazırım Herr komutan; gidelim, artık beni defterden silebilirsiniz."
Ama o sertçe bana bakıp şöyle dedi. Ölmeden önce bir parça birşey yemelisin.". "Asla ilk kadehten sonra yemem." dedim. İkinci bir bardak doldurup uzattı, ikinci bardağı da içtim, ama yine, ekmeğe dokunmadım. Gittikçe küstahlaşı.yordum. "Dışarı çıkıp da yaşamdan ayrılmadan önce iyi bi içeyim bari." diye düşündüm. Komutan beyaz kaşlarını kaldırıp sordu : "Neden yemiyorsun rus ivan ? Çekinmene gerek yok." Ama ben direttim. "Bağışlayın, Herr komutan, ben ikinci bardaktan sonra yemeye alışkın değilim." Avurtlarını şişirip somurtarak soludu, sonra bir kahkaha attı, gülerken hızlı hızlı almanca birşeyler söyledi, herhalde dediklerimi çeviriyordu adamlarına. Onlar da katıla katıla gülüp bana baktılar. Daha değişik baktıklarını ayrımsadım, daha az kızgın.
Komutan benim için üçüncü bardağı doldururken gülmekten elleri sallanıyordu. Bu bardağı da dibine kadar içtim, küçük bir parça ekmek kopardım, gerisini masaya koydum. Herşeyin olabileceğini, ama açlıktan ölsem de onların mezeleriyle kendimi boğdurmayacağımı göstermek, lanetlemek istedim onları. Benim kendi Rus onurum ve gururum vardı ve ne yaparlarsa yapsınlar, beni hayvanlaştıramazlardı.
Sonra komutan ciddiyetle baktı bir, göğsündeki demir haçları düzeltti, silahını almadan masanın yanından dolaşarak geldi

:"Evet Sokolov, sen gerçek bir Rus askerisin. Cesur bir askersin. Ben de bir askerim, ve değerli düşmanlarıma saygı duyarım. Seni vurmayacağım. Ayrıca, şanlı birliklerimiz bugün Volga'ya ulaştı ve Stalingrad'ı tümüyle ele geçerdi. Bu büyük muştu bizim için, ve ben alicenaplığımla sana yaşamını armağan ediyorum. Dön barakana, şunu da azık için al" Küçük bir somun ekmek ve bir parça jambon verdi masadan.
Ekmeği tüm gücümle göğsüme bastırdım, sol elime aldım jambonu, bu beklenmedik dönüşten kafam öyle allak bullak olmuştu ki, sağolun bile demedim. Bir sağdan geri çekip kapıya yürüdüm, bu arada" Şimdi omuzlarımın arasına ver edecek ateşi, bu delikten çocukların yanına dönemiyeceğim." diye düşündüm. Ama hayır: Çıktım. Bu kez de ölüm geçip gitmişti beni, yalnız soğuk nefesini üzerimde duyuyordum.

Komutanın bürosundan sert adımlarla çıktım, oysa dışarıda topallıyordum. Kör kütük barakaya girdikten sonra çıplak toprağın üzerine düşüp bayılmışım.Arkadaşlar karanlıkta kendime getirdiler beni."Anlat herşeyi ."Evet, komutanın bürosunda olanları anımsıyordum. Anlattım." Yiyeceği nasıl paylaşacağız ?" diye sordu ranza arkadaşım, sesi titriyordu." Herkese eşit pay" diye yanıtladım. Her birine kibrit kutusu büyüklüğünde ekmek düştü, her kırıntıyı hesaba kattık. Jambona gelince, tahmin ettiğin gibi, dişlelerimizin kovuğunu doldurmadı. Yine de, ayrım gözetmeksizin hepimiz paylaştık.
Bu olaydan bir süre sonra da en güçlülerimizden üçyüz kadarı bataklık kurutmaya, sonra da Ruhr ocaklarına aktarıldı. Orada 1944'e dek kaldım. Bu sırada güçlerimiz Almanya'nın boynunu sıktılar ve faşistler savaş tutusaklarını aşağılamayı bıraktılar.
Günün birinde tam gün çalışma sistemi getirildi, ve denetimde bir oberleutnant çevirmen aracılığıyla konuştu :" Savaştan önce motorlu araç sürücüsü olarak çalışanlar bir adım öne çıksın !" içimizden yedi eski sürücü çıktı. Bize üstbaş verildi ve bir konvoyla Potsdam'a gönderildik. Vardığımızda herbirimizi ayrı işlere verdiler. Ben Todt kurumunda işe kondum bu almanların yol yapımı, ve savunma çalışmaları için kurdukları bir örgüttü.
Binbaşı rütbeli bir alman mühendisinin Opel Admiral arabasını kullanıyordum. Tam bir faşistti. Kısa , kocaman göbekli, eni boyu eşit, gebe kadın gibi, azman bir şeydi. Üniforma yakasının üstünde altı kat gerdanı, ensesinde de üç şişkin yağ yastığı vardı. Bahse girerim ki vücudundaki saf yağ yüz kilodan az değildi. Yürürken lokomotif gibi puflardı, yemek için oturduğunda da kimse durduramazdı onu. Bütün bir günü oturup çiğnemekle ve konyak yudumlamakla geçirdiği zamanlar olurdu. Bazen sofradan bana bir kırıntı kaldığı da olurdu : yolda dururduk, sosis ve peynir keser, yer içerdi, keyfi yerinde olursa, sanki köpekmişim gibi bana da bir kıymık atardı. Asla eliyle vermezdi : yo, bunu onuruna yediremezdi. Ama ne olursa olsun, kamp yaşamıyla karşılaştırılamazdı, ve yavaş yavaş da insana benzemeye başlıyordum; çok yavaş iyileşmeye başladım.
İki hafta içinde benim binbaşıyı Potsdam'dan Berlin'e götürüp getirdim; ama sonra onu bizim güçlere karşı savunma çalışması yapması için cephe hattı bölgesine gönderdiler. Sonuçta uyku uyumak nedir unuttum, o tüm gece boyunca uyanık yatıyor, kendi halkıma , ülkeme nasıl kaçacağımı düşünüyordum.
Plotsk kentine gittik, iki yıldır ilk kez şafakta topçularımızın gümbürtülerini duydum. Düşün bir, kardeş, nasıl çarpardı yüreğim ! Irena ile evlenmeden önce onunla buluşmaya gedirken bile böyle çârpmarnıştı yüreğim. Savaş Plotsk'un 12 mil kadar doğusunda sürüyordu. Kentteki almanlar son güçlerini harcıyorlardı, benim yağ torbası da gittikçe daha çok içmeye başladı. Her sabah kentin dışına götürürdüm onu, savunma çalışmaları için emirleryerirdi o da; ama geceleyin oturur tek başına içerdi, iyice şişiyordu, gözlerinin altında kocaman torbacıklar oluşmuştu.
"Eee," diye düşündüm, "artık daha çok beklemenin anlamı yok ; bu benim büyük şansım. Kendi başıma kaçmaktan daha çok şey yapmalıyım; benim yağ torbasını da alayım yanıma, adamlarımızın işine iyi yarar o."
Beş funtluk bir ağırlık bulup paçavraya sardım, öyle ki kullanmak zorunda kaldığımda kan çıkmasın. Yoldan biraz telefon kablosu aldım, banageröken bulabildiğim herşeyi alıp ön koltu
28
29
ğun altına gizledim. Almanlara elveda demeden iki gün önce bir akşam benzin almış geri dönüyordum; yolda zilzuma sarhoş , elleriyle duvara tutuna tutuna gelen bir alman gedikli subayı gördüm. Arabayı durdurdum, adamı ıssız bir kenara çekip üniformasını soydum, şapkasını aldım. Tüm bunları da koltuğun altına koydum.
29 Haziran sabahı benim binbaşı, Trasnitsa yönüne doğru gitmemizi buyurdu. Oradaki istihkam yapımlarını yönetiyordu. Kentten çıktık. Binbaşı arka koltukta rahatça yaslanmıştı, benimse nerdeyse göğsümden fırlayacaktı yüreğim. Önce hızlı sürdüm, ama kentin dışında yavaşladım; sonra durdurdum arabadan indim ve çevreme baktım : çok arkamızda iki kamyon ağır ağır ilerliyordu. Beş funtluk kilemi aldım ve kapıyı iyice açtım. Yağ tulumu koltuğun arkasına yaslanmış, karısının yanında yatıyormuş gibi pufluyordu. Ağırlıkla sol şakağına vurdum. Başı düştü. Emin olmak için öldürmemeye dikkat ederek bir kez daha vurdum. Onu canlı teslim etmek istiyordum : Bizimkilere bir yığın şey söyleyebilirdi.
Kemerinden tabancasını alıp cebime koydum, telefon teliyle binbaşıyı koltuğa boynundan gevşekçe bağladım. Hızlı gittiğimde yana kayıp da düşmesin diye yaptım bunu. Aceleyle alman

üniformasıyla kasketini giydim, ve son hızla toprağın gümbürdediği, savaşın sürdüğü yöne doğru sürdüm.
Alman ana savunmasının iki makinalı tüfek yuvası arasına geldim. Otomatik silahlı birileri siperlerinden fırladı, bir binbaşının geldiğini görmeleri için biraz yavaşladım. Bir el havaya ateş ettiler, bu doğrultuda daha çok gidemeyeceğimi anlatmak için kollarını salladılar. Anlamamış gibi yaptım. Son hızla gaza bastım. Birşeyler olduğunu sezip de makinalılarla arabaya ateş etmeye başladıklarında, kemselerin olmadığı alanda mermi kraterleri arasında tavşan gibi ordan oraya seğirtiyordum.
Almanlar arkadan böylesine ateş ederlerken, bizimkiler de çılgına döndüler ve beni otomatik tüfeklerin ateşiyle karşıladılar. Ön camı dört yerinden delip radyatörü mermilerle delik deşik ettiler. Bir göl kıyısındaki koruluğa gelebildim, bizimkiler arabaya doğru koşarken bu koruluğa sürdüm, kapıyı açtım, yere ka
panıp toprağı öptüm; soluk soluğaydım.
Ceketinde daha önce hiç görmediğim haki apoletleri olan bir genç üzerime koşup dişlerini gösterdi :"Aha, seni kanlı Fritz, yolunu mu vitirdin ?" Alman üniformamı yırtarak çıkardım, şapkalarını ayaklarımın dibine attım : "Ağır ol bakalım, sevgili oğul! Voronej'de doğmuş olan ben nasıl Fritz olurum ? Ben savaş tutsağıydım, anladın mı ? Çözün şu arabada oturan domuzu ; alın belge çantasını da komutanınıza götürün beni! Silahımı alıp beni elden ele geçirdiler, öğle sonrası geç saatte kendimi tümen komutanı bir albayın karşısında buldum. Bu arada yiyecekler verdiler bana, banyo yaptım, beni sorguya çektiler ve üniforma giydirdiler. Böylece albayın siperine temiz düzenli ve tam üniformayla çıktım. Albay masasından kalkıp karşıladı beni. "Almanlardan alıp bize getirdiğin armağan için sağol asker, senin binbaşı ve belge çantası bizim için yirmi rapordan daha değerli. Hükümet madalyasına seni önermeleri için üstlerime bildireceğim." Sözlerine, övgülerine bitmiştim, titreyen dudaklarıma söz geçiremiyordum; Söylediğim tek şey şu oldu : "Albay yoldaş, . beni bir mavzer birliğine yazmanızı arz ederim."
Albay gülümseyip sırtıma vurdu." Ayaklarının üzerinde güçlükle dururken nasıl savaşacaksın ? Bugün hastaneye gönderiyorum seni. iyileştirip besleyecekler seni, sonra aileni görmeye bir aylık izne gideceksin. Geri döndüğünde nereye yazacağımıza bakarız."
Ayrıldığımda albay ve siperdeki diğer subayların tümü heyecanla elimi sıktılar.artık tümüyle kendime geldim. Geçen iki yıl boyunca insan gibi davranılmamıştı bana çünkü . Evet kardeş, daha uzun süre bir subayla konuşmam gerektiğinde , bana vuracaklarmış gibi korkup elimde olmadan başımı yana eğme tikim sürdü, işte faşist kamplarında böyle eğitmişlerdi bizi...
Hastaneye gider gitmez Irena'ya yazdım. Nasıl tutsak düştüğümü, nasıl bir alman binbaşısıyla geri döndüğümü anlattım ona. Tanrı aşkına nerden çıkarmıştım bu çocukça pohpohlanma oyununu ? Neyse, albayın beni bir madalya için önerdiğini de saklamadan yazdım.
iki hafta boyunca yalnızca yedim ve uyudum. Önce azar
30
31

azar ama sık yemek verdiler, doktor istediğim her şeyi bir anda verirlerse iyi olmayacağını söylemişti. Tüm gücümü yeniden kazandım, iki haftadan sonra da yememi serbest bıraktılar. Evden yanıt gelmedi, üzülmeye başladım. Yemek , düşünmeye iyi gel. mez ; uyuyamıyordum, en kötü şeyleri düşünüyordum. Üçüncü hafta Voranejden bir yazıt aldım. Irane'dan değildi.dülger komşum Ivan Timofiyeviç'ten geliyordu. Tanrı kimseye böylesini vermesin ! Yazıtta 1942'de alınanların havaalanını bombaladığını, ağır bir bombanın da tam benim kulübeye düştüğünü yazıyordu. Irena ile iki kızım da evdelermiş o sıra...
Onlardan hiçbir ize Taslamadıklarını, kulübenin olduğu yerde de derin bir çukur olduğunu yazıyordu... Bu ilk keresinde yazıtı bitiremedim. Gözlerim karardı, yüreğim bir daha atmamacasına durur gibi oldu. Yatağa çöküp kaldım, sonra okuyup bitirdim yazıtı. Komşum bombardıman sırasında Anatol'ün kentte olduğunu yazıyordu. Akşam dönmüş, çukuru görüp aynı gece kente gitmiş. Gitmeden önce komşuya cepheye yazılacağını söylemiş. Hepsi bu.
Yüreğim yeniden atmaya başlayıp da yüzüme biraz kan geldiğinde, istasyonda Irena ile ayrılışımızı anımsadım.Onun kadın yüreği, yeryüzünde bir daha görüşemiyeceğimizi söylemişti. Ama ben itip uzaklaştırmıştım onu... Ailemiz, evimiz, yıllar sonra biraraya getirdiğimiz her şey bir anda yıkılıp gitmişti. Bir başıma "kalmıştım. Düşündüm : " Tüm bu karmakarışık yaşam benim mi, yoksa düş mü görüyordum ?" Tutsakken hemen her gece Irena ve çocuklarla konuşurdum

kendi kendime; cesaretlendirmeye çalışırdım onları :" Döneceğim " derdim, " benim için üzülmeyin, güçlüyüm ben , dayanacağım. Yeniden hep birlikte olacağız"
... İki yıl boyunca ölümle mi konuşmuştum ?
Bir an durdu, değişik , kırgın ve daha yumuşak bir sesle konuştu :
" Bir sigara içelim, kardeş, boğulacağım yoksa." Yaktık. Taşkının üst yanındaki ağaçlıklarda bir ağaçkakanın takırtısı duyuldu. Sıcak yel hala akçaağaçların kuru yapraklarını ılgıt ılgıt titretiyordu, bulutlar şişkin beyaz yelkenler gibi yol alı
yordu mavide. Ve şimdi, bu kederli susku anında, baharın büyük nimetleri için hazırlanan sınırsız yeryüzünü düşündüm, yaşamın çağlarca yaşlı olgunluğu değişmiş görünüyordu.
Sessizlik acı doluydu. Sordum.
" Ne oldu sonra ?"
" Ne oldu ?" diye yanıtladı isteksizce
" Albay bir ay sıla izni vermişti bana, bir haftada Voronej'e geldim. Bir zamanlar aile reisi olduğum yere yürüdüm. Derin krater pas rengirde suyla dolmuştu, çevresi otlarla kaplanmıştı. Çok sessizce, gömütlük sessizliği . Ah, çok ağırdı benim için, kardeş ! içim yanarak öylece dikildim orda, sonra istasyona döndüm. Bir saat kalamadım orda; aynı gün tümene döndüm.
Ama üç ay kadar sonra bulutların arkasından görünen gün gibi, bir sevinç ışığı göründü bana :Anatol ortaya çıktı. Cephedeyken bir yazıt gönderdi bana, galiba başka bir cephedeydi. Adresi komşum Ivan Timofiyeviç'ten öğrenmişti. Görünüşe göre bir topçu eğitim okuluna yazılmış; Matemetik armağanı işe yaramış olmalıydı. Bu yıl da okulu başarıyla bitirmiş ve epheye gitmişti, yüzbaşı rütbesiyle " kırkbeşlikler" bataryasına komuta ettiğini ve altı madalya ve nişan aldığını yazıyordu. Kısacası her konuda babasını geçmişti. Yeniden müthiş gurur duydum ondan. Ne derseniz deyin, benim öz oğlum bir yüzbaşı ve batarya komutanıydı, yabana atılır şey değil bu ! Ve bir sürüde nişan !
Artık yaşlı bir adamın düşlerini edinmiştim geceleri : Savaş bitince oğlumu evlendirrecek ve o genç çiftle birlikte yaşayıp gidecek, dülgerlik yapıp torunlarımı avutacaktım. Kısası, yaşlı birinin fantazileri. ama sonra kül olup gitti bunlar. Kış boyunca durmadan ilerliyorduk, birbirimize pek yazacak vaktimiz olmadı. Ama savaşın sonuna doğru, Berlin'e iyice yaklaştığımız sırada bir sabah Anatol bir pusula gönderdi bana, hemen diğer gün yanıtladım. Düşündüm ki ben ve oğlum Almanya'ya değişik yörüngelerde ulaşmıştık, ama şimdi oldukça yakındık birbirimize. Beklemiyordum, ama gerekliydi bu : karşılaşacağımız gün için yaşıyordum, evet, buluştuk da... Tam Mayıs'ın dokuzunda, utku gününün sabahı, Anatol'um nereden ateş ettiği belli olmayan bir almanın kurşunlarına hedef oldu.
32
33
O gün öğleden sonra tümen komutanlığına çağrıldım. Vardığımda yanında başka topçu subayları da vardı. Odaya girdiğimde subaylar üstleriymişim gibi ayağa kalktılar. Tümen komutanım konuştu: " seni görmeye geldiler, Sokolov. " Dönüp pencereden dışarıya bakmaya başladı. Elektrik şoku yemiş gibiydim, bir uğursuzluk olduğunu anlamıştım çünkü. Yarbay bana doğru geldi." Cesur ol, baba! Oğlun Yüzbaşı Sokolov bugün bataryasının başında şehit oldu. Benimle gel."
Sendeledim, yine de ayakta kalmaya zorladım kendimi. Şimdi, yarbayla büyük bir arabayla gittiğimizi, yakılıp yıkılmış sokaklar arasından geçtiğimizi bir düş gibi anımsıyorum. Şimdi sana baktığım gibi gördüm Anatol'ü. Tabutuna gittim. Oğlum ordaydı, artık oğluma benzemiyordu ama. Onu hep, boynunda iyice çıkık ademelmasıyla, dar omuzlu, gülümseyen bir çocuk olarak düşünmüştüm. Oysa bu tabutta yatan geniş omuzlu, cüsseli biriydi, gözleri yarı açık, benden taa ötelerde bilmediğim bur uzaklığa bakıyor gibiydi. Yalnızca dudaklarının kenarlarına hep öylece kalacak olan bir gülümseme gelip oturmuştu oğlumun . Onda önceden tanıdığım tek şey bu gülümsemeydi... Onu öpüp geri çekildim. Yarbay bir konuşma yaptı, oğlumun arkadaşları ve yoldaşları gözyaşlarını tutamadı; bana gelince gözpınarlarım kurumuş gibiydi. Belki bu yüzden bu denli acı çekiyorum.
Son sevincimi ve umudumu alman toprağına gömdüm. Batarya oğlum için bir saygı atışı yaparak komutanını uzun yolculuğuna uğurladı; içimden birşey kopup gitti sanki... Tümene döndüğümde kendimde değildim. Çok geçmeden terhis oldum. Nereye gidecektim ? Uryupinsk'te yaşayan bir dostumu anımsadım; yaralandıktan sonra geçen kış terhis olmuştu. Bir ara beni gelip birlikte oturmaya çağırmıştı. Bunu anımsayıp Uryupinks'e gittim.

Arkadaşım ve karısının çocukları yoktu, kertin dış mahallelerinden birinde küçük bir evleri vardı. Bir savaş gazisi olmasına ve aylık almasına karşın, bir taşımacılık şirketinde sürücülük yapıyordu. Ben de bir iş buldum orada. Dostlarımın yanına. yerleştim, bir ev verdiler bana. Bölge aşırı her türlü mal taşıyorduk, güz olunca da tahıl taşımaya başlamak için döndük. Yeni oğ
lumla, şurada kumda oynayanla tanışmam ondan sonra oldu.
Bir yolculuktan kente döndüğümüz zamanlar, doğallıkla ilk düşüncemiz bir çayevine girip bir lokma birşeyler yemek olurdu, yorgunluğumuzu biraz olsun atmak için de sert birşeyler içerdik. Bu huyumdan pek vazgeçmediğimi itiraf etmeliyim. Bir gün şu ufacık çocuğu çayevinin çevresinde dolanırken gördüm; İkinci gün de ordaydı. Küçücük , minik bir şeydi, yüzü karpuz suyuna bulanmış, toz içindeydi; toprak daha temizdi üstünden saçları darmadağınıktı. Ama ufacık gözleri yağmur sonrası yıldızlar gibiydi. Sonra onun için tasalanmaya başladım, gözkulak olmaya, yolculuktan dönerken onu hemen görmek için acele etmeye başladım. Çayevinin çevresinde gezip duruyor, gelip geçen ne verirse karnını doyuruyordu.
Dördüncü gün, Sovyet çiftliklerinden ağzına kadar tahıl yüklediğim kamyonla yolumu değiştirerek çayevine gittim. Benim küçük delikanlı verandada oturmuş, topuklarını vuruyordu birbirine, göründüğü kadarıyla da açtı. Başımı pencereden uzatıp bağırdım : "Hey , Vanuşya, haydi gel bir yanıma; gidip değirmene boşaltacağız yükü, sonra dönüp birşeyler yeriz. " Bağırırken uzun uzun baktı bana, verandadan atladı, Kamyonun merdiverlerine tutundu. "Ama adımın Vanya olduğunu nereden biliyorsun amca ?" Gözlerini iri iri açıp yanıtımı bekledi. Eee, ben de bir parça dünyayı dolaştığımı ve herşeyi bildiğimi söyledim.
Önden dolanarak yan kapıya geldi, kapıyı açtım, yanıma kaldırıp oturttum ve sürdüm. Açık tenli ufacık bir şeydi ; birden suskunlaştı nedense, birşeyler düşünüyordu. Sonra uzun kıvrık kirpiklerinin altından bana bakmaya başladı, içini çekti. Bu çalık bücür iç çekmesini de öğrenmişti! Ne biçim çocuktu bu ? Sordum :" Peki baba nerde, Vanya ?" Fısıldadı." Cephede öldü."" Ya anne ?", " Biz trendeyken bomba düştü. Öldü ." ," Peki nereden geliyorsun ?" " Bilmiyorum, anımsamıyorum. ","Hiç akraban yok mu ?" ," Kimse yok. ", "Peki nerede yatıyorsun geceleri?" , " Nerede olursa" İçimde birşey koptu. O anda kararımı verdim; "Onunla yollarımızın ayrılmasına ve birbirimizi yitirmemize izin veremem. Artık benim oğlum o. " Aynı anda ferahladım, bir ışık duydum yüreğimde. Elimi yavaşça omuzuna koydum. "
34
35
Sen benim kim olduğumu biliyor musun, Vanuşya ? " içini çekerek sordu : " Kimsin peki ?" Yine yavaşça konuştum:" Ben babayım."
Tanrım, ne oldu sonra ! Yerinden fırlayıp boynuma dolandı, yanaklarımdan, dudaklarımdan, alnımdan öptü beni, ipek kuyruk kuşu gibi öyle ince, ama öyle yüksek sesle ağlamaya başladı ki, sağırlaştıran sesi arabanın içini karmakarışık etmiş gibi oldu. " Canım babam ! Biliyordum ! Beni bulacağını biliyordum. Beni buldun işte. Beni bulman için ne çok bekledim. " Tüm gücüyle yapıştı bana, bedeni rüzgara tutulmuş çimen gibi tir tir titriyordu. Benim de gözlerim nemlendi, ben de titriyordum... Ellerim öylesine titriyordu ki, direksiyona nasıl hakim oldum, bilmiyorum. Bir tansıktı bu . Yine de kamyonu kenara çekip durdurdum motoru. Gözlerimde bu buğu varken, birine çarparım diye korktum. En az beş dakika öylece durduk orda. Ufacık, oğlum hala suskun, sarsıla sarsıla bütün gücüyle sarılmış duruyordu bana. Sağ kolumla onu kucakladım, yavaşça göğsüme bastırdım, sol elimle arabayı yeniden çalıştırarak eve doğru sürdüm. Kim gider değirmene ? O anda değirmen umrumda bile değildi.
Kamyonu girişte bıraktım, yeni oğlumu kollarıma alarak eve taşıdım. Küçük elleriyle boynuma sarılmış, yanağını traşsız yanağıma bastırıyor, yapışkanotu gibi tutuyordu beni. Öylece içeriye taşıdım onu. Dostum ve karısı evdelermiş. içeriye girdim, göz kırptım ikisine :" Bakın" dedim," Vanuşya'mı buldum. Konuk edin bizi, dostlar." Anladılar, iki çocukluk arkadaşım ne halde olduğumu anladılar. Ne yapacaklarını bilemiyorlardı, bir telaş aldı ikisini. Ama boynuma dolanan oğlumu ayıramıyordum kendimden. Sonunda nasılsa başardım bunu. Ellerini sabunla yıkayıp masaya oturttum onu . Dostumun karısı bir tabak lahana çorbası koyup getirdi, nasıl açgözlülükle yediğini görünce onun da yaşlarla doldu gözleri. Sobanın yanına dikilip , yüzünü önlüğüyle örterek ağladı. Vanuşya ağladığını görünce ona koştu, eteğine tutundu : "Neden ağlıyorsun teyze ? Baba beni çayevinin önünde buldu, herkesin sevinmesi lazım, ama sen ağlıyorsun. " Ama bu onun gözpınarlarını daha çok açtı.
Yemekten sonra saçlarını kestirmek için berbere götürdüm,

geri geldiğimizde kendi ellerimle teknede banyo yaptırdım, temiz bir havluya sardım. Kollarını bana dolayıp kucağımda uyudu. Özenle yatağa yatırıp kamyonla değirmene gittim. Tahılı boşaltıktan sonra kamyonu garaja bıraktım ve dükkanları dolaşmaya başladım. Ona kumaş pantolon, gömlek, bir çift sandal ve hasır şapka aldım. Doğallıkla hepsi de bir numara küçük ya da büyük geldi. Kaliteleri de pek iyi değildi. Ev sahibem pantolonlar için azarladı beni. "Sen aklını yitirdin herhalde" dedi," Bu sıcak havada çocuğa kumaş pantolon almakla iyi ettin yani !" Az sonra dikiş makinesini getirip masaya koydu, bir saat sonra Vanuşya'm için saten kısa pantolonlar hazırdı, bir de kısa kollu beyaz bir gömlek. Akşam oğlumun yanına uzandım, aylar sonra ilk kez huzur içinde uyudum. Yine de dört kez uyandım geceleyin. Saçak altına yuva yapan serçe gibiydi kolumun altında, yavaşça soluk alıyordu. Ne kadar mutlandığımı anlatamam . Onu rahatsız etmemek için dönmeye bile korkuyordum , sonunda dayanamayıp yavaşça kalktım, bir kibrit yakıp yeniden seyrettim onu.

Gün ağarmadan önce zorlukla soluk aldığımdan yeniden uyandım. Benim küçük oğlum çarşafımdan sıyrılmış bana dik yatıyordu, küçücük bacağının birini de boynumun üstüne atmıştı. Şimdi bile onunla yatmak akıl karı değil; ama ben alıştım, onsuz yapamıyorum. Gece uyurken ona baktığınızda, buruşuk saçlarını kokladığınızda, yüreğiniz durur heyecandan; gençleşir yüreğiniz. Ama benimki taşlaşmış üzünçlerden.

Önceleri yolculuklarımda onu da götürüyordum; ama sonra bunun ona hiç iyi gelmediğini anladım. Neye gereksinmem vardı ki benim ? Bir dilim ekmek, biraz soğan ve tuz, bir askerin tüm günü için yeter bunlar. Oysa o ? Süt gerek ona, yumurta gerek . Sıcak yemek olmadan yapamaz o. Benim de işim beklemez. Böylece yaradana sığınıp ev sahibeme bıraktım onu. Ama bütün gün ağlıyor ve gizlice kaçıp değirmene benim yanıma geliyordu. Gece geç saatlere dek de orada bekliyordu benimle.

Önceleri zor yaşadık onunla. Daha hava aydınlıkken yatağa giriyorduk, yorucu günlerdi ve çok bitkin oluyordum; ama o serçe gibi ordan araya sıçrayıp duruyordu.

36

37

Nasıl olduysa bir akşam suskundu." Ne düşünüyorsun küçüğüm ?" diye sordum. Gözlerini yere dikerek sordu bana :"Deri ceketine ne oldu baba ?" Oysa benim yaşamım boyunca deri ceketim olmamıştı. Kaçamak bir yanıt verdim. "Voronej'de kaldı " dedim. " Peki neden bu kadar uzun süre aramadın beni ?" "Oğlum" dedim ona " Seni Almanya'da Polonya'da aradım, bütün Belorusya'yı arayıp taradım, ve sen Uriupinsk'te çıktın ortaya." ." Peki Uripinsk Almanya'ya daha mı yakın ? Evimiz Polonya'dan uzak mıydı?" Uyumaya gitmeden önce böyle şeyler konuştuk.

O deri ceketi yalnızca meraktan mı sorduğunu düşünüyorsun, kardeş ? Yo, bu denli basit değildi. Galiba gerçek babasının bir zamanlar deri bir ceketi vardı, ve o onu anımsadı. Çünkü çocuk belleği yaz şimşekleri gibiydir : Çakar, bir an için herşey aydınlanır, ve sonra solup gider. Benim oğlumun belleği de yaz şimşekleri gibi, kıvılcım gibi işler.

Ben ve o bir yıl daha ya da daha çok Uriupinsk'te kalabilirdik. Ama Kasım'da başım derde girdi. Çamurlu bir yolda giderken yana savrulup bir ineğe çarptım.

Eee, böyle anlarda ne olacağını tahmin edersin : kadın bağırıp çağırmaya başladı, birileri toplandı başımıza. Araba denetçisi kurşun gibi üzerime geldi. Ehliyetimi aldı elimden, oysa aramız çok iyiydi, inek yerden kalktı, kuyruğunu sallayıp dörtnala bayıraşağı koşup gitti; ama ben ehliyetimden oldum. Kış boyunca dülgerlik yaptım, alaydan bir yoldaşıma sizin orda kashara bölgesinde kamyon sürücüsüdür onunla birlikte oturmak istediğimi yazdım. O da altı aylığına dülger olarak çalışabileceğimi, sonra onun bölgesinde yeni bir ehliyet alabileceğimi yazdı, işte böylece ben ve oğlum sert adımlarla yürüyoruz kashara'ya .

Ama ne olursa olsun , o ineğe çarpmasaydım bile Uriupinsk'ten ayrılacaktım. Bir yerde çok kalamayacak denli maymun iştahlıyım. Ama Vanuşya'm biraz daha büyüdüğünde, onu okula vermem gerekecek, belki de o zaman ayağımı kırıp bir yerde kalırım. Ama zamanım olsaydı onunla bütün rus topraklarını gezerdim."

" Yürümek onun için zor olmalı" dedim.

" Kendi ayakları üzerinde fazla yürümüyor ki, çoğun sırtıma alıyorum. Omuz tarıma binip taşıtıyor kendini. Ama ayaklarını gevşetmek istediğinde aşağıya kayıp genç bir delikanlı gibi tabanlarını kaldırarak yolun kenarından koşar. Sorun değil bu, kardeş, nasıl olsa birlikte geçinip gidiyoruz işte. Ama biliyorsun ki yüreğim yorgun artık, pistonlar tekliyor... Bazen vuruşuyla bir zorluyor ki beni, gözlerimin önünde kararıyor dünya. Bir gün uykumda ölüp de küçük oğlumu korkutmaktan

çekiniyorum. Başka bir talihsizliğim daha var: Benim ölü canlarımı düşümde görüyorum. Dikenli teller arkasındayım...Onlarsa özgürler telin öbür yanında... Irena ve çocuklar; her şeyden konuşuyoruz. Ama ben dikenli telleri tam kaldırıyorum ki ellerimle, erir gibi gözden yitip gidiyorlar... Garip iş : gün boyunca tutarım kendimi, ne bir keder, ne bir sızlanma göremezsiniz, ama geceleyin bir kalkarım ki yastığım gözyaşlarıyla ıslanmış..."
Akçaağaçların arasından yoldaşımın ve suya dalan küreklerin sesini duydum.
Yabancı olmasına karşın bana o denli yakınlaşan adam kaltı ve kaya gibi sert elini uzattı.
" Hoşça kal, kardeş, iyi şanslar!"
" Sağlıçcakla varın."
"Sağol. Gel,.oğlum,, hadi tekneye gidelim." Çocuk babasına ko.şarak pamuklu paltosunun kenarından tutundu, yanısıra sürüdü gitti.
iki kimselersiz insan , Eşi görülmemiş güçte bir savaş kasırgasının yaban ellere attığı iki kum taneciği..
38
39
DON KIYISINDA
Kızıl oduya çağrılanlar akın akın ilçe merkezindeki alana akıyor; tümünün yanlarında uğurlamaya gelen aileleri var. Yedi sekiz yaşlarında iki çocuk elele tutuşmuş önümsıra yürüyorlar. Anne babaları yanımdan geçiyor sonra. Adam ihyan, görünüşüne bakılırsa bir traktör sürücüsü, üstünde özenle yamalanmış mavi tulumu ve temiz bir gömleği var. Karısı esmer, genç bir kadın, dudakları sımsıkı kenetli, gözleri yaşlarla kaplı,. Tam yanımdan geçerken kocasıyla konuştuğunu duyuyorum.'
"işte böyle bunlar... yine saldırdılar bize ! Bırakmazlar rahat yaşayalım birlikte, öyle mi ? Dikkat et Fiodya, bırakma geçsinler."
Hantal hantal yürüyen Fiodya terleyen avuçlarını yağ lekeli mendiliyle siliyor, sonra sonra derin bir sesle konuşurken yukarıdan, babacan gülümsüyor:
"Bütün gece boyunca öğüt vermekten başka bir şey yapmadın, hala da bitiremedin ! Yeter artık ! Ben senin yardımın olmadan eğitildim, işimi de bilirim. Sen eve döndüğünde tuğbayına söyle, Kokandere yolunda gördüğümüz gibi ekinleri yığarsanız harmana, derilerini canlı canlı yüzeriz o Almanların. Böyle de onlara. Tamam ?"
Kadın birşeyler söylemeye çalışıyor, ama kocası öfkeyle sözünü kesip gümbürdeyen sesiyle konuşuyor.
" Eh, yeter artık ! Tanrı aşkına kapa çeneni! Alana gittiğimiz zaman ne olacağını senden daha iyi anlatacaklar."
Askere giden erkeklerin düzenli safları ilçe merkezindeki alanın yanına kurulan bir konuşmacı kürsüsünün önünde dalgalanıyor. Çevrelerinde uğurlamaya gelen arkadaşları ve yakınlarından oluşan büyük bir kalabalık var. Kürsüde uzun boylu, geniş göğüslü bir kazak olan Yakov Zemiyakov konuşuyor:
"Eski bir topçu eriyim ben, bir kızıl partizan Tüm iç savaşta bulundum. Bir oğul yetiştirdim O da şimdi benim gibi bir topçu eri, Kızılordu saflarında. Beyaz Finlere karşı dövüştü, yaralandı. Şimdi de Alman faşistlerine karşı savaşıyor. Birinci sınıf bir topçu askeri olarak ben, bir silahşor olarak, faşistlerin ihaneti karşısında
40
elim kolum bağlı kalamam; bu yüzden beni bir gönüllü olarak Kızılordu saflarına, oğlumla aynı alaya yazması için askeri komiserliğe istekte bulundum, böylece o faşist domuzları birlikte darmadağın edebiliriz, yirmi yıl önce Beyaz domuzlara yaptığımız gibi... Gitmek ve bir komünist olarak dövüşmek istiyorum, bu yüzden de beni üye olarak onaylaması için Partiye başvurdum."
Zemlyakov'u genç kazak, Roman Vipriyaskin izliyor:
"Finli beyaz muhafızlar kardeşimi öldürdü. Kardeşimin yerini ve ölümüne karşılık acımasızca öcünü almak için ben, kızılordu saflarına bir gönüllü olarak katılıp cepheye gitmek için yazıldım."
Pravdenkö adlı yaşlı bir işçi konuşuyor:
"Kızılordu'da iki oğlum var. Biri hava kuvvetlerinde diğeri piyade. Bir baba olarak onlara buyruğumdur. Havada ve karada , tümüyle yokedilinceye dek düşmanla amansızca savaşın. Ama eğer desteğe gerekleri olursa, yaşlı bir adam olan ben, mavzerimi elime alır, gençliğimdeki gibi savaşırım."
Olgunlaşan buğdaylar uzun, dolgun ve yeşil taze kamışlar gibi, bir duvar gibi uzanıyor yol

boyunca. Sağlam, mavimsi başaklar rüzgarda ırgalanıyor.
Yaklaşan arabamızın geçmesi için bir atlı ekinlerin arasına sapıyor ve bir an gözden yitiyor: ne at, ne de binicisinin beyaz gömleği görünüyor, yalnızca kazak kasketinin şeridi yeşil selin üzerinde, açmış bir devedikeni tacı gibi allanıyor.
Arabayı durduruyoruz. Atlı yeniden yola çıkıyor ve ekinleri göstererek konuşuyor:
" Şu doğan cömert, genç güzelliğe bakın bir; şimdi de Hitler gelecek, cehennem herif ! Ama bir yanlış yaptı ! Ah, kesinlikle bir yanlış yaptı! iki gündür yoktum evde; tüttürecek birşeyler almak için gitmiştim. Eee, söyleyin bakalım, cephede ne var ne yok."
Ona en son resmi açıklamaların içeriğini söyledik. Yer yer ağarmış kehribar sarısı bıyıklarını sıvazlayarak konuştu :
" Açık ki, bizim kızanlar felek gibi dövüşüyor. Ama bi de bizi, üç savaş görmüş yaşlı askerleri çağırsınlar da, ne oluyor bak! O

köpekoğullarmı ebelerinin göbeklerini bağladığı yerden ikiye biçerdik. Bakın söylüyorum size, büyük bir yanlış yaptılar.!"
Kazak atından inip çömeliyor, bir elinde dizginler sırtını yele vererek sigara içmeye başlıyor.
" Köyde işler nasıl ? diye soruyoruz." Daha yaşlı kazaklar ne diyorlar savaşa ?"
" Tek düşünceleri var: ekine gidip iyi bir hasat yapmak, ama Kızılordu gerek duyuyorsa bize, şu an hazırız. Bizsiz de işleri yoluna kor kadınlar. Biliyorsunuz, traktörlerimiz var, dahası biçer döverlerimiz."
Kurnazca göz kırparak gülümsüyor:" Eee, Sovyet hükümeti tembel tembel uyuklamıyor, vakti yok uyuklamaya . Doğallıkla bu bozkırlarda yaşam daha dingin, ama kazaklar asla dingin bir yaşam aramaz, ve asla da gömülmek istemezler. Bu savaşa sevinerek gideriz, insanlar aralarında Hitler'e karşı büyük bir öfke var. Savaşsız canı mı sıkılıyor bu herifin ? Nereyi almaya çalışıyor sanki ?"
Dostumuz, sakin sakin otlayan atını izliyerek bir süre konuşmaksızın tütürdü sigarasını. Sonra dalgın dalgın sürdürdü.:
" Savaşı pazar günü duydum, alt üst etti beni bu. Bütün gece hiç uyuyamadım. Hep düşünüyordum. Geçen yıl çekirge istilasına uğradık, bu yıl da Mitler ilerliyor. Hiçbir şeye doymuyor şu insanlar. Düşündüm: Şu Hitler neyin nesi ki, herşeyin üzerinde vızıldayan bu asalak sinek, niye rahat vermez kimseye ? Sonra Alman savaşını anımsadım, başından sonuna dek bulundum o savaşta : düşmanı nasıl biçip geçtiğimi anımsadım... Şuncacık elimle yedi kişi öldürdüm, yedisini de yakın dövüşte..." Kazak sıkıntıyla gülümsedi, daha düşük bir sesle sürdürdü : " şimdi bağıra bağıra söylüyorum bunları, ama geçmişte biraz garip gelirdi bunlar bana ...iki George haçı ve üç madalya aldım. Onları iş olsun diye göğsüme asmadılar değil mi ? Olay bu . Evet, geceleyin uzanır savaşı düşünürdüm. Sonra birşey geldi aklıma. Çok önce, bir yerde Hitler'in de Alman savaşına katıldığını okumuştum. Bunu anımsadığımda yüreğime öyle bir acı oturdu, kendi kendimi yedim. Yatakta doğrulup bağırdım. "Niye karşı gelmedi bana, neden o yediden biri olmadı ? " Süvari kılıcımla

bir hamle , ikiye ayırırdım gövdesini. Karım sorar:" Kime söyleniyorsun yine ?". " Hitler'e" derim ona, " Üç kere lanet olsun ona ! Sen uyu, Nastya. Senin için üzülecek bir şey yok."
Kazak kalın sarılmış sigarasını parmaklarının arasına alıp eyerin üstüne sıçrarken ekledi:
" Evet, sonu gelecek onun, düşmanın sonu gelecek." Kısa bir aradan sonra dizginleri çekerken yıldızlar gibi bakan gözleriyle bana döndü :
" Eğer Moskova'ya yolun düşerse, Alexandroviç, de ki onlara, her yaşta Don Kazakları hizmete hazırdır. Elveda . Ekin Taşıma bölümüne gideyim de kadın yurttaşlara yardım edeyimAcelem var."
Bir dakika içinde gözden yitti atlı; yalnızca vadinin gevrek topraklı inişinden atının toynaklarının kaldırdığı ışıklı toz bulutları kaldı rüzgara asılı.
O akşam, Mokov köy sovyetinin alan taraçasında bir kollektif çiftçiler grubu toplandı. Yaşlı avutları çökük kollektif çiftçi kuznetsov dingin konuşuyordu, kocaman nasırlı elleri dizlerinin üstünde dingindi.
"... Yaralanıp tutsak düştüm, iyileşir iyileşmez işe koştular beni. Bizi , yedi adamı, bir pulluğa koştular. Sürdük Alman toprağını. Sonra ocaklara yolladılar bizi. Tek bir seferde seksen ton kömür yüklememiz gerekiyordu, ama olanca gücümüzle iki ton yükledik. Verilen görevi

yapmazsanız dayak vardı. Yüzünüz duvara dönük dikerlerdi adamı, ve boynunuzun arkasından vururlardı, öyle ki tuzbuz olurdu yüzünüz duvarda. Sonra dikenli telden bir kafese koyarlardı bizi. Daracık , alçacıktı kafes, büzü^ lürdünüz. İki saat kalırdık orda, sonra bir tırmıkla çekip alırlardı bizi, kendi gücümüzle sürünüp çıkamazdık çünkü."Kuznetsov dinliyenleri dingin gözlerle süzdü, yine dingin sürdürdü :" Bana bakın! Zayıf ve hastalıklıyım şimdi, ama hala yetmiş kilo geliyorum. Ama iki buçuk yıl önce onlara tutsakken kırk kilo bile değildim. O kadar çektirdiler bana."
Birkaç suskun saniyeden sonra, kollektif çiftçi Kuznetsov'un aynı dingin sesi sürdürdü :
"Oğullarımdan ikisi Alman faşistlerine karşı dövüşeyor şimdi.

Zamanıdır dediğimde, ben de, ben de gider ve hasebimi görürüm. Yalnız, bağışlayın beni, yurtaşlar, ben tutsak almayacağım onları. Ben, yapamam."
Derin, kaygılı bir susku. Gözlerini kaldırmadan.kımıldayan esmer ellerine bakarak ve sesini düşürerek ekledi Kuznetsov :
"Doğal ki aman dilemelerine izin veririm, yurttaşlar. Ama sağlığımı tümden bozdu onlar... Ve benim gidip dövüşme günüm geldiğinde, belki askerlerini tutsak alırım, ama subaylarını değil. Yapamam, ne diyeyim başka? Onların subaylarından en kötü davranışları gördüm. Bağışlayın işte." Ayağa kalktı, ince dal gibiydi, gözlerine, uyanan kininin gençliği ve aydınlığı gelip oturmuştu.
Savaşın ikinci günü Veşçayev kollektif çiftliğinde genç yaşlı herkes tarlalara çalışmaya gitti. Uzun zamandır yaşlılıklarından dolayı işten elayak çekmiş kadınlar ve erkekler de gittiler. Köyün az dışındaki harmanyerini temizlemek için çalışanlar yalnızca yaşlılardı. Yaşlı bir adam titreyen bacaklarını genişçe açmış, elindeki belle çimenleri temizliyordu.
"Böyle oturarak nasıl çalışıyorsun büyükbaba?"
"Sırtımı bükmek zor geliyor, böyle oturarak daha kolay."
Orda çalışan başka bir yaşlı kadın araya girdi. "Sen evine git, baba, sensiz de yaparız biz." Yaşlı delikanlı kadına bakmak için renksiz gözlerini kaldırıp sertçe yanıtladı:
"Benim savaşta dövüşen iki torunum var, elden geldiğince yardım etmeliyim onlara. Bana ders verecek denli gençsin şimdi. Benim yaşıma, gel de, ders vermek nedir gör. Hadi ordan!"
Don Kazaklarının yüreklerinde iki duygu yaşar : Kendi topraklarına duydukları sevgi, ve faşist zorbalarına duydukları KİN. Sevgileri sonsuza dek yaşar, ama kinleri, düşman sonunda ezilinceye dek yaşamayı sürdürecektir.
Vay haline bu kini ve halkın öfkesinin o soğuk gazabını uyandıranın.

KAZAK KOLLEKTİF ÇİFTLİKLERİNDE
Tüm Don bölgesinin sınırsız tarlalarında hasat bütün hızıyla sürüyor. Traktörler ordan oraya döneniyorlar, biçerdöverlerin zincirleri üzerinde paslı beyazımsı bir tozla birlikte ince mavi bir duman tütüyor, harman makinaları kanatları uzun dolgun ekinleri kaldırdıkça çatırdıyor. Sevinçli bir tablo gibi görünüyor bu , oysa değil; her yerde savaşa duyulan öfke var çünkü, insanlar ve makinalar geçmişte olduğundan değişik çalışıyorlar; şiddetle, heyecanla. Kasaba alanlarında, sürülerinden koparılıp getirilimş kır ve al donlu atlar bağlandıkları tarlalarda ıslak gözlerle dinleniyor gibiler; güneş yanığı yüzleriyle şeritli süvari giysileri içinde asker alma noktalarına gidiyoruz; ve ekin demetlerini bağlayan kadınlar sırtlarını dikleştirerek el sallıyor ve bağırıyorlar: " Kazaklar! sağlıcakla dönün ! Gebertin o yılanları."
Yeni harmandan yüklendikleri tahıllarıyla kağnılar, bozkır patikaları üzerinden ağır ağır tahıl toplama notkalarına doğru gidiyorlar. Görkemli salınışlarıyla devasa arabaları, taze soğan gibi yeşil, yağmur görmemiş kuru otları tepeleme yüklemişler. Kızılordu'ya her şey gerekli . Bütün gözler cepheye çevrilmiş. Bütün yüreklerin tek isteği var: o lanet faşist sürüngenin sırtını olabildiğince çabuk yere gitirmek.
Kollektif çiftliktenyaşlı bir kazak, avuçlarında bir buğday başağını ovarken , gülümseyerek konuşuyor:
" ingiltere ve diğer akıllı ulusların bizimle işbirliği yapması az şey değil ; doğanın kendisi bizden yana ve Hitler'e karşı . Bu yılki tahıla bakın bir: peri masallarındakinden daha iyi. Ekinler mızrak gibi yükseldi, patatesler öküz başı kadar iri. İlkyaz buğdayının, ayciçeklerinin ve darının, hepsinin yağmura gereksinimleri varidi, ve sonra , hemen hasattan önce, bardaktan boşanır gibi yağdı yağmur. Artık ilkyaz buğdayı ve diğer ürünlerle doyasıya ziyafet çekebiliriz gözlerimize. Herşey bize yardıma geliyor."
"Bolşevik Yolu" kollektif çiftliğinin diğer bölümünde biçerdöver sürücüsü Piotr Zelenkov

makinasını kullanıyor. Ekinin ilk
45
hektarı düşük nemi ve gözardı edilebilir derecedeki yabancı ot yüzdesiyle birlikte 28 sentner geliyor. Kimi yerlerde, bu hektar başına 30 ile 35 sentner'e yükseliyor. Zelenkov'un biçerdöveri çalışırken boşaltıyor yükünü, durana kadar biraz beklemek gerek. Kısa bir mola sırasında Zelenkov ekin deposuna bir göz atıyor, merdivenlerden anız tarlasına iniyor ve bir sigara içmek için köşeye ilişiyor.
"Cepheye gitmen gerekse, kim bakacak yerine ? Kimseyi yetiştirdin mi ?"
" Evet, doğallıkla."
"Kim peki?"
" Karım."
" Gerçekten yerini alabilecek mi ?"
Güneşin ve tozun esmerleştidiği Zelenkov gülümsüyor, makinanın kılavuz tekerleği üzerindeki genç kadın önündeki kol demirini açıp konuşuyor:
"Onun karısı benim. Şimdi kılavuzluk yapıyorum, ama geçen ye kombinada çalıştım ve kocamdan çok ürün topladım."
Karısının söylediklerinden alınan Zelenkov alıyor sözü:
" .Doğallıkla en kötünün de kötüsü olduğunda yerime geçecek" diyor sıkıntıyla .
"Ama bizim başka bir düşüncemiz de var: Cepheye birlikte gitmek."
Yine de Marina Zelenkova son sözü kendi söyleyenlerden olduğunu belli ediyor. Kocasının sözünü kesiyor:
"Bizim çocuklarımız yok Savaşa gitmek zor gelmez bize. Bakmayın siz, en az kocam denli bilirim tank kulanmasın !"
Zelenkov yeniden kalkarak aceleyle kombinesine giriyor. Gevezelik edecek vakti yok. Kollektif çiftlik tarlalarındaki 540 hektarlık ekinin 417 hetkarını atlı makineler biçmiş. Kalanını o temizleyecektir.
Rostov bölgesindeki kollektif çiftliklerin ezici çoğunluğunda bu yıl yalnızca basit harman makineleri kullanılıyor. Kazaklar tahılın kombine makinelerle biçilecek denli olgunlaşmasını beklemiyorlar : atlı harman makineleriyle işe koyuluyor, böylece büyük oranda yakıt biriktirimi sağlayıp hasat sürecini
'Kızılordu Gazetesi
46
hızlandırıyorlar. Bir kollektif çiftçinin söyledikleri, bunu açıklıyor:" Kollektif çiftlikleri kurduğumuz zaman sıkı çalışmayı bıraktık. Sovyet rejimi bizi en ağır işlerden kurtardı. Şimdiye atlı harman makineleriyle akşamlara dek çalışan kızanlar bellerini doğrultmadıklarından yakınıyorlar. Ama tüm bunlar göz boyama. Traktör bizim için sürerdi toprağı, kombina makinaları tırpanlama ve harman işini yapardı. Barış günleri için yeterince iyiydi bu, tamamdı iş, ama faşistlerle savaş başladı şimdi, omuzlarımızın üzerinden geriye bakmanın anlamı yok. Kollarımız kopuncaya dek çalışmamız gerek, kızılordu'ya gönderebileceğimiz yakıtı da kenara ayırmamız gerek. Onlara daha çok gerekli bu, onu faşistlerin kollarını kırmak ve onları yurttan kovmak gibi iyi bir amaç için kullanacaklar. " yirmi altı Baku komiserinin adı verilen kollektif çiftliğin bir üyesi ve harman yığma rekorunu iki kez kırmış olan Vasilli Soldatov, ekin yığının üzerinden iniyor ve gömleğindeki teri sıkarken konuşuyor :"Düşmanımız zalim ve inatçı, biz de zalim ve inatçı olmalıyız çalışırken. Hasat miktarına bakılırsa, sıradan düzeyin çok üstündeyiz. Cepheye çekip gittiğimizde de , rekor falan kırmadan da vurabiliriz düşmanı."
Konuk olduğum tüm kollektif çiftliklerde görkemli bir çalışma disiplini, yüksek bir yurttaşlık görevi bilinciyle karşılaştım. Büyüklü küçüklü İşbaşındaydılar tarlalarda. Tümü güçlerini sakınmadan, büyük bir.coşkuyla çalışıyorlardı. Bölge memurlarından birinin abartısız övgülerini dinledikten sonra, "Bolşevik Yol" kollektif çiftliği üçüncü tugay komutanı tuğbayı generali vasili Çelikov yanıtladı:
"Biz zaten kötü çalışmayız. Ben, çalışmamızla ülkemizi savunduğumuzu biliyorum. Ama gerektiğinde silahla da savunacağız. Sonra , hemen hemen her evden bir adam Kızılordu'da çarpışıyorsa, nasıl kötü çalışabiliriz ki? Örneğin benim iki oğlum var, ikisi de cephede; Aleksey topçu, Nikolay tankçı. Ben de, yaşlı bir adamım ama, sivil savunmaya yazıldım. Son savaşta ALman cephesinde karnımdan vuruldum. Alman mermisi sağlığımdan çok şey yitirtti bana, ama daha çalışabilirim. Şu anda oğullarım düşmanla karşı karşıya, ama gerektiğinde ben de onların

saflarına katılırım!"
47
Benim Kızılyıldız'da* yazdığımı duyunca canlılıkla ekledi:
"Kızıl Yıldız aracılığıyla oğullarıma ve cepheyedeki savaşçılara arkalarında olduğumuzu yaz. De ki faşistlerin geçmesine izin vermeyin, onları gömütlerine geri sürsünler de, öyle ki toprağımız gömüt olsun onlara."
Sosyalizmin yolu" kollektif çiftliği yönetim bürosunda artık genç sayılmayan bir sayman iş başında. Başkan tarlalara gitmiş. Köyde başka tek bir kişi yok. Tüm insanlar tarlalarda ter döküyorlar; harman yerlerini temizliyor, tahıl yüklüyorlar. Bir an kağıtlardan başını kaldırıp bakıyor sayman.
"Oğlum batı cephesinde. Üç yıl topçu olarak hizmet etti. Bazen ona yazdığımda soruyorum ."Kullandığın topun tipini yaz." Yanıtında şöyle yazıyor:"Yaşıyorum ve iyiyim. Ailede herkese selamlar. Top konusuna gelince, sormanın anlamı yok, baba. Senin işin değil bu." Sayman memnun bir havayla gülümsüyor: "Görevini biliyor adam. Ben de, iç savaş boyunca bütün cephelerde bulundum. Kuzeyde dövüştüm, Basmaçi: eşkiyalarıyla dövüştüm, ve başka ezmemiz gereken her yerde. Şimdi de sivil savunmadayım." Bir anlık aradan sonra ekledi." Köyde yüz kadar sivil savunmacı var. Hala evlerinde duran bir yığın genç insan var birliğimizi kurduğumuzda, bir sürü kızanın silah kullanabildiğini ve bunu bizim kadar iyi yapabileceklerini göreceksiniz. Delikanlı değil, aslan onlar! Gönüllü yazıldılar, ama nedense henüz çağrılmadılar, demek ki çok büyük oranda yedeğimiz var. Bunu bilmek sevindirici."
Bu kollektif çiftliğin ikinci tugayı atlı biçme makinalarıyla çalışıyor. Her biçiciye iki çift öküz koşulmuş, biçicinin kanatları en üst düzeye yükseltilmiş; ama zeminden ekini tırmıklamak zor, o denli yüksek ve kalın ekin yığınları, öküzlerin üzerindeki kadınlar canla başla çalışıyorlar. Yerdeki ekinleri yabayla toplayan genç kazakların gözlerine akan teri silmeye vakitleri olmuyor. Bir anlık bir mola sırasında, gidip neden böyle öküzleri koşturduklarını sordum. Delikanlılardan biri yanıtladı.
"Öküzlerle çalışıyoruz biz; birşey olmaz onlara, hızlı devinirsek taneyi çıkarmak daha kolay olacak. Hasadı yapıp cepheye gideceğiz. Ama böyle çalışmak da kadınlara ağır geliyor." Bir an
48
sonra soruyor: "Ne zaman alacaklar bizi orduya ? Benim yaşımda başkalarını aldılar, ama nedense almadılar beni.Çok bozuluyorum buna. Ben diğerlerinden kötü müyüm ?
Pokusâyev bu kollektif çiftçinin adı. Buralı bir demircinin oğlu, sağlıklı, geniş göğüslü bir delikanlı Kızılordu topçusunda hizmet vermiş. Diğerleriyle konuşmalardan anlaşıldığına göre, biri tank sürücüsüymüş eskiden, bir diğeri topcuymuş, bir havan topu bataryasında çalışmış, üçüncüsü bir AA topçusu , dördüncüsü tanınmış tümenlerimizden birinde süvari. Her biri seçme birer delikanlı, genç, güçlü, sağlıklı. Gidip düşmanla savaşmak, kandan esrimek ve başarmak . Bu , genç Don kazaklarının , dünün ve yarının büyük Kızılordu'sunun askerlerinin isteği. Bu , yüzyıllar boyunca anavatanları Rusya'nın cephelerinde, onu sayısız düşmana karşı savunarak kanlarını dökmüş ataların çocuklarının isteği.
Şimdi de kollektif çiftliğin harman yeri bekçisi olan seksen üç yaşındaki Markoviç Yevlantiyev'in sözlerini dinleyelim. Karanlık bir temmuz gecesi. Gökyüzünde aydınlık yıldızlar. Ve o dingin, yaşlı ses:
"Büyük babam Napolyon'a karşı dövüştü, gençken bana o zamanın öykülerini anlatırdı. Napolyon bize savaş açmadan önce, güzel bir günde Murat'larını ve generallerini açık.alanda toplayıp şöyle demiş " Rusya'yı fethetmeyi düşünüyorum, ne dersiniz buna baylar ?" Hep bir ağızdan yanıtlamışlar:" Bu tamamen olanaksız Yüce Majesteleri. Çok güçlü bir devlet bu asla ele geçiremeyiz." Napolyon gökyüzünü gösterip sormuş :"Gökyüzünde hiç yıldız görüyor musunuz ?" ."Hayır" demişler. " Günışığında yıldızları görmek olanaksız ", "Ama ben görüyorum" demiş Napolyon, " bizim utkumuzu muştuluyor o. " Böylece ordusuyla bize karşı yola çıkımış. Geniş kapılardan girmiş ülkemize, ama darlarından çıkmış giderken; dörtnala, arkasına bakmadan kaçmak zorunda kalmış. Askerlerimiz ta başkenti Paris'e dek eşlik etmişler ona. Ben bu yaşlı aklımla bu alman kumandanın da onungibi aptal bir yıldız görmüş olduğunu düşünüyorum; onun da gitme vakti geldiğinde kapılar ona da dar gelecek , ah, dar gelecek
49
ona kapılar! Bakalım dörtnala kaçıp gidebilecek mi ? Dilerim Tanrıdan kaçamasın ! Öyle ki bundan böyle sonsuza dek kimse denemesin bunu!".

50
BÎR NAMUSSUZLUK
Savaş alanından ordu haberi:" Yelniya köyü yakınında süreğen çatışmalar oldul Faşistler evlerin önlerini muhkemleştirip kamufle ettiler ve ateşimize karşılık verdiler. Ama güçlerimiz saldırıya geçtiklerinde,, Faşistller köyün tüm kadın ve çocuklarını kendileriyle sürüp siperlerinin önlerine dağıttılar"
Bunu Hitler ordusurnun askerleri yaptı, faşist radyo tarafından yiğitlik ve soylulukları göklere çıkarılan adamlar yaptı. Bu soyluluktan çürümüşlüğün l hastalıklı, iğrenç kokusu yükseliyor, ister istemez düşünüyor insan : Yelniya'da bu utanç dolu olayı yaratan Nazi askerleri sağ kalırsa, karılarının, annelerinin kızkardeşlerinin yüzlerine utanç duymadan nasıl bakabilicekler ?
Anlaşılan faşist propaganda, Hitlerci askerlerin ruhlarındaki tüm insancıl duyguları yokederek, yaşayan insanları vahşi ve insanlık dışı görevleri i yerine getiren robotlara dönüştürmekle, işini kusursuz yapmış.
Yelniya'daki olaya Goebbels'in dilide ne dendiğini bilmiyorum; belki askeri girişim, ya da Alman hünerinin bir göstergesi. Ama bütün uygar ullusların dillerinde bir askeri onurundan eden böylesi bir davranışın adı her zaman namussuzluktu, her zaman da öyle olacak.. Faşist namussuzluğunun bu en son görünüşünü öğrenen herkes Alman halkı adına yakıcı bir utanç , savaşta bütün utancı umularak barışçıl, silahsız köylülerin arkasına gizlenenlere kin ve iğrenme duyacaktır.
Sovyetler Birliği halikları ve onlarının.
Faşistler halkımızdan akıttıkları kanlar için daha çok kan ödeyecekler, kendi onursuzluklarının hesabını da kanla vereceklerdir.
51
SAVAŞ TUTSAKLARI
Tabur Paris'te kamyonlara yüklenip doğuya aktarıldı. Fransa'dan yağmaladıklarını yanlarında götürüyorlardı. Fransız şarabı ve Fransız arabası.
Minsk'ten cepheye yaya yürüyüşe geçtiler, petrol kıtlığı yüzünden kamyonlarını Minsk'te bırakmaları gerekti çünkü. Alman ordularının utkularından ve Fransız şarabından esrimiş olarak Belorusya yolları boyunca yürüdüler. Kolyenlerini kıvırmış, yaka düğmelerini açmışlardı. Çelik miğferleri palaskalarından sarkıyordu; çıplak, yağız başları yaban Rusya'nın narin güneşinde ve ılık yellerinde kurudu. Cep şişelerinde şarapları vardı daha. Askerleri yakılmış Sovyet köylerinden cesaretli adımlarla yürüdüler. Küstah alay şarkılarındaki Fransız kızı Jeanne, yalnızca Almanlar Parise girdikleri zaman ilk kez gerçek askerler görmüş, işini bilen gerçek erkeklerle doyuma varmıştı.
Ama sonraları, gece ve gündüz, yürüyüşte yada açık ordugahlarında partizanların baskınlarına uğramaya başladılar. Altı gün içinde bir taburun kırk dolayında adamı öldürüldü ve yaralandı. Kurmay karargahına geri gönderdikleri bir motosikletli yitti. Altı asker ve bir çavuş yitti. Yiyecek bulmak için bir köye girmişler ve geri dönememişlerid. Taburdaki adamlar Almanlar'ın sevindirdiği Jeanne'ın ürküşünü gittikçe daha öz söylediler. Buradaki insanlar sevmemişti Almanları. Tabur yıkılmış bir köye girdiğinde yerliler kaçıp ormana gizlendiler, evde buldukları ise asık suratlıydılar ve gözlerinde yanan kini Alman askerlerinden gizlemek için yere bakıyorlardı. Kadınların ve erkeklerin raslantısal anlık bakışlarında korkudan çok nefret vardı. Hayır, burası Fransa değildi.
Söylediklerine inanılırsa, çavuş Fritz Berkmann sivil halk kıyımlarına hiç katılmadı. Kendisinin namuslu, kültürlü biri olduğunu, ve doğallıkla gereksiz vahşetin yürekli bir düşmanı olduğunu ileri sürüyor. Ve bir gün birliğindeki esrik askerler güle oynaya genç bir kollektif çiftçi kadını bir kulübeye sürüklediklerinde, kadının çığlıklarını duymamak için kamptan çıktı. Genç ve güçlüydü kadın. Şiddetli bir direniş gösterdi, sonuçta da askerin
52
l
biri gözünden oldu. Diğerleri işlerini gördüler. Onlar ırzına geçtikten sonra, kör olan asker işini bitirdi kadının.
Çavuş Berkmanın bunu duyduğunda korkunç canı sıkıldı. Kendisi ne pahasına olursa olsun böylesi hayvanca bir olaya katılamazdı.Nürnberg'de bir karısı ve iki çocuğu vardı, böyle bir şeyin kendi karısının başına gelmesini de istemezdi. Ama o Alman ordusunda ne yazık ki olan domuzların eylemlerinden sorumlu tutulamazdı. Olanları bildirdiğinde teğmeni omuz silkmiş savaş savaştır ve Berkmann'a böyle önemsiz ayrıntılarla kendini üzmemesini buyurmuştu.

Doğrudan yürüyüş durumundayken tabur bir çatışmanın içinde buldu kendini. Yirmi attı gün boyunca siperlerden çıkmadı askerleri Berkmann'ın birliğindeki yüzyetmiş adamdan yalnızca otuzsekizi kaldı geride. Askerler bu çok büyük kayıplardan ötürü bunalıma girdiler. Hayır, Fransa'dan şarkılarını bağıra bağıra çıktıklarında, Rusya'ya karşı uygulamayı öngördükleri türden bir savaş değildi bu. Subayları onlara, bıçağın tereyağını biçtiği gibi Rusya'yı biçip geçeceklerini söylemişlerdi. Bunlardan tümünün boş gurur olduğu kanıtlanıyordu, ve böyle konuşan subayların çoğu da söyleyecek şey bulamıyordu şimdi: doğruydu, Rus gerilalarının mermileri ve Rus toplarının şarapnelleri', bıçağın tereyağından geçmesi gibi kolay bedenlerinden geçip gidiyordu.
Bu sabah bir saldırımız sırasında tutsak alındı Berkmann. Siperlerimize getirmeden önce Kızılordu adamları sıkıca bağladılar gözlerini.
"Beni vuracak musunuz ?" diye sordu titreyen bir sesle.
Ama Kızıl ordu adamları Almanca bilmiyordu; sorusuna yanıt vermediler. Ayakları korkudan yalpalayan Berkmann sipere geldi. Gözünün bağını çözdüler. Sakince bir masanın çevresinde oturan adamları gördüğünde bütün yüreğiyle, ve öylesine bir güvenle içini boğuk boğuk çekti ki, bayağı canım sıkıldı.
" Beni vurmaya götürdüklerini sandım" diye kekeledi elinde olmayan iççekişinin açıklamasını. O an hazırola geçti.
Oturmasını söylediler. Kendini sandalyeye bırakıp ellerini dizlerinin üstüne koydu.
Nazi Almanya'sının bu Landknecht'i karşımıza oturmuş, so

rularımızı ayrıntılarıyla yanıtlıyordu.
Heyecanını atamamıştı henüz. Yanağı sinirli bir tikle seğiriyor, dizleri üstündeki elleri hafifçe titriyordu. Bütün gücüyle heyecanını bastırmak ve ellerinin titremesini gizlemek istiyodu; ama başarılı olamıyordu.Ancak kendisine sunulan sigarayı istekle içtikten sonra dengesini yeniden kazanmaya başladı.
Sarışın, kıvırcık saçları ve pek zeki olmayan , iri açılmış gözleri vardı. Bir Aryen kuşkusuz, savaştan kötü yıpranmış ve çok aç . Günlük tayınları üç sigara, birazcık ekmek ve yarım karavana sıcak yemek. Her zaman yemeği sıtmak da olanaksızdı, ve her şeyi göze alacak denli açtılar.
Sovyet Rusya ile savaşın sonucu için ne düşünüyor? Onu ümitsiz bir girişim olarak değerlendiriyor. Führer Rusya'ya saldırmakla bir yanlış yapmıştı. Büyük lokmaydı Rusya, ve Almanya'yı Doğabilirdi: Burada o çavuş Berkmann görünüşü özgürce ifade etme şansına sahipti ve bunu kend i birliğinde asla yapamazdı, çünkü kendi askerlerini ispiyon eden gizli Nazi Partisi üyeleri vardı orda. Dikkatsizce söylenmiş bir söz sizi mavzer namlusunun önüne götürebilirdi. Kendi kişisel düşüncesine göre .ingiltere'nin işini tümüyle bitirmeli, sömürgelerini elinden almalı ve bir gün yetmeliydi buna.
Ele geçirdikleri Sovyet bölgeleri üzerine izlenimleri iki sözcükle toplanabilirdi : ürün kıtlığı . Halkın sahip olduğu her şey önden gelen Alman güçlerince tüketilmişti. Bir tavuk bulana ne mutlu. Alman tank güçlerinden ve seyyar birliklerinden nefretle sözediliyordu." Bu sığır sürüleri herşeyi silip süpürürüler; daha önce bulundukları bir yere gittiğinizde çölde sanırsınız kendinizi."
Çavuş Berkmann'la konuşmak zor. Asker üniforması giymiş bu isterik geveze ve aptal çapulcunun kinik sözlerini dinlerken, siper içinde gittikçe boğucu bir hava duyumsuyor insan. Konuşmayı kısa kesiyoruz.
Sonuçta ayağa kalkıp hazırola geçerek iki saat sorgulama sırasında Sovyet komutanını taburunun konumu ve sayısal gücü ile mürettebat ve askeri depo hizmetleri üzerine dürüstçe bilgilendirdiğini anlatıyor. Rusya'yla savaşın inanmış bir karşıtı oldu

ğu için bildiği her şeyi anlatmış. Kontrol ederlerse sağladığı bilgilerin tümüyle doğru olduğunu göreceklerdi, bu yüzden karısına tutsak olduğunu bildirmesi için izin istiyordu, ve, eğer olabilirse, biraz daha çok yiyecek verilmesini istiyordu, son olarak yedi saat önce birşeycikler yiyebilmişti.
Sakalsız, yirmi yaşlarında bir genç . Besili, parlak saçları, yanağında mavi deri lekeleri ve kurnaz gözleri. Alman Nasyonal Sosyalist Partisi üyesi. Tankçı. Fransa, Yugoslavya ve Yunanistan'da bulunmuş. Dünkü çatışma sırasında tankı bir kızılordu adamının bir salkım el bombasıyla parçalandı. Tankından dışarı sıçrayarak ateşe başladı. Dört mermi yarası aldı, hafif yaralar. Arada bir acıyla asılıyor yüzü, ama küstah abartılı bir cesaretle katlanıyor. Soruları yanıtlarken gözlerini kaldırmıyor. Belli soruları yanıtlamayı kesin olarak yadsıyor; ama diğer yandan, Alman

ulusunun üstünlüğü ve Fransız, İngiliz ve diğer Slav uluslarının aşağılığı konusunda, yürekten öğrendiği deyimler kullanarak , çenesi düşmüşcesine konuşuyor. Hayır bir insan değil bu kötü kokan bir dolma, zavallı, pişmemiş bir lokma bu. Kendine özgü tek düşüncesi yok, ne de tinsel ya da anlaksal ilgileri. Puşkin'i ya da şekspir"i bilip bilmediğini soruyoruz. Kaşlarını çatıp düşünüyor, sonra soruyor:
"Kim,bunlar ?" Kendisine söylendiğinde de kibirli bir gülümseme yayıyor dudaklarına."
Tanımıyorum onları, tanımak da istemem. Gerek duymuyorum."
Almanya'nın kazanacağına inanmış. Sıkıntılı . deli bir inatla sürüyor:
"Kışın ordumuz işinizi bitirecek, sonra tüm gücümüzle ingiltere'ye yönelteceğiz, ingiltere yıkıma uğratılmalı."
" Ya ingiltere ve Rusya Almanya'yı yenerse ?"
" Bu olanaksız. Hitler fethedeceğimizi söyledi?" diye yanıtlıyor tutsak ayakuçlarına bakarak . Dersini isteksizce ezberlemiş ve kafasını gereksiz uyarılara yormayan aptal bir öğrenci gibi yanıtlıyor.Bu oğlanın yüzünde anlaşılmaz bir iğrençlik, sahte bir şey var: Yalnız bir tek sözü içtenliğin izini taşıyor.
" Üzgünüm, askeri kariyerim sona erdi..."
Nazi propagandası yoluyla iyice saptırılmış bu genç külhan

beyi hiç durmadan adam öldürmüştü, kana daha doymamıştı, ama tutsak şimdi. Karşımızda oturuyor, zararsız kılınmış artık kana susamış, zehirlenmiş bir kokarca gibi bakıyor. Ve burun delikleri bize duyduğu kör nefretle inip kalkıyor.
Altı Alman savaş tutsağı bir Kızılordu adamı muhafızlığında çadırdan çıkarılıp çam iğneleri döşenmiş yere çökertiliyorlar. Tutsak alındıktan hemen sonra içeri atılmışlar. Üniformaları pis ve yamalı, bir tanesi botlarının bağ* yerini telle bağlamış. Altı gündür yıkanmamışlar. Topçumuz onları bilerek yoksun kılmış bundan. Yüzleri kederli, kurumuş bir balçık katmanıyla kaplanmış. Siperlerde oturmaktan bitlenmişler, şimdi çekincesiz kaşınıyorlar, kara parmaklarıyla saçlarını tarıyorlar. Yalnız biri, yakışıklı, kara saçlı bir delikanlı, memnun gülümsüyor ve bana dönerek konuşuyor.
" Benim için savaş tümden bitti artık. Böylesine rahatça tutsak edilmiş olmaktan mutluyum."
Konserve tenekelerinde sıcak çorba veriliyor tutsaklara. Hayvan gibi saldırıyorlar yemeğe, kendilerini yakarak, tıkınarak, zorlukla çiğneyerek, aceleyle, açgözlülükle yutuyorlar, ikisinin kaşıkları yok. Kaşıkların getirilmesini beklemeden kirli ellirini teneke kaba daldırıp katı yiyecek parçaları buluyor ve ağızlarına götürürken başlarını mutlu bir edayla geriye deviriyorlar.
Yeterince yedikten sonra ağırlaşıp uyku doluyor gözleri. Tıknaz bir çavuş geğirmesini bastırarak konuşuyor.
" Sağolun . Çok çok teşekkür ederim. En son ne zaman bu kadar çok yediğimi anımsamıyorum."
Çevirmen yedinci tutsağın yemeyi yadsıdığını ve çadırda oturduğunu söylüyor. Girdiğimizde sakalları uzamış, incecik, yaşlı bir Alman askeri ayağa kalkarak kocaman nasırlı ellerini pantolon dikişleri boyunca sarkıtıyor. Neden yemeği yadsıdığını soruyoruz.Duygudan titreyen bir sesle yanıtlıyor. " Ben köylüyüm. Temmuzda askere aldılar, iki aylık savaş süresinde ordularımızın yaptığı yıkımı, bomboş tarlaları yeterince gördüm, tüm bunları da burda, doğuda yaptık. Geceleri uyuyamıyorum. Yiyecek gitmiyor boğazımdan. Avrupa'yı da hemen hemen bu hale getirdiğimizi biliyorum, ve Almanya'nın bunun hesabını kuzu ku

zu vereceğini de biliyorum. Ama yalnızca bu Hitler itinin değil, tüm Alman, ulusunun ödemesi gerekecek bunu. Beni anlıyormusunuz ?"
Dönüp uzun uzun susuyor. Evet, iyi bir yorum. Ve Alman askerleri bu hesabın ödnmesinin kaçınılmazlığını ve ağır sorumluluğunu ne denli çabuk kavrarlarsa, demokrasinin azgın Nazizm üzerinde zaferide o kadar yakınlaşacaktır.

GÜNEYDE
Karanlık dumanlar çıkararak tüten cüruf yığını piramidinin üzerinde yükseliyor gün. Kar üzerine düşen açık mor gölgeler olağanüstü hızlarla yer değiştiriyor; birden küçük madenci kulübelerinin damları, kırağılanarak resimlenmiş tek camlı pencereler, yol kıyılarındaki çınarların karlanmış dalları, ve uzak gök mavisi, yokuşların karlı dorukları ve kızakçıların pürüzsüz cilaladığı yolun parıltısı, dayanılmaz bir güzelliğe bürünüyor.

Doğudan batıya uzanan geniş anayol boyunca siyah insan dizileri ilerliyor. Dizilerden birinin en son sıralarından biriki adam yavaşlıyor, yürürken ev malı tütünlerini sarıp yakıyorlar. Yol arkadaşım soruyor:
" Kim bunlar? Savunma siperleri kazmaya mı gidiyorlar ?"
Evişi tütününden derin bir nefes çekerek, tıknaz, geniş omuzlu, yağlıyamalı bir ceket giymiş biri yanıtlıyor:
"Bizi sorarsan , Don Havzasının ustalarıyız biz, bombalanmış ve sel basmış ocakları düzene koymaya gidiyoruz. Anladın mı şimdi ?"
Diziyi geçmek için koşuyorlar, donmuş kar üzerinde adımları, ocaklarını yeniden açmaya giden Don havzasının bu gerçek ustalarından yüzlercesinin adımlarının çıkardığı gizemli gümbürtüde yitiyor.
Sıralarda kocamış ocak işçileri, yaşlı adamları ve çocuklar da var. Üretimi başlatmak için dönen şu hafif kambur orta yaşlı usta Don Havzasının geçmişini canlandırırken, diğer genç maden işçileri ve henüz olgunlaşan şu çocuklar onun bugününü ve geleceğini temsil ediyorlar. Ama gençliklerinin en parlak çağlarını yaşayanları burada yürüyenlerin arasında göremiyoruz : genç ve güçlü olanlar çok uzakta, batıdalar; Provalov tümeninde, Kızılordunun sayısız kollarında doğup büyüdükleri Don Havzasının kurtuluşu için dövüşmekteler, kendi ülkelerinin utkusunu kazanmaktalar.
italyanların ağır topları gümbürdüyor. Topçumuz yanıtlıyor onları. Gece boyunca tümüyle dinmedi çatışmalar, sabahleyin de daha güçlü yenileniyor. Don Havzasındaki italyanlar ve Al

manlar öfkeli bir çaresizlikle direniyorlar şimdi. Sıcacık kulübeleri bırakıp gitmek , yerleşim bölgesindeki bol yakıttan ayrılmak, alçak esen meltemlerin uğursuz ıslıklar çaldığı, iliklerine dek işleyen vahşi yellerin ateş gibi yaktığı karlı bozkırlara kaçmak zor geliyor onlara.
Ama yararı yok, kaçmaları gerek. Birliklerimizin yarattığı kasırgada konumlarını gittikçe daha sık değiştiriyor, kaçarken yollar boyunca top ve erzak bırakarak apar topar batıya doğru gidiyorlar. Güney cephesinde, diğer cephelerden daha çok belki, çeşitli yapıda, çok değişik diller kullanan insanlara oldukça sık raslanıyor Faşist Ordu içinde. Güçlerimizce tutsak edilenler hangi ülkeleri temsil etmiyordu ki ? Daha kısa zaman önce Ukranya'nın sıradan halkına işkence etmiş olan bu silahları alınmış pislik yığınlarının içinde Almanlar İtalyanlar ve Romenler ilk sıralarda , Macarlar ve Finliler de var aralarında.
...Kulübelerden , hücrelerden, karanlık yerlerden
bir oymaklar, diller, koşullar
giysiler ve yüzler karışımı
akıp gelmişlerdi yağmaya...
Gerçekten de, o eğri büğrü kollu faşist gamalı haçın altında biraraya gelen bu leş kargası çetelerinin tek amaçları var soygun ve yağma, insanlıkdışı eylemleriyle gülbahçesi beldelerimizi vahşet alanına çeviren bu katiller, kundakçılar ve yağmacıları anmış dizelerinde Puşkin.
Bu korkunç aileyi birbirine bağlayan
Tehlike, kan, sahtekarlık ve namussuzluktu
O taş yürekliler bunlardı işte
Suçluluğun tüm sınırlarını aşanlar
Onlar ki soğukkanlılıkla boğazladılar
Dulları ve umarsız yetimleri
Onlar ki eğlendiler bebelerin iniltileriyle
Acıma nedir bitmediler
Bir delikanlı nasıl giderse sevgilisine
Öyle gittiler katletmeye
Tutsak edildiklerinde dış görünüşleri, gözle görülür biçimd

değişiyor. Burada, bu geniş odalarda soğuktan tüyleri diken diken kızaran ellerine hortluyorlar. Sakalları uzamış kirli yüzleriyle bitkin görünüyorlar. Gözleri öylesine bir üzünç dışa vuruyor ki, bir an insan sanıyorsunuz bunları .Uzun yıkanmamış bedenleri ve yağlı üniformalarından ekşi bir köpek kokusu yayılıyor, italyan Bersaglileri'nin şapkasının üstündeki çamura batmış horoz teleği halsizleşmiş, sarkıyor. Siperlerinde otururken bitlenen bu Faşistlerin dahaönceki mat, küstah özgüvenlerinden iz yok, yel alıp gitmiş gibi. Kimbilir hangi kollektif çiftçinin karısında aldığı yün

çoraplar giyinmiş bir italyan subayı ellerini uzatmış sigara dileniyor, beş gündür sigara içmediğini geveliyor karışık bir sesle.
Şimdi böyle görünüyorlar işte. Ama gelin bir de onlara değişik koşullarda tanık olmuş birine bırakalım sözü. Kısa zaman önce faşistlerin tutsaklığından kaçmış olan yaşlı kollektif çiftçi kalisniçenko, ağır ağır anlatırken, açık yakası kendisini boğuyormuş gibi, sürekli parmaklarıyla genişletmeye çalışıyor:
"... öğle sonrası geç saatte birtakım motorsikletliler girdi köye. Onları altı tank izledi, onların ardından da cemselerle ve yaya piyadeler. Bunlar geçip gitti. Gecenin çökmesine az kala özel bir müfreze geceyi geçirmek için kaldı. Her bir miğferlerinin yan tarafında kara kıvılcım imleri vardı, hepsi de dev birer şeytan gibi görünüyordu.
" Sonra öyle şeyler olmaya başladı ki, nasıl anlatayım ? o denli acı anlatamam belki. Kızlarımızı sürüp okula götürdüler; kimisi karlarda sürüklediler. Diledikerince eğlendiler onlarla, sonra üçünü öldürdüler: Marta Solokhina, Dünya Filipenko ve komşu bir köyden genç, evli bir kadın. Onları okulda öldürüp avluya sürüklediler, sonra tam verandanın altına çaprazlama üstüste yığdılar.
"Bütün gece kuduz köpekler gibi köyün altını üstüne getirdiler, tavukları ve davarları boğazlayarak kadınlara zorla pişirttirdiler, kilerleri, kadınların göğüslerini aradılar. Köyde yangın çıkmış gibiydi. Sığırlar Doğuruyor, köpekler uluyor, kızlar can verircesine ağlaşıyordu. O denli ölümcüldü ki gürültü, avluya çıkmaya bile korkardınız, inanın bana.
60
" Sabah a doğru yavaş yavaş kesildi sesler. Şafakta bahçe kapısından dışarı çıktım. Baktım, komşum Trofim Ivanoviç yanında devrilimş bir kova , ölü yatıyor. Geceleyin su getirmek için dışarı çıktığında vurmuşlar, onların yasalarına göre köy sakinlerinin işemek için bile dışarı çıkması yasak. Sabahleyin başka birini, oniki yaşında bir çocuğu vurdular.
Bir motosiklete bakmak için yaklaştı çocukların her zaman ilgisini çeker böyle şeyler ve faşistin biri verandadan tabancasıyla nişan alarak vurdu çocuğu. Ölüyü gömmeye izin vermemişler. Annesi yerde yatan oğlunu gördü. Pencereden bakıyordu, ve birden ölü gibi yığılıp kaldı. Evdekiler üzerine su dökerek ayılttılar. Hepimiz toplanmak üzere dışarı çıkarıldığımızda da çocuk orda öylece duruyordu. Geçerken görünce onu... Öylece yatıyordu, büzülmüş, donarak toprağa kaynamıştı. Kızlar okulun önünde yatıyordu; etekleri telefon telleriyle başlarına bağlanmış, bacakları tümden yara bere içindeydi: Okulu geçmek için uzun bir yolu dolanmak gerekiyordu. Ancak bu müfreze gittikten sonra ölüleri toparlayabildik." Yaşlı adam uzattğımız sigarayı dalgın dalgın aldı, bir süre döndürüp durdu elinde, kısa bir suskudan sonra öyküsünü sürdürdü :"Benim kulübeye dört adam yerleştirdiler, ilk gün bir domuz , iki de koyun boğazladılar. Birazını hemen orada yediler, kalanını da birlikte götürdüler. Koyunların postlarını da aldılar. Sabah olunca göğüsleri ve kilerleri aradılar. Gözlerine kestirdik, leri her şeyi alıyorlardı. Bir yığın şey aldılar, son gün kürklü çizmelerimi bile aldılar. Tümü gitmek için giyinmişti, motorları çalışıyordu, birden yenlerinde şeritler olan genç bir oğlan kürklü çizmelerime bakıp eliyle imledi :" Çıkar, onları !" Son çift çizmemden ayrılmaya gönlüm elvermiyordu ; nolur almayın gibi birşeyler mırıldandım; ama kancığın oğlunun kuduz gibi beyaz kesti yüzü, bir mavzer kapıp süngüsünü boğazıma dayadı, birşeyler bağırdı havlar gibi. Gözyaşlarına boğulan yaşlı kadınım bana bağırdı:
" Çıkar şunları! Çabuk çıkar şunları, seni öldürür yoksa !" " Ama ben korkuyordum; susmuş, eğilemiyordum. Tüm düşünebildiğim şuydu :" Evet., sonum geldi." Faşist böğrüme bir
61
tekme vurdu, sertçe geriye devrildim, zor soiuk alıyordum. Ağzım alabildiğine açılmıştı, ama soluk alamıyordum, gözlerimin önünde herşey karardı. Yaşlı kadınım koşarak geldi ve genç bir kadın çevikliğiyle kürklü çizmelerimi çekip çıkardı ve faşiste uzattı. Yine süngüsüyle gövdemi nişanlamıştı.Ama karımın ellerinde çizmeleri görünce nedense bıraktı beni. Botları aldı, yüzüme tükürdü ve giymeye başladı. Kapıda dikilmiş duran diğerleri gülüyorlardı. Uzun oğlan kürklü çizmelerimi giydi, kendininkileri bir çantaya yerleştirdi. En önde kalkıp giderken ağzının kenarlarında hoşnutsuz bir gülümseme vardı.
" Diğerleri de çıktılar, ama az sonra başka bir güç girdi köye. Ve tümü de aynı biçimde davrandılar, birkaç gün içinde köyümüz çırılçıplak soyulmuş, kaynak yumurta gibi kabuksuz kalakalmıştı."
" Tam bir ordu !" Birden söze karışan genç, çilli ve neşeli görünümlü bir teğmendi.
" Orduları yok onların !" dedi yaşlı adam öfkeyle." Belki eskiden vardı, ama şimdi yok. Ben ordu falan görmedim. Ben kendim de orduda hizmet verdim, Japon savaşında da dövüştüm, bu

Almanların babalarına karşı da; Ordu disiplinini bilirim ben, sözlerime gücenmeyin ama, ben böylesini hiç görmedim.
"Eskiden askerler soygun yapıp topbalarını çapulla doldurup götürebilir miydi ? inkarın anlamı yok, biz de yiyecek alırdık. Ama bebelerin kundaklarına dokunmazdık, yaşlıların giysilerin ve çizmelerini çekip almazdık, küçücük çocuklarla dövüşmezdik, kadınların ırzına geçmezdik. Ama onlar bugün çekinmeden herşeyi yapıyorlar. Herşey mubah onlara, kafalarına eseni yapıyorlar. Sonra , bir ordunun düzenli giysileri olmalı. Oysa bunların giysilerine bakın : biri palto giymiş, bir diğeri komşunun elinden çekip aldığı bir koyunderisi yelek, bir üçüncüsü gri kumaştan sıradan bir kadın ceketi geçirmiş üniformasının üstüne. Doğallıkla tümü silahlı; yol kesen eşkiyaların da silahları yok muydu ?
" işte böylece sürekli pansiyonerlerim oldu kulübemde. Bir gün birileri, öbür gün başkaları; tümü de değişik ülkelerden. Biri " ben Polonyalıyım" der, bir diğeri" ben Macarım" der, Kimi hiçbirşey söylemez. Ama ben bunların gizli kapaklı davranışların
62
dan açıkça Nazi olduklarını anlardım. Evet, söylediklerine inanmazdım. " Yalan söylüyorsunuz" derdim kendi kendime " iblis sürüsü sizi ! Siz Polonya'lı değilsiniz, siz Macar değilsiniz. Polonyalı olsaydınız Polonya için dövüşürdünüz, Macar olsaydınız Macaristan için. Oysa siz bir gübre yığını üzerinde büyüyen adi bir mantar türüsünüz , tümünüz aynı boktan havayı soluyorsunuz.
" Bir gün gedikli subaylarından biri benim kulübeye gelip kendini Macar olarak tanıtan bir askere hızlı hızlı birşeyler söyledi. Tek söz bile anlamadığını görebiliyordum; omuz silkip ellerini yana açtı, gözlerinde tam bir aptal bakışı vardı. Sonra macar kendi dilinde birşeyler takırdadı, gedikli de ayağa fırlayıp kızgınlıktan deliye döndü. Yüzü kıpkırmızı oldu.
" Nerdeyse burun burunaydılar keçi gibi : ikisi de birbirlerini anlamadan fanfinfon edip durdu. Kendi aralarında ortak bir dilleri yoktu. Ama iş yağmaya geldiğinde tek bir dili vardı tümünün: ekmek, süt, yumurta, patates," ver şunu", "kaput" diyebiliyordu tümü. Her biri de süngüsüyle ölüm tehdidi savuruyor, ya da bir kutu kibrit salyarak yakıp yıkacağını söylüyordu. Ve siz buna ordu diyorsunuz ! Tümü aynı hapishaneden çıkmış gibi görünen bu heriflere nasıl ordu denir ?
Dışarıda, donan gece büzülüyor. Sobadaki, kömür korlaştı. Yaşlı adam'yatağın baş ucunda eskipüskü bir koyun derisi ceket aldı, gürültüyle inleyerek giymeye başladı. Bir kolu yenin içinde durarak inatla yineledi:
" Ordusu yok onların, size söyleyeyim !"
Teğmen dönerek saygıyla konuştu :" doğallıkla, haklısın baba; ama onların da uğruna dövüştükleri bir düşünceleri var."
Yaşlı adam üzerinde deri ceketiyle kaldı bir an. Sonra şaşkınlığından kurtulmak ister gibi kızgınlıkla sordu :
" Ne düşüncesi ? Düşünceleri falan yok onların, uymuyor onlara bu söz."
" Bir düşünceleri var ama" diye açıkladı teğmen, gözlerinde zor algılanabilen bir parıltıyı gizleyerek.
Yaşlı adam yatağa oturup , konuşmaksızın teğmenin yüzüne baktı, grikızıl kaşlarını çattı :" Öyleyse anlat bakalım, teğmen
63
yoldaş , neymiş düşünceleri ? Biliyorsun ki iyi bir eğitim görmedim ben, belki de sözcüğü tamamıyla anlamıyorum."
" Kızma baba" dedi teğmen gönül alıcı bir tonla ." Onların düşünceleri tam senin söylediğin gibi. Beş gün kadar önce bir kamplarını sardık onların; otuzu aşkın kağnı vardı yanlarında. Kağnıların çevresine yatıp ateşe başladılar, işleri bitmişti, kaçamazlardı, teslim de olmuyorlardı ama. Yanıbaşında az zaman önce destek güçlerimizin bir parçası olan bir güce katılmış genç bir asker yatıyordu . Kendilerini umutsuzca savunduklarını görünce bana dedi ki:" Onların faşist düşünceli olduklarını söyleyebiliyorsun , teğmen yoldaş. Bak, teslim olmayı yadsıdılar." ." Tamam" dedim," duman edeceğiz onları, sonra nemene düşünceleri olduğunu görürürüz.
" Evet, dediğim gibi duman ettik onları, son adamlarına kadar öldürdük onları ve bohçalarını balyalarını inceledik. Bu grup geri çekilmekteydi, yaralılar dışında cephe gerisine ne gönderdiklerini de biliyoruz hepimiz. Balyanın birini çözdük, çocuk çizmeleri, metrelerce kumaş ve diğer malzeme, kumaş ya da kürklü kadın ceketi , çantalarda buğday ve daha bir yığın şey. Açtığımız ikinci bir balyada da aynı türden eşya vardı. Nazilerin düşüncelerinden kuşku duyan askeri çağırttım : " Balyalarında ne olduğunu gördün mü ? "dedim. "Evet", "iyi öyleyse" dedim,

"Uğruna savaştıkları tüm düşünceleri bunlar işte. Tüm düşünceleri işte bu içlerinde kumaş doldurulmuş torbalar, anladın mı ?" " Şimdi anladım "dedi Kızılordu adamı gülerek.
Yaşlı adam teğmeni dikkatle dinlemişti; şimdi konuşurken sesinde gizlemediği bir üstünlük tonu vardı :
" Sen bir subaysın ama, oğlum, böyle değil bu iş. sen düşüncenin ne demek olduğunu bilmiyorsun, sana ben söyleyeyim. Bizim kollektif çiftliğin başkanı Ivan Ivanoviç Çerepitsa dedi ki" Yurttaşlar, bir düşüncem var, kurudere'nin önüne bir bent yapalım ki sazanlar gölette toplansın." Tüm köy işe girişti, ve savaştan hemen önce, kendimize ayırdıklarımızı saymazsak, birbuçuk ton sazan taşıdık pazara.
" Ya da şöyle dedi :" Evet, kollektif çiftlik yurttaşları, türbinli bir değirmen kurma düşüncesine ne dersiniz ?" Ve zamanı gel
64
diğinde değirmen hazırdı, komşu kollektif çiftlikler bile tahıllarını öğütmeye bize getiriyordu. Aynı şey bir arıevi düşüncesi için de, Silezya koyunları için de. Çiftliğimizin daha bir yığın işi için de gerçekleşti.
" Şimdi anladın mı düşünce sözcüğünün ne demek olduğunu ? Sevgili oğlum, o halka yarar sağlayan bir şey demektir. Ama sen bu sözü götürüp yağma'ya bağlıyorsun. Yağma , buna yağma denir ancak ! Faşistler yağma yapıyor mu ? Çok mu yapıyor bunu ? Demek ki" düşünce" sözcüğü onlara uygulanamaz, faşistlerden sözederken bunu kullanmak da doğru değil, bu köpoğulları ancak kirletir onu. Siz gençsiniz, bazı şeyler vardır ki asla anlayamazsınız. Söyleyeyim sana!"
Düşman henüz umutsuzca tutunmaya çalışıyor, bir taarruzundan bile sözediyorlar. Ama bahar geldiğinde düşman geçen yıl topraklarımızı çiğniyen Nazilerin aynısı olmayacak. Onlar Kızılordunun amansız kasırgası karşısında eridiler, toparlanma ümitleri kalmamacasına eridiler.
60. motorize tümen 160. komando taburu üçüncü alayından tutsak çavuş Wilhelm Wojzik söyle diyor:
" 'Eve dön ve ' Almanya'ya geri dön' sözleri tüm askerlerin parolası oldu."
Birazcık gözlem yapabilmiş olan bu çavuşa , taburuna verilen yedeklerin durumu hakkında sorular soruldu. Ve açıkladı :" ihtiyat askerlerinde yeni bir durum çıktı ortaya: sürekli suskunlar ve bir sürü tütün içiyorlar."
ilginç bir durum!
65
KİN VE SEVGİ
Savaşta ağaçlar, insanlar gibidir, herbirinin kendi yazgıları vardır. Topçumuzun ateşi altına yanıp yıkılmış kocaman geniş ormanlar görmüştüm. Geçenlerde köyün birinden sürülüp çıkarılan Almanlar bir ormana çektiler güçlerini . Teslim olmayıp orada tutunmayı planladılar, ama ölüm ağaçlarla birlikte tırpanlayıp yıktı onları. Alman asker ölüleri devrilmiş çam tomrukları altında yatıyordu. Lime lime olmuş bedenleri yeşil eğreltiotuları arasında çürüyordu. topların yarabere içinde bıraktığı çamların reçine kokusu, çürüyüp çözülen bedenlerin korkunç ağır, keskin kokusunu bastıramıyordu. Sanki yeryüzü bomba kraterlerinin yanmış sert kenarlarından gömütlerin o bayıltıcı kokusunu sızdırıyorgibiydi.
Ölüm şarapnellerimizin toprağı alüst edip yarattığı açık, tarlanın üzerine suskun bir görkemle kurulmuştu, açık alanın nerdeyse tam ortasında, bir tansığa sığınarak kurtulabilmiş bir kuş ağacı dimdik duruyordu . Yel çatırtıyla kırılan dallarını savurmuş, parlak, yapışkan genç yaprakların arasından hışırdıyordu. Bu açıklıktan geçmemiz gerekiyordu. Önümde yürüyen bir Kızılordu irtibatçısı ağacın gövdesine dostça dokunup, içten , nazik bir şaşkınlıkla sordu :
" Nasıl basardın kurtulmayı sevgilim ?" Çamın biri köküne çarpan bir top mermisiyle, biçilmiş gibi devrilmişti. Bir zamanlar dimdik durduğu, yerde şimdi kuru iğne yapraklarla taçlanmış bir reçine akıntısı vardı. Bir meşeyse ölümle daha değişik bir biçimde karşılaşmıştı.
Kışın son anlarında bir Alman top mermisi adsız bir dereciğin kıyısında büyümüş yaşlı bir meşe gövdesine düşmüştü..Düzensiz, eğri yarık ağacı ortadan ikiye bölmüştü; ama baharda, patlamanın dereye devirdiği taraf yaban bir inatla yaşama dönmüş ve taze yapraklarla kaplanmıştı. Kuşkusuz bugün de bu sakatlanmış meşenin alt dalları akan suda yüzerken, yüksek dalları hala tırtıllı yapraklarını eğilmez bir güçle kaldırmış, güneşe geriyordu.
Hafif kambur ve uzun boylu teğmen Gerasimov, geniş omuz
66

larını yukarı kabartıp bir kartal görünümü almış, siperinin girişinde oturup, taburunun bugün başarıyla geri püskürttüğü bir düşman tank saldırısı sırasında çatışmaların ayrıntılarını anlatıyordu.
Teğmenin zayıf yüzü dingin, neredeyse yan tutmaz bir görünümdeydi; alev alev gözleri kısılmıştı. Zaman zaman iri, boğumlu parmaklarını birbirine geçirerek , kırık, kalın bir sesle konuşuyordu. Dile getirilmez bir üzünç ya da derin, bastırılmış düşüncelerin su yüzüne çıktığı bu el devinimleri, güçlü yapısı ve enerjik , erkek yüzüyle garip bir çelişme yaratıyordu.
Birden sustu, yüzü karma karışık oldu bir an : yağız şakakları solgunlaştı, sabit, donuk bakışlı gözleri biran için ayrımsadığım söndürülemez yırtıcı bir kinle alevlenirken yüzünün etli kasları bir an gerilip gevşedi. Üç Alman tutsağının cephe çizgimiz yönünden ormanlık arasından geldiğini gördüm, arkalarında güneşten beyazlamış yazlık asker giysileriyle bir kızılordu muhafızı vardı, buruşuk kasketini başının arkasına devirmişti.
Kızılordu askeri ağır adımlarla yürüyordu. Elinde ölçülü bir tutuşla kavradığı, süngüsü günışığında parıldayan bir mavzer vardı. Alman tutsaklarda, çamurlu çarı k tipi ayakkabılar giydikleri ayaklarını istemeye sürüyerek yavaş yavaş ilerliyordu.
En öndeki Alman kestane rengi fırça bıyıklı , sakalları iyice kabarmış, çökük avurtlu, otuzlarında bir adam siperimizin tam karşısına geldi. Geçerken kurt gibi bir bakış fırlattı bize, palaskasına asılı miğferini şöyle bir yoklayarak geçip gitti. Birden teğmen Gerasimov öfkeyle ayağa kalkarak Kızılordu askerinin arkasından keskin, acı bir sesle bağırdı:
" Ne yapıyorsun sen, gezintiye mi çıkardın adamları ? kıpırda biraz ! Daha çabuk geçir şunları, sana söylüyorum !"
Birşeyler daha bağıracakmış gibi yaptı, ama heyecanla yutkundu, keskin bir dönüşle siperin merdivenlerinden aşağıya koştu. Konuşmalarımız sırasında orada bulunan siyasi denetçi şaşkın bakışlarımı görünce alçak sesle konuştu :
" Elimizden birşey gelmez, sinirleri yüzünden . Almanlara tutsak düşmüştü, bilmiyor musunuz ? Olanak bulduğunuzda konuşun bir. Müthiş kötü deneyimler geçirmiş , o zamandan beri

de yaşayan Nazilerin görüntülerine bile dayanamıyor. Evet, yaşayanların ölüllerine bakabiliyor, dahası sevindiğini bile söyleyebilirim. Ama tutsakları gördüğü zaman ya gözlerini kapayıp solgun ve terleyen yüzüyle bu köşede oturuyor, ya da dönüp başka bir yere gidiyor." Siyasi Denetçi bana biraz eğilerek fısıldıyor. " Onunla iki kez saldırıya katıldım, bir beygirin gücü var adamda, neler yaptığını görmeliydiniz... Ben çok adam gördüm böyle, ama onun süngüyü ve namluyu kullanışı... müthiş bir şeydi!"
Geceleyin Alman topçusu zorlu bir ateşe başladı. Atışlar teknikti, eşit zaman kesitleri içinde. Uzaktan silahın sesini duyuyorduk önce, ardından top mermisi çelikten bir çığlık koparark üzerimizden geçip gidiyordu, yüksek gecede yıldızlar vardı. Gümbürtü yükselip diniyordu, ve arkamızda bir yerlerde, cemselerin cephe çizgimize askeri taşıdığı yol yönünde madeni bir aydınlık sarı kıvılcımlar saçarak bir alev yükseliyor, gökgürültüsü gibi bir patlama geliyordu ardından.
Atışlar arasındaki zaman kesitlerinde, orman yeniden suskunun, egemenliğine girdiğinde, sivrisinek vızıltılarını bile duyabilirdiniz. Ve ateşten ürken kurbağalar yandaki bataklıkta kaygıyla vıraklıyordu.
Bir fındık çalısının dibinde duruyorduk, kopardığı bir dal parçasıyla sivrisinekleri uzaklaştırmaya çalışırken, acelesiz anlattı öyküsünü. Anımsadığım denli aynen veriyorum.
"Savaşa dek Doğu Sibirya'daki işletmelerde mühendis olarak çalıştım. Geçen yıl 9 Temmuz'da askere alındım. Bir ailem var: Karım , iki oğlum . Son savaşta babam yaralandıktan sonra sakatlanmıştı. Evet. Ayrıldığımızda, tahmin edeceğin gibi, karım ağladı :" Bütün gücüyle savun anayurdumuzu Utkuya ulaşmamız için, gerektiğinde yaşamını ver." O zaman gülerek ona şöyle dediğimi anımsıyorum : "Nesin sen ? Kanım mı, propogandacım mı ? Az çok büyüdüm artık ben Utkumuza gelince, onu faşistlerin boyunlarını sıka sıka, söke, söke alacağız, merak etme."" Doğal ki, daha güçlüydü babam. Ama o da bana ayrılık öğütlerini vermeden edemedi. " Anımsa Viktor" dedi , "Gerasimov adı sıradan bir şey değil. Sen , ataların gibi doğuştan işçi

sin. Senin büyük büyükbaban Stragonov'a çalıştı. Ailemiz yüzyıllardır demir üretti ülkemiz için . Sen de bu savaşta demirden olduğunu göreceksin. Hükümet senin hükümetin , savaşa dek bir komutan olarak bildi seni o. Sen de düşmana aman vermemelisin."

"Başım üstüne baba."
" istasyona giderken partinin ilçe komitesi bürosuna uğradım. Sekreterimiz, kara kuru bir henifti. Karım ve babam bana adamakıllı bir söylev çektiklerine göre, bizim sekreter de bu konuda beni borçlu bırakmayacak herhalde diye düşünüyordum. Kuşkusuz yarım saat sürecek kısa bir konuşma yapacak ! Oysa tam karşıtı oldu. "Otur, Gerasimov" dedi. "Yola çıkmadan önce, gelenek olduğu üzre biriki dakika oturalım."
" Kısa bir süre oturduk sonra, suskunduk, sonra ayağa kalktı, görünüşü buğulanmış gibiydi. Eh, dedim, ne tansıklar gördük bugün !" herşey çok açık ve anlaşılır, Gerasimov yoldaş ! Senin daha uzun, kepçe kulaklı bir çocukken .Genç önder yakalığını taşıdığını anımsıyorum. Sonra bir Genç komünist olarak anımsıyorum seni, ve son on yıldır da bir komünist olarak tanıdım seni, Git ve aman verme o sürüngenlere ! Parti örgütü sana güveniyor !" Sonra yaşamımda ilk kez birbirimizi öptük sekreterle. Ve kahretsin, onun hiç de düşündüğüm gibi bir herif olmadığını ayrımsadım:
"Sonra karım az çok neşeli, aydınlık bir yüze kavuştu. Bilirsiniz, bir kadının kocasını cepheye uğurlaması hiç de öyle neşelendirici birşey değildir. O da bir ara üzüntüsündün bıraktı kendini. Yeniden ve yeniden önemli birşeyler söylemeye çalıştı, ama kafasının içinde esen bir yel vardı, ve bu onun düşüncelerini alıp götürmüştü. Sonra tren kalktı, benim vagonun yanısıra yürüyor, elimi sıkı sıkı tutuyordu.
"Bak viktor, dikkat et kendine. Üşüteyim deme cephede." "Bırak !" dedim, "Bırak Nadya. Ne olursa olsun üşütmeyeceğim. Zaten iklim çok ılıman oralarda." Ondan ayrılmak çok acıydı benim için; onun o sevgi dolu, aptalca sözleri giderdi biraz üzüntümü. Almanlara öfkeleniyordum : "Evet" diye düşündüm, " ihanetçi komşularımız saldırdılar bize. Sıkı tutunsunlar şimdi, ilk
69
fırsatta zımbalayacağız sizi."
Gerasimov cephe çizgisinde başlayan makinalı tüfek ateşlerinin değişimine kulak vererek birkaç dakika sesiz kaldı. Makinalılar sustuğunda bıraktığı yerden sürdürdü:
"Savaşa dek çalışmalarımız Alman makinalarınca destekleniyordu. O makinaları monte ederken her parçayı ayrıntılarıyla inceliyor, iyice bakıyordum, inkar edilmez birşey vardı bu makinaları akıllı eller biçimlemişti. Alman yazarların kitaplarını okuyor, çok seviyordum onları, Alman halkından saygıyla sözederdim. Doğru, bazen böylesine endüstrileşip uzmanlaşmış bir ulusun Hitler rejimini omuzlarında taşımasına köpürmüyordum değil, ama sonuçta bu kendilerini ilgilendirirdi. Sonra Batı Avrupa'da savaş başladı.
"Evet, şimdi cepheye doğru yola çıkmıştım ve düşünüyordum. "Almanlar teknikte güçlü, orduları da öyle küçümsenecek gibi değil. Kahretsin, böylesi bir düşmanla çarpışıp onu yenmek ilginç olmalı. Bizim de 1941'de ellerimiz armut toplamıyordu. Bu düşmandan özel bir nezaket beklemediğimi de belirtmeliyim. Karşınızdakiler faşistse ne nezaketi bekleyebilirsiniz ki ? Ama Hitler ordusunun olduğunu kanıtladığı böylesine bir kaba külhanbeyi sürüsüyle çarpışacağımı hiç düşünmemiştim. Neyse, konuya sonra geleceğim.
" Birliğimiz Temmuz sonunda cepheye ulaştı. 27'sinin sabahı ilk çatışmamıza girdik. Önceleri korkunçtu. Havan ateşi altında toprağa çivilenip kaldık. Ama akşama doğru yavaş yavaş alıştık ve küçük bir ders verdik adamlara : köyün birinden sürüp çıkardık onları. Bu ilk çatışmamızda onbeş kadar tutsak aldık. Şu an denli iyi anımsıyorum: İçeri koyduk onları, korkudan bembeyazdı yüzleri, saat onda adamlarım çatışmayı bıraktılar, her biri tutsaklara ne verebilirse verdi: bizi sefertasına lahana çorbası koyup verdi, bir diğeri tütün, bir üçüncüsü çaya çağırdı adamları. Sırtlarına "kamerad" diye vurup soruyorlardı : "Ne için dövüşüyorsunuz, kameraden ?"
"Ama adamlarımızdan biri, bir er, bu etkili sahneye baktı baktı, ve şöyle dedi: "Başlarına üşüştünüz dostlarınızın,'! Hepsi yoldaş oldu şimdi! Bir de bu yoldaşlarımızın cephe çizgisinin
70
gerisinde yaralılarımıza ve sivil halka neler yaptıklarını görmelisiniz." Bunu demesiyle başımızdan soğuk sular döküldü oda dönüp yürüdü.
"Biz süre sonra saldırıya geçtik, ve gerçekten de neler olduğunu gördük : yakılıp yıkılmış köyler, yüzlerce kadın, çocuk ve yaşlı vurulmuştu, tutsak edilen Kızılordu adamlarının bedenlerinden parçalar koparılmıştı, kadınlar, genç kızlar, dahası okul çocukları tecavüz edilip hunharca öldürülmüştü.
"Belleğimde özellikle kalan bir kız vardı şimdi. Onbir yaşlarında bir kız öğrenci . Almanlar yakalayıp bir bahçeye sürüklemiş, ırzına geçip öldürmüşlerdi. Çiğnenmiş patates sapları arasında yatıyordu, küçücük bir kız, sade bir çocuk, ilkokul kitapları, defterleri, kan içinde saçılmış

çevresine. Okula gidiyormuş. Yüzü bıçakla korkunç bir biçimde darmadağın edilmişti; elinde açık bir okul çantasının kulpunu tutuyordu. Bedenini bir siper parkasıyla örtüp çevresinde dikildik sesizce. Sonra arkadaşlar yine sessizce çekilip gittiler. Ama ben öylece kalakaldım orada, anımsıyorum, deli gibi mırıldanıyordum :" Barkov ve Polonkin, Fiziki Coğrafyailk ve ortaokullar için ders kitabı." Şimdi orada otlar içinde duran kitabı iyi tanıyordum, okumuştum onu. Kendi kızım da şimdi beşinci sınıfda bu kitabı kullanıyordu.
"Evet. Razhin'den uzak değildi burası. Skivra yakınında bir derede tutsak edildikten sonra işkence edilerek öldürülmüş Kızılordu askerleri gördük. Siz hiç kasap dükkanında şöyle bir oyalandınız mı ? Evet, burası da az çok böylegörünüyordu işte. Deredeki ağaç dallarında kanrevan içinde elsiz, ayaksız, derileri yarı yüzülmüş cesetler asılıydı... Dere yatağında öldürülerek üstüste yığılmış sekiz kişi daha vardı. Bu işkence edilmiş adamların hangisine neyin ait olduğunu söylemek olanaksızdı. Tüm görebildiğimiz iri parçalar halinde kesilmiş bir et yığınıydı, bu yığının üzerinde de üstüste dizilmiş tabak sütunu gibi Kızılordu adamlarının kepleri duruyordu.
"Görmek zorunda kaldığım her şeyi sözcüklere dökebileceğim! mi düşünüyorsun ?Olanaksız bu ! Hiçbir sözcük betimleyemez onları, insanın kendi gözleriyle görmesi gerek. Her neyse, yeterince konuştum." Teğmen yeniden uzun uzun sustu.
71
"Burada sigara içebilir miyiz ? diye sordum. "Evet .Avucunun içinde iç." diye yanıtladı gittikçe kısıklaşan bir sesle.
Bir iki nefes çektikten sonra sürdürdü. "Faşistlerin tüm bu yapıp ettiklerini gördükçe deli gibi oluyorduk, başka türlü de olamazdı zaten. Tümümüz insanlarla değil de kandan deliye dönmüş yoz bir köpek soyuyla karşı karşıya olduğumuzu anlıyorduk . Makine parçalyarı endüstrisindeki ustalıklarını insanlarımızı öldürmekte, ırzlarına geçmekte ve işkencede de kullandıklarını görebiiyorduk... Sonra geri çekilmemiz gerekti, yine de devler gibi dövüşüyorduk.
"Benim bölüktekilerin hemen tümü Sibiryalılardı. Yine de Ukrayna topraklarını ümitsiz de olsak şiddetle savunduk. Hemşehrilerimden birçoğu Ukrayna'da öldü, ama biz faşistlerin üzerine daha bir öfkeyle saldırıyorduk. Evet, çekiliyorduk, ama bu arada iyi de bir ders veriyorduk onlara." Sigarasından istekle bir nefes çektikten sonra, daha değişik, yumuşak bir sesle konuşmaya başladı.
"iyi toprak var Ukrayna'da, ve doğa masallardaki gibi orada. Her köy, her kasaba bizim buradakilere benziyordu, belki de orada hiç çekinmeden o denli çok kanımızı döktüğümüzden. Kanla bağlıdır insan derlerdi orada. Ve bir köy teslim ettiğimiz de yüreklerimiz parçalardı. Kahrederdik. Çekilirken hiçbirimiz diğerinin yüzüne bakamazdı.
"Bir zaman faşistlerin elinde tutsak kalacağım hiç gelmemişti aklıma, ama bu da oldu. Eylül'de ilk yaramı aldım, yine de aktif hizmette kaldım. Ayın 21'inde Poltava bölgesindeki bir çatışmada yeniden yaralanıp tutsak düştüm.
"Alman tankları sağ kanadımızdan istediler savunmayı, ardından piyadeleri aktı. Kuşatmanın içinde kaılp çarpıştık, o gün çok ağır kayıplar verdi bölüğüm. Düşman tank saldırısını geri püskürttük iki kez . Sekiz tank ve bir silah kamyonunu yakıp tahrip ettik. Mısır tarlaları arasında yüzyirmi Nazi yatıyordu. Ama sonra havan toplarıyla ateş yağdırdılar, öğleden saat dörde değin elimizde tuttuğumuz tepeyi teslim etmemiz için zorladıkça zorluyorlardı. Korkunç bir sıcak vardı. Tek bir bulut yoktu gökyüzün
de, o denli sıcaktı ki güneş, soluk almak bile güçtü. Havan mermileri müthiş bir sıklıkla patlıyordu üzerimizde. Adamlarımızın susuzluktan dudaklarının kapkara olduğunu anımsıyorum, ve belli belirsiz, kızgın bir sesle buyruğumu verdim. Bir havan mermisi tam önümde patladığında, bir çukurluk boyunca koşuyorduk. Sanırım kapkara bir toprak ve duman sütunu gördüm, ve başka birşey göremedim. Şarapnel parçalarından biri miğferimi delmişti, bir diğeri sol omuzuma saplandı.
"Ne kadar zaman baygın yattığımı anımsamıyorum, ama birtakım ayak sesleri ile kendime geldim. Başımı kaldırdım ve düştüğüm yerde olmadığımı gördüm. Asker ceketim çıkarılmış omuzum şöyle bir sarılmış. Başımda miğfer de yoktu. Birileri başımı da sarmıştı, ama sıkı değildi, bezin bir ucu göğsümün üstündeydi. Bir an adamlarımın beni sürüyüp getirdiklerini ve giderlerken başımı sardıklarını düşündüm. Ama bana doğru gelen adamlar benimkiler değildi, Almandı bunlar. Beni kendime getiren onların ayak sesleriydi. Onları açıkça görebiliyordum, iyi bir filmdeki gibi. Ellerimle çevremi yokladım. Silah falan yoktu. Ne tabanca, ne mavzer, ne bomba. Adamlarımızdan biri çantamı ve silahlarımı almıştı.

"işte ölüm bu!" diye düşündüm. O an başka neler düşündüm acaba ? Eğer bir gün bu öyküyü bir romanda kullanmayı düşünüyorsanız,'kendinizden birşeyler katın artık, çünkü o anda birşeyler düşünecek fırsatım olmadı. Almanlar oldukça yakınlaşmıştı, ve ben yatarak ölmek istemiyordum, istemiyordum, yatarak ölemezdim, anlıyor musunuz? Tüm gücümü topladım, ellerimini yere dayayarak dizlerimin üstüne doğruldum. Yanıma vardıklarında ayaktaydım. Yalpalayarak duruyordum, yeniden yere düşmekten ve yatarken süngülenmekten müthiş korkuyordum. Çevremde duruyor, birşeyler söyleyerek gülüyorlardı. Konuştum :" Öldürür artık beni, domuzlar. Öldürün beni, düşeceğim çünkü. " Biri mavzer namlusuyla boynuma vurdu , ve düştüm. Ama bir an içinde yeniden kalktım. Gülmeye başladılar, biri eliyle gösterdi :"Yürü bakalım, bu taraftan."diye imledi. Yürümeye başladım. Tüm yüzüm kurumuş kanla kaplanmıştı, basımdaki yaradan daha kan akıyordu, sıcak ve yapışkan bir kan
72
73
.Omzum ağrıyordu, sağ kolumu kaldıramıyordum. Oracıkta yatıp hiçbir yere gitmek için müthiş bir istek duyduğumu anımsıyorum, yine de yürümeyi sürdürdüm.
"Yo. Ne ölmek ne de tutsak olmak için bir istek duymuyordum. Şöyle ya da böyle içimdeki bulantıdan ve başımın dönmesinden kurtulmaya çalıştım, yürüyordumdemek ki daha yaşıyordum ve devinebiliyordum. Susuzluktan kıvranıyordum. Ağzım kavrulup kurumuştu, ayaklarım beni sürekli gözlerimin . önünde salınıp duran kara bir duvar boyunca taşıyordu. Neredeyse bayılacaktım, ama zorladım kendimi. "Birşeycik içip biraz dinlenir dinlenmez kaçacağım."
'Tutsak edilenlerin tümü bir koruluğun kenarında biraraya getirilip toplanmıştı. Yalnızca bizim alayın üçüncü bölüğünden iki Kızılordu adamını tanıdım, diğer tümü yakın bir birliktendi. Tutsakların çoğu yaralanmıştı. Bir Alman teğmeni bozuk bir Rusçayla içimizde komiser ya da subay olup olmadığını sordu. Kimse konuşmadı. Yeniden sordu sonra: "Komiserler ve komutanlar iki adım öne çıksın. "Kimse kımıldamadı.
Teğmen ağır ağır sıranın önü boyunca yürüdü ve görünüşleri Yahudilere benzeyen onaltı adam seçip aldı. Herbirine"Yid ?" diye soruyor, yanıt beklemeden de sıra dışına çıkmalarını buyuruyordu. Bu seçilenler arasında Yahudiler, Ermeniler, esmer yüzlü ve siyah saçlı Ruslar vardı. Tümü birazcık yana doğru dizilerek gözlerimizin önünde otomatiklerle vurulup öldürüldüler. Sonra aceleyle üzerlerimizi arayıp tüm kişisel eşyalarımızı ve kağıtlarımızı aldılar. Parti üye kartımı hiçbir zaman cüzdanımda taşımaz, yitirmekten korkardım. Pantolonlarımın iç cebine koymuştum onu, bulamadılar. Bilirsiniz , insan olağanüstü bir varlıktır: yaşamımın pamuk ipliğine bağlı olduğunu çok iyi biliyordum, kaçmaya çalışırken beni vurmazlarsa bile yolda öldürürlerdi beni, çünkü o denli çok kan yitirmiştim ki, diğerlerine zorlukla yetişebiliyordum. Arama bitip de parti kartımı bulamadıklarında o denli sevinmiştimki, susuzluğumu tümüyle unuttum.
Marş düzeninde yola çıkarılıp batı yönünde götürüldük. Güçlü bir muhafız takımı her iki yanımızda yürüyordu, yaklaşık on kadar da Alman motosikletli vardı. Hızlı adımlarla sürüyorlardı bi
zi, gücüm tükenmeye başlıyordu, iki kez düşüp yeniden kalktım , ve yürümeyi sürdürdüm, çünkü biraz daha yerde kalır da herkes geçerse beni, yol üstünde öldüreceklerdi. Önümde yürüyen bir çavuşun başına geldi bu. Bacağından yaralıydı ve zorlukla yürüyordu; inliyor, arada bir acıdan bağırıyordu. Bir mil kadar yürüdükten sonra bağırdı.
"Yo, ben artık gidemem. Yoldaşlar, hoşça kalın." ve yolun ortasında oturdu.
"Yanlarından geçenler kaldırıp ayaklarının üstüne getirmeye çalıştılar. Ama sürekli yeniden düşüyordu. Solgun, gencecik yüzünü, çatılmış kaşlarını ve yaşlarla ıslanmış gözlerini düş gibi anımsıyorum. Tutsakların tümü geçti. Geride kaldı o. Geriye baktığımda bir motorsikletlinin ona doğru sürdüğünü gördüm. Motorsikletinden inmeden tabancasını çıkardı, çavuşun kulağına dayayıp ateşledi. Küçücük bir ırmağa varana dek faşistler düşen birkaç Kızılordu adamını daha vurdular.
" Şimdi o küçük ırmağı görüyordum, sonra çökmüş bir köprü ve ırmağın kıyısında devrilmiş bir kamyon. Ve orada yüzüstü düştüm. Bayıldım mı ? Yo bayılmadım. Boylu boyunca uzanmıştım; ağzım toz toprak doldu, şiddetle sıktım dişlerimi, kumlar ağzımda çıtırdadı. ama kalkamıyordum. Yoldaşlarım yanımdan geçerken biri alçak sesle konuştu :" Kalk hadi, yoksa öldürürler seni." Ellerimle ağzımı yırtmaya, acının kalkmama yardı m etmesi için gözlerimi bastırmaya başladım.
"Herkes geçti beni, bir motosikletlinin bana doğru geldiğini duydum. Nasıl olduysa, kalktım ! Dönüp motosiklete bakmadan, esrimiş gibi yalpalayarak tutsaklara ulaşmaya ve son sıraların

içine kendimi atmaya zorladım. Alman tankları ve cemseleri ırmağın içinden geçerken suyu bulandırmıştı, ama bu sıcak, çamurlu sudan içtik, ve bu bahar pınarlarından daha tatlı geldi bize. Başımı ve omuzumu ıslatım, bu canlandırdı beni, yeniden kazandım gücümü. Artık düşüp yolda kalmayacağımdan ümitli, yürümeyi sürdürdüm.
Bir ortasıklet Alman tank kolunun arasında kendimizi bulduğumuzda, ırmağı yeni geçmiştik. Tutsak olduğumuzu görünce en öndeki tank son hızla tam ortadan üzerimize doğru sürdü.
74
75
Ön saflardakiler kapanıp paletlerin altında ezildiler. Muhafız piyadelerimiz ve motorsikletliler durmuş bakıyor, bazıları gülmekten katılıyordu; taretlerinden dışarı bakıp ellerini sallayan tankçılarla bağırarak birşeyler konuştular. Sonra yeniden bir kol halinde toparladılar bizi, kendileri de yeniden kenardan yürümeye başladılar. Şaka yapmayı seviyorlardı, inkar edemem bunu.
"O akşam ve gece hiç kaçmaya çalışmadım, çünkü bir yere gidemeyeceğimi biliyordum, kan yitirdiğim için çok zayıflamıştım. Yanısıra , sıkı gözleniyorduk, herhangi bir kaçma girişimi kuşkusuz başarısızlıkla sonuçlanacaktı. Ama sonraları kaçmaya çabalamadığım için nasıl lanet ettim kendime ! Diğer sabah Alman güçlerinin karargah kurduğu bu köyden geçtik. Bizi izlemek için sokağa dökülmüştü piyadeler. Köyün içinde muhafızlar hızlı koşmamız için zorladılar. Cepheye giden alman birliklerinin gözlerinde bizi küçük düşürmeyi gerekli görmüşlerdi. Koştuk da. Arkada kalanlar ya da düşenler oracıkta vuruldular, o akşam bir savaş tutsağı kampına vardık. Motor traktör servis istasyonlarından birinin avlusu tel örgülerle çevrilmişti. Kamp muhafızlarına teslim edildik, silahlarının namlularıyla iterek içeri sürdüler bizi. Yıkanmak için hiçbir şey yoktu. Oldukları yere yapıyorlardı adamlar, çamur ve kokan gübre içinde yatıyorlardı. En zayıfları bir daha kalkamıyordu. Günde bir kez su ve yiyecek veriliyordu, bir maşrapa su ve bir avuç dolusu ham darı ya da çürük ayçiçeği tohumu, hepsi buydu. Bazı günler bize birşey vermeyi tümüyle unuturlardı.
"İki gün boyunca yoğun yağmur yağdı. Kampta pislik ve çamur öylesine seyreltikleşmişti ki, dizlerimize dek batıyorduk. Çiylenmiş giysilerimizden buhar yükseliyordu sabahleyin tıpkı atlardan yükseldiği gibi; ama yağmur yeniden durmaksızın boşalmaya başladı. Her gece birkaç düzine adam ölüyordu. Tümümüz yiyecek kıtlığından gün geçtikçe daha da zayıflıyorduk. Dahası yaralarım işkence çektiriyordu bana.
"Altıncı gün omzum ve başım her zamankinden çok ağrımaya başladı, irin toplamışlardı. Sonra kötü kötü kokmaya başladılar. Kampın bir yanında kollektif çiftlik ahırları vardı, yaraları ciddi olan Kızılordu adamları orada yatıyordu. Sabahleyin kamp so
76
rumlusu gedikli subaydan doktora görünmek için izin istedim, bana yaralılara bakan birinin olduğunu söylemişlerdi. Gedikli iyi Rusça konuşuyordu. Yanıtladı :"Git de doktorunu gör Rus. Sana hemen yardım edecektir."
"Alay ettiğini anlamadım; sevinmiştim, ahıra doğru geçip gittim. Üçüncü sınıf bir ordu doktoru girişte karşıladı beni: Bir yulara bağlıydı. Yıpranmış, yaşamak zorunda kaldığı şeylerden yarı delirmişti. Yaralılar çerçöple karışık gübrelerin üzerinde yatıyorları, ahırı dolduran pis kokuyu soluyorlardı. Çoğu yaraların içinde kurtlar kaynaşıyordu, yapabilenler parmaklarıyla yada çöplerle atmaya çalışıyorlardı, içerde ölü tutsaklardan bir yığın da vardı, kaldırmak için zaman olmamıştı.
"Görüyor musun ?" diye sordu doktor. "Sana nasıl yardım edebilirim ? Bir tek sargı bezim yok, hiçbirşey yok. Git, Tanrı aşkına çek git, Sargılarımda yırtıp at ve yaralarına kül serp. Surdaki kapının önünde biraz temiz kül bulacaksın."
"Dediğini yaptım. Girişte gedikliyle karşılaştım. Bütün yüzüyle sırıtıyordu. "Eee, nasıl gitti bakalım ? Askerlerinizin kusursuz bir doktoru var. Yardım etti mi sana ? Konuşmadan geçip gidiyordum ki, yüzüme bir yumruk atıp bağırdı :" Yanıtlamak istemiyorsun ha, köpek seni!. Yere düştüm, yeniden ve yeniden başıma ve göğsüme tekmeler savurdu. Yoruluncaya kadar tekmelemeyi sürdürdü. Bu faşisti yaşadığım sürece asla unutmayacağım, asla! Sonra beni bir kez daha dövdü, öncekirden daha sertti bu . Beni tel örgülerin arasından her gördüğünde dışarı çağrıyor, tek söz söylemeden, büyük bir konsantrasyonla dövmeye başlıyordu.
"Nasıl kaçtığıma gelince..."
"Savaştan çok önce, daha mekanikçi olmamışken Kama ırmağında istifçi olarak çalışıyordum. Boşaltmaya yardım ederken herbiri atmış kilo gelen iki tuz torbası taşırdım. Müthiş gücümü esirgemezdim, her zaman da çok güçlü bir yapım vardı. Şimdi de aslolan tek şey ölmek

istemediğimdi, direnme gücüm de oldukça büyüktü. Ülkem için dövüşmeliydim yerniden, sonunda düşmandan öç almak için döndüm de.
"Görünüşe göre transit bir kamp olan bu kampta yüz kilo
77
metre kadar uzukta olan başka bir kampa aktarıldım. Burada da sistem transit kamptakinin tümüyle aynısıydı : aralarına dikenli teller gerilmiş direkler, üstü açık. Verilen yiyecekler aynıydı, ama ham darı yerine bir kase çürük kaynamış un veriyorlardı, ya da ölü atların leşlerini sürüklüyorlardı kamp içine. Açlıktan ölmemek için yerdik bunlardan , yine de yüzlerce ölüyorduk... Ekim'de gelen soğuklar herşeyin üzerine tuzbiber ekti, durmadan yağmur yağıyor sabahları don oluyordu. Soğuktan ölümcül acılar çekiyorduk. Ölen bir Kızılordu adamının üzerinden asker ceketi ve paltosunu aldım, bu bile soğuktan koruyamadı bedenimi. Açlığa gelince, ona alışmıştık artık.
"Yağmaların şişmanlattığı askerlerin gözetimindeydik. Tarladan çıkmış gibi aynı karaktere sahipti tümü. Adi eşkiyadan başka birşey değillerdi. Eğlenmek için bir yol bulurlardı. Sabahleyin bir çavuş tel örgülerin önüne gelip bir çevirmen aracılığıyla konuşurdu.
"Az sonra yiyecek dağıtımı yapılacak. Dağıtım solda olacak."
"Çavuş giderdi. Ayakta durabilen herkes kampın sağ yanına koşardı. Bir saat, iki saat, üç saat beklerlerdi, iliklerine işleyen rüzgarda yaşayan iskeletler titreşirdi.
"Sonra birden kampın diğer yanında askerler belirirdi. Tellerin üzerinden iri ateti parçaları fırlatırlardı. Açlığın bilinçlerini zayıflattığı esirler o yana akın ederler ve çamura bulanmış et parçaları için mücadeleye başlarlardı.
"Askerler katıla katıla gülerek izlerler ve birden uzun bir makinalı tüfek salvosu tarardı tutsakları. Çığlıklar inlemeler... Tuksaklar yaralı ve ölülerini orada bırakıp yeniden sol yana koşarlardı. Kamp komutanı, uzun boylu bir asteğmen, yanında bir çevirmenle tel örgülere gelirdi. Gülmesini zorlukla bastırarak konuşurdu :
"Yiyecek dağıtımı sırasında istenmeyen düzensizlikler olmuştur. Eğer yeniden böyle şeyler olursa, Rus domuzlarının acımasızca vurulmusı için buyruk vereceğim." Komutanın arkasındaki Nazi askerleri gülmekten ölürlerdi. Komutanın bu "akıllıca" oyununu çok severlerdi.
"Ölüleri sessizce kamptan çıkarır ve pek uzak olmayan bir
78
dereye gömerdik. O kampta yumruklarla , sopalarla, dipçiklerle dövülürdük. Herhangi bir anda ya sıkıldıkları ya da eğlenmek istedikleri için döverlerdi. Yaralarım iyileşmeye başlıyordu, ama sonradan, sanırım süreğen nemden ve dayaklardan, yeniden açılıp dayanılmaz ağrılar vermeye başladılar. Ama daha yaşıyordum, ve kaçma umudumu da yitirmemiştim... Olduğumuz yerde, çamur içinde yatıyorduk, saman vb. yoktu. Birbirimize katı bir kitle halinde sokulup yatardık. Tüm gece boyunca sürekli, alta çamur içinde üşüyenlerle üstte soğuktan üşüyenler yer değişirdi.
"Günler birer kabus gibi geçiyordu.Gün geçtikçe daha çok zayflıyordum.Artık bir çocuk bile bir vuruşta devirebilirdi beni. Zaman zaman bir deri bir kemik kalmış ellerime bakardım, ve düşünürdüm :"Nasıl çıkacağım buradan ?" işte ondan sonradır ki o ilk birkaç gün kaçmak için hiçbir girişimde bulunmadığım için lanet ettim kendime. Hiç değilse öldürülürdüm de bu korkunç acıları çekmem gerekmezdi.
"Kış geldi. Karı yanlara küreyip donmuş zemin üzerine yatıyorduk. Sayımız gitgide azalıyordu... Sonunda birkaç gün sonra çalışmak için başka yere görderileceğimiz duyuruldu. Hepimiz yaşama döndük. Herbirimizin içinde bir ümit ışığı yandı çok zayıf bir ümitti bu, belki kaçmayı başarabilirdik.
"O gece sessiz ve dondurucuydu. Şafaktan hemen önce silah sesleri duyduk. Çevremdeki herkes kımıldamaya başladı. Gümbürtü yeniden başladığında biri yüksek sesle bağırdı:
"Yoldaşlar, bizimkiler saldırıyor!"
Sonra akılalmaz birşey oldu. Tüm kamp sanki buyruk almış gibi ayağa fırladı. Günlerdir ayağa kalkamamış olanlar bile ayaktaydı. Her yandan ateşli fısıltılar ve bastırılan hıçrıkları duyuyorduk. Yanımdan biri birden gözyaşlarına boğullur gibi, bir kadın gibi yüksek sesle ağlamaya başladı. Ve ben ... Ben de ." Teğmen Gerasimo aceleyle, kırık bir sesle konuşuyordu. Sonra yeniden kendine geldi, daha dingin konuşmaya başladı:
"Benim de, yanaklarımdan rüzgarda donan yaşlar süzülüyordu. Biri zayıf bir sesle Enternasyonal'i söylemeye başladı, ve hepimiz selamlayan sesle katıldık ona. Nöbetçiler makinalı tü
79
fekler ve otomatiklerle ateş açtılar, biri bağırarak buyruk verdi: "Yere yatın!" yatıp bedenimi karlarla bastırdım, bir çocuk gibi hıçkırarak ağlıyordum. Yalnızca sevindiğim için değil,

insanlarımızla gurur duyduğum için de ağlıyordum. Faşistler bizi öldürebilirdi, silahsız, güçsüz koyabilirlerdi açlıktan; bize işkence edebilirlerdi; ama ruhumuzdaki inancı alamıyorlardı, hiç bir zaman da alamayacaklardı! Saldırmak için yanlış insanlar seçmişlerdi, söyleyeyim size !"
O akşam teğmen Gerasimov'un öyküsünün sonunu duyamadım. Alay mürettebatıyla acele işleri vardı. Birkaç gün sonra yeniden buluştuk. Siper korunağı küf ve çam reçinesi kokuyordu. Teğmen parmaklarını birbirine kenetlediği ellerini dizlerinin üstünde birleştirmiş, hafif yumaklanmış , bir parkanın üzerinde oturuyordu. Onun böyle elerini kenetlemiş, saatlerce bunaltılı, sonuçsuz düşüncelere dalarak oturma alışkanlığını savaş tutsağı kamplarında edindiğini düşünmeden edemedim.
Nasıl kaçtığımı mı bilmek istiyorsunuz ? Anlatacağım. Silah sesleri duyduğumuz geceden bir süre sonra istihkam inşaatların da çalışmaya gönderildik. Don ve buz çözülmeye başlamıştı. Yağmur yağıyordu. Kampın kuzeyine doğru çıkarıp götürdüler. Yine aynı şeyler: tükenip düşenler oracıkta öldürülüp yol üzerinde bırakıldılar.
"Birinin yol kenarında donmuş bir patatesi almak için eğildiğinde bir gedikli tarafından vurulup öldürüldüğünü anımsıyorum. Bir patates tarlasının içinden geçiyorduk. Gonçar adlı Ukraynalı bir onbaşı patatesi alıp gizlemeye çalıştı. Gedikli onu gördü. Tek söz söylemeden Gonçar'ın yanına gelip boynundan vurdu onu. Bütün tutsaklar durmuş bakıyorlardı" Buradaki herşey Alman devletinin malıdır." dedi gedikli eliyle çevresini göstererek. "Herhangi biriniz keyfi olarak birşey alırsa anında öldürülecektir."
"içinden geçtiğimiz bir köyde kadınlar üzerimize ekmek parçaları ve fırınlanmış patatesler fırlattılar. Kimilerimiz bir kaç parça yakalanmayı başardı, ama çocuğumuz yapamadık. Muhafızlar pencereleri taradılar, daha hızlı yürümemiz için buyruk verdiler. Ama cocuklarkorku nedir bilmez onlar biraz önden

yol boyunca koşuyor ve yolda ekmek bırakıyorlardı. Topladık ekmekleri. Ben de büyük bir kaynamış patates ele geçirmeyi başardım. Yanımdakiyle yarıyarıya üleşip kabuğuyla yedik.Hiç bu denli lezzetli bir patates yememiştim.
"Bir ormandaydı istihkam inşaatı. Almanlar nöbetçileri gözle görülür biçimde takviye ettiler ve elimize kürekler verdiler. Canım istihkam yapmak istemiyordu, daha çok yıkmak istiyordum yapılanları.
"Tam o gün öğleden sonra aklıma koydum koyacağımı Kazdığımız çukurdan tırmanıp çıktım, beli sol elime alıp nöbetçinin yanına gittim. Diğerlerinin bir siperde olduklarını önceden gözlemiştim, bizim gruptan sorumlu bu bir kişiden başka nöbetçi de yoktu yakında.
"Küreğim kırıldı, bak !" diye mırıldandım askere yaklaşırken. Kısa bir an , onu ilk vuruşta yere sermezsem işimin biteceği düşüncesi şimşek gibi geçti kafamdan. Asker yüzümdeki ifadeden, galiba birşeyler anladı. Otomatiğinin tetiğini kavramak için omuzlarını silkti, işte o an kürekle yüzünün tam ortasına geçirdim.
Başına vuramazdım, miğferi vardı çünkü. Ama hiç ses çıkarmadan boylu boyunca uzatacak kadar gücüm olmuştu.
"Şimdi elimde bir otomatik ve üç şarjör vardı. Koşmaya başladım. Ama ' şimdi'de koşamıyorum gibi geldi bana ! Durdum, derin bir soluk aldım ve yeniden kaldırdım tabanları. Derenin diğer yakasında orman daha sıktı, oraya yöneldim. Kaç kez düştüğümü, kattığımı , yeniden düştüğümü anımsamıyorum. Yine de her dakika daha çok uzaklaşıyordum. Bitkinlikten soluk soluğa, hıçkıra hıçkıra bir çalılığın arasından koşarak tepenin diğer yanına indiğimde otomatiklerin uzak takırtılarını duydum, sonra bir çığlık. Ama beni yakalamak o kadar kolay değildi artık.
"Alacakaranlık çökmeye başladı. Eğer Almanlar izimi bulmayı başarır da iyice yakınlaşıriarsa son mermiyi kendime saklayacaktım. Bu düşünce cesaretimi tazeledi. Daha sessiz ve dikkatli yürümeyi sürdürdüm.
"Geceyi ormanda geçirdim. Yarım mil kadar uzakta olmayan bir köyün yaknındaydım, ama Almanların arasına düşerim diye

oraya gitmeye korkuyordum.
Diğer gün partizanlar buldu beni .iki hafta onların barınaklarında dinlenerek gücümü topladım. Önceleri, paltomun astarına sakladığım ve onlara gösterdiğim parti kartımı göstermeme karşın kuşkulanıyorlardı benden. Ama daha sonra operasyonlarına katıldığımda bana karşı davranışları birden değişti. Öldürdüğüm faşistlerin hesabını tutmaya da orada başladım. Bugüne dek bu

hesabı hiç sektirmeden tuttum, sayıları yavaş yavaş yüze yaklaşıyor.
"Ocak'ta partizanlar cephe çizgilerinden beriye geçirdiler beni. Bir ay kadar hastanede yattım. Omuzumdaki havan şarapnelerini çıkardılar, romatizma ve kampta aldığım diğer illetlerin savaştan sonra çaresine bakacaktık .Evde bir hafta kaldım, Daha fazla da dayanadım. Cepheye gitmek için müthiş bir istek duyuyordum, tüm söleyebileceğim de şu şimdi: kim ne derse desin, benim yerim sonuna kadar burası."
Siper barınağının kapısında hoşçakal dedik birbirimize. Teğmen aydınlık günışığının altında parıldayan bir küreğe düşünceli düşünceli bakarak konuştu :" Ve biz nasıl savaşılacağını, nasıl kin duyulacağını ve nasıl sevileceğini öğrendik. Savaş gibi böylesine keskin bir bıçağın üzerinde herkesin duyguları kusursuz biçimde keskinleşti. Kin ve sevgi yanyana konulamaz diyeceksiniz belki ?Atasözünü bilirsiniz:" Bir atla huysuz bir geyiği aynı kağnıya koşamazsmız." Ama bizim bulunduğumuz konumda bunlar birlikte koşulu, ve çekecekleri kağnıyı da kusursuz çekiyorlar. Bana ve ülkeme yaptıkları tüm şeylerden dolayı fasitlere acı bir kin duyuyorum. Aynı anda da insanlarımızı tüm yüreğimle seviyorum ve faşistlerin boyunduruğu altında acı çekmelerini istemiyorum. Beni ve tüm diğerlerini böylesi bir öfkeyle savaşmala item de bu : eylemde biraraya gelip birleşen işte bu iki duygu, kin ve sevgi, utku getirecek bize. Ve ülkemize duyduğumuz sevgi yüreklerimizde korunuyorsa ve bu yürekler çarptığı sürece korunmayı sürdürecekse , kinimizi de sonuna dek sürgülerimizin ucunda taşıyacağız. Belki karmamaşık oldu tüm bunlar, bağışlayın ama düşündüğüm şeyler bunlar." diye bitirdi teğmen Gerasimov. Ve onu tanıdığımdan beri ilk kez ba
82
sit, sevecen Dır biçimde gülümsedi, bir çocuğun gülümsemesiy
le.
Yine ilk kez ben de , yaşadığı olaylardan kırgınlaşmış, ama .daha bir neşe denli sert ve bükülmez bu otuziki yaşındaki teğmenin şakaklarında parlak beyaz saçları olduğunu ayrımsadım. Ve büyük acılar sonucu oluşmuş bu beyazlık o denli katışıksız ki, şapkasına dolanmış bir örümcek ağının ipliği şakaklarına geldiğinde gözden yitmişti, ne kadar çatıştımsa onu ayırtetmeyi bir türlü başaramadım.
ÜLKEMİZ ÜSTÜNE
Kış... gece.
Bir zaman sessizce ve kimsesizlik içinde kal, sevgili yurttaş; gözlerini kapa, yakın geçmişi an yeniden. Usunun gözleriyle göreceksin.
Belorusya bataklıkları ve ormanlarının üzerine, şimdi solgun eğreltiotlarıyla kaplanan boş, çöl sessizliğinde öylece duran asker barınaklarının üzerine, pas renkli bir suyla dolmuş gerilla yuvaları ve çökmüş siperleri üzerine soğuk, beyazımsı pus düşsel bir yaratık gibi celenkleniyor. Siperlerin diplerinde zamanla yeşillenen mermi kutuları zayıf bir ışıltıyla parıldıyor.
Dağlar zorlayan kuzey yeli, top mermilerinin yaralayıp kanattığı Smolensk ve aşağı Moskova çamlarının taçlarına soluyup seslemeden önce, kar, Lenin'in ölümsüz kentinin çevresinde savaşın darmadağın ettiği yeryüzünü, insanlarımızın kutsal toprağını örtmek için acele edercesine , ince, beyaz , yumuşacık, lapa lapa yağıyor.
Top mermilerinin kazdığı , yeniden ve yeniden kazdığı ve hala eşi görülmemiş çatışmaların gökgürültüsü gibi çığlıklarını anımsatan, gömüldüğü karanlıklardan çıkmış Ukranya tarlalarının üzerinden , güneşli gölgeler kayıp gidiyor.
Oriell ve Kursk çevresinde , Voronej ve Tula çevresinde, onbirlerce tankın ağırlığı altında üç yıl inleyen yaşlı Rus toprağı üzerine akıp giden tipi serpiştiriyor karını; dondan büzülen son yapraklar düşüyor ağaçlardan; ve her yerde tarlalarda, ana karayollarında ve köy yollarında, boydan boya askerlerimizin sabırlı adımlarınca katedilen topraklar üzerinde karlar arasında kan gibi kızılca sızan ışıltısı var onların.
Stalingrad dolayında, tahılla olduğu denli ölümcül metal şarapnelleriyle de ekilen seçme Nazi tümenlerinin toz ve küle çevrildiği sınırsız steplerde , Volga'nın diğer yanında esen acı yel önsıra sürüklüyor geceyi. Ve gece bozkırın heryerinde parça parça dağılmış ve artık sonsuza kadar susacak olan Alman cemseleri ve tanklarının zırhları denli paslı ve karanlık.
Ve Kırım'da , Kafkasların gökmavisi eteklerinde, gündudak
84
larının parıltılı beyaz lifleri soğuk, berrak havada yüzüyor. Bir zamanlar çatışma seslerinin dinmek bilmediği narin tanyerierinde, kenarlarında kaba fundalıkların f ışkırdığı bomba çukurları ve

siperleri gümüş bir ağ gibi bürümüş gündudakları; çiyin ince, parıltılı gözyaşlarıyla nakışlanan her lif ılgıt ılgıt tireyip salınıyor...
Ama, dostum, Stalingrad'dan Berlin'e Kafkasya'dan Barents'e , bakışlarının yöneldiği her yerde, çatışırken vurulup düşen askerlerin, sevgili anayurtlarının yüreğindeki gömütlerini göreceksin. O anda ülkenin Sovyet rejimini savunmak için kurban verdiği bu sayısız insanı daha bir şiddetle anacaksın, ve belleğinde görkemli bir ağıt gibi yankılanacak sözcükler:" Anavatanı bağımsızlığı ve özgürlüğü için mücadelede vurulup düşen kahramanlara sonsuz şan olsun."
Geçmişi anımsayarak elinde olmadan düşüneceksin savaş bittiğinde anayurtta kaç insan kurban verilmişti ? Uzun, ve acı anılara yetecek denli uzun olan bu kış gecesinde, savaşta erini yitirmiş ve yapyalnız bırakılmış bir dul kadın avuçlarıyla yaşlanan yüzünü kapayacak, Ve gececi! karanlıkta pelinotu gibi acı gözyaşları parmaklarını dağlayacak. Ve askeri görev ve yemin inancıyla dolu olarak anayurdu için mücadelede yıkılan adamın ölümüyle yaşamı boyunca yaralı kalacak olan bir çocuk uykuya dalmadan önce, raslantıyla birşeyler anımsarken , yüreği çocuksu olmayan bir özlemle yırtılır gibi olacak. Ama belki de şöyle : kederli bir sessizliğin yıllardır egemenlendiği küçük bir odada, yaşlı bir adam , tek söz söylemeksizin vurulup düşen oğluna ağlayan kır saçlı karısına doğru yürüyecek ; yeryüzünün en. yakıcı acısının, bir ananın oğul acısının tüm gözyaşlarını dışarı akıttığı solgun gözlerine bakacak, ve boğuk, titreyen bir sesle konuşacak.: "Bitti. Bitti artık, ana. Nolur sürdürme artık. Böylesi bir üzüntü yalnızca bizde yok." Ve yanıt beklemeksizin pencereye dönecek, boğazını temizleyip hıçkırıklar gibi kısa, kuru , yaşlı gözyaşlarını yutkunacak. Orada öylece durup buğulanan cama görmeyen gözlerle bakacak .
Sevgili yurttaş, sevgili dostum : Düşmanımız yenilmiş de olsa, ona olan kinimiz hiç soğumasın . Ve insan dilinde hiçbir ad koyamadıklarımız için de, on kat daha güçlü bir öfkeyle kasıp
85
kavursun yüreğimizi. Milyonların kanlarını emerek elde ettik leri karlarıyla hala doymamış kör, iblisçe delilikleriyle insanlığa acı çektirmek için yeni bir savaş hazırlığında onlarla kinimiz sönmesin hiç.
Onların uğursuz adları yeryüzündeki her dürüst kişice lanetle, iğrenmeyle anılacak, onlar tarihçe yokolup gitmeye yazgılandı ve zaman onlar için ustaca ördüğü güçlü ilmikler hazırlıyor. Ama onlar yaşadıkları sürece, hiç ikirciklenmeden atom bombaları için, yeni dev bir bir savaş için milyonlar harcadıkları sürece., onlara alan sökülmez kinimiz de yaşayacak. Gerektiği anda yararalı olacak insanlığa.
Anımsa dostum : Sovyet rejiminin var olduğu tüm otuz yıl boyunca, Sovyet toprakları ne savaşlarda ne de diğer güçlüklerin üstesinden gelmekte yenilgi nedir bilmedi, inanılmaz kurbanlar ve ulusal acılar pahasına , bu son ve en büyük savaşta bile fatihler biz olduk. Ama anavatanın kurtuluşu uğruna verilen kurbanlar güçlerimizi azaltmadı, ve unutulmaz yitimlerin amansızlığı ruhumuzu aşağılamadı.
Bazen buğday tarlalarında, çiçeklenen türlü otlar arasında pelinotu yayılır, gökmavisi buğudaki çalılıklar ve dolup olgunlaşan buğdaylar, pelinotunun acısını içine sindirir. Bu buğdayın unu güzel yemekler ve pastalar için iyi olmaz ama, tadından dolayı da buğday buğdaylıktan çıkmaz. Ve çalışan biri, tuzlu terle yıkanan biri için hoştur bu tadı. Ve bu tür buğday öyle bir güç verir ki adama , diğer gün ağır, taşan emeğini harcamaya çalışır.
İnsanlaryaratanlar savaşın açtığı yaraları şaşırtıcı, masalsı bir çabuklukla iyileştiriyorlar: Yakılmış kentler, yakılmış köyler yıkıntılardan oluşan kabuklarını kırıp yüksekliyorlar, Don havzasındaki ocakalr onarılıp, yeniden yaşama döndürüldüler, iki yıl önce devedikeni, çalılık ve fndalıkların kötücül, akılalmaz bir çöle çevirdiği tarlalarda bugün altın sarısı ekinler boyveriyor; yeniden yapılan işlik ve fabrikaların bacaları tütüyor, kısa zaman önce balta girmemiş ormanların olduğu yerlerde, yeni endüstriyel girişimler gerçekleştirildi. Ve çok şey görüp geçiren , ve emek dehasının yaratıcı gücüne iyice inanan Sovyet insanı ,
86
sevinçli bir şaşkınlık içinde yumruğunu yükseltiyor.
Ama anayurdun gururu Leningrad işçi sınıfı, işçileri Beş yıllık Plan'ı dört yılda tamamlamaya çağırıyor daha şimdiden. Ve daha şimdiden yeni, kusursuz bir yaşamın hatları gözlerimizin önünde yükselmeye başlıyor.
Taröhte daha önce bilinmeyen doğadan yararlanma yollarını bulunması için ulusu örgütleyen, eğiten, donatan ve ona önderlik eden Parti, gerçekten , inanılmaz derecede güçlü. Yalnızca bağımsızlığını kazanma başarısıyla değil, yalnızca tüm düşmanlarını darmadağın etme

başarısıyla değil, aynı zamanda bütün dünya işçileri için bir ümit ışığı durumuna da gelen ulus, gerçekten, büyük ve yenilemez.
Böylesi bir Parti'nin böylesi bir halkın inaçlı oğlu olmak dostum, bizim ve çağdaşlarımızın yaşmlarındaki en büyük mutluluk bu değil mi ? Anayurdun yazgısı, Parti'nin çalışması için sorumluluğumuzla, yalnızca gelecek kuşaklar için değil, aynı anda anayurdumuzun savunmasında savaşarak ölüme giderlerin şanlı anısı için de duyduğumuz sorumluluğumuzla aralıksız çalışmayla esinlenen bizler değil miyiz ?
Lenin'i andığımız bugünlerde dünya işçileri, bu kederli yıldönümünde her yıl yaptıkları gibi, başlarını kaldırıyorlar ve insanlığa yeni bir yaşama biçimi gösteren o insanı selamlıyorlar.
1919 da O büyük bir parti önderi ve yeryüzündeki ilk sosyalist devletin kurucusu unutulmaz sözler söylemişti:
" Yeryüzünde ilk kez burada, Rusya'da, devlet otoritesi öyle bir biçimde kuruldu ki, yalnızca işçiler, yalnızca çalışan köylüler , sömürgenleri dışlayarak kitle örgütlerini, Sovyetleri oluşturuyorlar, ve bu Sovyetlere devletin bütün gücü aktarılıyor. Tüm ülkelerde burjuvazinin temsilcileri. Rusya'ya ne denli çok iiftira ederlerse etsinler, yeryüzünde her yerde "Sovyet" sözcüğünün yalnızca anlaşılır olması değil, aynı anda güncel olması, tüm işçilerce sevilmesi, tüm çalışanlarca sevilmesinin nedeni budur."
"Sovyet yönetimi." diyordu Lenin, çalışan kitlelerin bulunduğu, sosyalizme giden yoldur; ve bu yüzden de en güvenilir olanıdır; ve bu yüzden, yenilmez olanıdır."
87
Ülkemiz, yenilmez sosyalizmin ülkesi', işgal edilemez.
Bizim, gücümüzü, savaş için ve barışçıl çalışmalar için gücümüzü hangi tükenmez kaynaklardan sağlamış olduğumuz ve daha da sağladığımızı dostlar bilirler.
Düşmanlar düşman kalırlar:
bazıları basit iftiralar, ilkelce ve kabaca bütün yüzsüzlükleriyle yakıştırmalar yapıyor; kimileri de apar topar tozlu arşivlerinden güveyeniği düşüncelerini çıkarıyorlar"Slav varlığının Gizemi" üzerine, 'Rus Fanatisizmi' üzerine . Ve , Bu saydam giysilerle utançlarından zenginliklerini ve cimriliklerini örterek, Sovyet insanının bu yenilmez gücünü nereden aldığını bir türlü anlayamadıklarını söylüyorlar.
Ama yıllar boyunca acılar çekme ve büyük devrimci mücadele pahasına insanlar kendilerine yaraşır biricik rejimi buldular; büyük kararlılık ve cesaretle onu kanlarıyla, emekleriyle sağlamlaştırdılar; ve onların bu rejime olan inançlarını hiçbir güç yerinden oynatamaz,
Sovyet dizgesinin ortaya çıkışı sırasında, Rus insanının tinsel dönüşümlerinin ne denli kusursuz olduğunu, ve kollektif bir çiftçiyle Beş yıllık Plan dönemlerinde hangi yeni ve mucizevi nitelikler kazandığını, yakın geçmişle bugünü karşılaştırdığınızda ayrıntılarıyla göreceksiniz.
Ocak 1930'da, Don bölgesinde tümden kolektifleştirmenin uygulandığı bir zamanda, Milerovo istasyonundan Viyoşenka'ya gitmem gerekiyordu. Ne sürücümün ne de benim 168 kilometre yolu çabucak katetme ümidimiz yoktu. Atlar yorgundu, tekerlek izlerinden oluşan yol berbattı, bozkır üzerinden alçak bir yel eziyordu, ve doğu ufkunda loş bir yığın biçiminde yükselen mor renkli ağır bulutlar kötü havayı haber veriyordu.
Şafakta yola çıktık. Kasabanın dışında kömür cüruflarının ve yakılan sobalardan çıkan dumanların acı kokusu, yerini taze karın tatlı, temiz tadına ve at terinin buharlı kokusuna bıraktı. Derin kış sessizliğini yalnızca kızakların ayaklarından çıkan ses atların solumaları ve arabanın hafif takırtısı bozuyordu.
Sakallı, yaşlıca bir kazak olan sürücüm, henüz gençlik dolu bir görkeme sahipti; arsız, çukur gözleri ve gösterişli taranmış
88
favorileriyle, oldukça geveze olduğu izlenimi veriyordu. Önceleri konuşmaksızın, huysuz bir ıslık tutturarak, kendi düşüncelerine dalmış sürüyordu; yalnızca geniş sırtını, koyun derisinden kısa, gergin kürkünü, gri, kıvrımlı ensesini, kulaklıklı ve boyunbağı gösterişli şapkasının altından fırlayan kırağı tutmuş saç buklelerini görebiliyordum. Birşeyler konuşmak için ben hazırlanıyordum ki, birden dizginleri oturağın altına fırlatarak dönüp gülümsedi:
"Kardeş , köyümüzde neler olduğuğunu görmelisiniz. Böylesini hiç görmediniz!"
"Neden , ne oldu ?"
"Evet, kollektif çiftlikler çalışmaya başladılar, şimdi insanlar toplantılarda otur babam oturuyorlar, ne yapıp edeceklerini bildiklerinden kuşkuluyum ben, Moskova'dakilerin bile.

"Ne demek istiyorsun ?"
"Neden, üç gün boyunca oturup duruyorlar, gece gündüz."
"Köyünüzde çok insan kollektif çiftliklere katıldı mı ?"
"ikiye bölünmüşler: kimileri katıldı, kimileri de hala ikircikleniyorlar, avlunun kapısındaki koyunlar gibi . öylece hep birlikte oturup, genç horozlar gibi bağırıp duruyorlar. Hem eğlenceli, hem de cidi bu; kontrol edemiyorsun. Benim bir komşum var, Mikey Fomiç. çok yaşlı bir adam, tam eski toprak. Yalnızca kendi yaşli adam gereksinmeleri için çıkar dışarı ve bütün geceyi köy sovyetihde geçirir, yemeğini de ordan yer. Yaşlı karısı bir kasede lahana çorbası getirir, ve karda bata çıka yürürken çorbası iyice soğur. Fomiç çorbasını ağır ağır içer ve oturur yeniden duvara çakılı çivi gibi. Nasıl bir eylemciye dönüştüğünü görmek bayağı eğlendirir adamı."
"Kollektif çifçi mi bu ?"
"Ne kollektif çiftçi ama ! karşı taraftan bir eylemci o, tam konforlu orta köylülerden biri. Kollektif çiftliğin açıkça karşıtında konuşmaz, sesizce arka sıralarda oturur ve zehir saçar, kimileyin kutsal kitaplardan, kimi de kendi düşünüp söyleyerek. Bu yolculuğa çıkmadan önce ben de toplantıya gittim. Sıkışıp oturduk orada. Bu Mikey Fomiç var solumda, onun yanında da dul Yefrasina Melnikova ve Fomiç dır dır öter, bırakmaz kimse din

leşin. Kadın döner: "Kesme !" sonra bir daha söyler bunu, ama adam bırakmaz, ilçeden bir Partili kollektif çiftlik üzerine konuşuyor, ama Fomiç söylevini fısıldamayı sürdürüyor, "O da, evet.iyi olmaz" yada şöyle: "çok kötü olacak"... Sonra Yelfrosina'yı dirseğiyle dürterek sessizce konuşur :"Önce sığırları sosyalleştirecekler, kadın, sonrada hepimizi aynı yorganın altında uyumaya götürecekler.Güvendiğim biri dedi bana" Ama diğeri şakayla yanıtlar :"Ne olmuş yani ? Ben dulum, bana göre hava hoş. Yalnız Tanrı korusun, ben senin yanında uyuyamam , çünkü o zaman kollektif çiftlikten kesinlikle ayrılırım" Evet, Fomiç birşeylerin kokusunu aldı ve daha yüksek sesle sordu: "Ne diyorsun be, pis kadın ?" Fraska kızdı bu söze, ve iyice yükseltti sesini:" Yaşlı şeytan, çünkü daha bir mil öteden fare boku kokuyorsun sen." Böylece tartışma başlar, ardından da eğlence . Adam bağırır: "Sende utanma yok, seni şöyle böyle, tanrı'yı unutmuşsun sen."Ve diğeri karşılık verir. "Seni yarı kulak! kollektif çiftliğe karşı konuşmayı biliyorsun ! Senin iki çift öküzün, iki de atın var. Oysa ben küçük bir dana için yaşamımı verdim? " Adam ağzına geldiğince söver, diğeri de bir kadının kıvrak lanetlerini okur, ve işi kavgaya dökülür sonunda . Fomiç sanki eski günlerdey mis gibi kadının yazmasını üstünden alıp saçlarından asılır. Yefrosina'nın elleri armut toplamıyor ya, o da seyrek bıyıklarından yakalar diğerini.
Genç , güçlü kadın, tutuğu bir el dolusu kıl sökülüp gelir. Güçlükle ayırdılar ikisini, gözlerimle gördüm. Sonradan Fomiç'e şöyle bir baktım, bıyığının yalnızca yarısı yerindeydi, diğer yarısını sanki inek yalayıp götürmüştü. Gülmekten alamadım kendimi. Sonra kendimi toparlayıp şöyle dedim ona : "Bu toplantılara gelme sen, Mikey Fomiç yoksa kadınlar haşlanmış horoz gibi yolarlar seni, tek tüy komazlar üstün de." Oysa o kibirli bir yüzle bana bakıp şöyle söyledi: "Toplantıdan çıkmadan önce son tel saçımı da yitireceğim." Daha önce böyle değildi o, korkunç bir eylemci olup çıktı."
"Peki sen kollektif çiftliğine katıldın mı Prokofiyeviç ? " diye sordum ilgiyle.
Prokofiyeviç kestane rengi sakallarını şöyle bir sıvazladı, kü

çük mavi gözlerini yaramaz bir çocuk gibi kıstı:
"Benim acelem yok..."
"Neden ?"
"Bakın şimdi, şöyle: beni bir düğüne ya da bir partiye çağırdıklarında, asla diğerlerinden önce oturmam. Herkes oturuncaya dek bekler ve en son otururşanız, gerektiğinde sofradan daha hızlı kalkarsınız." Düşüncelerinden kuşkulu kalmamamı ister gibi ekledi: "Belki de sofradaki şeyi sevmiyorum, ne cehenneme tam orta yere ikonanın altına oturayım ki ?"
Ona, gülerek , daha çok bekler de uzun uzun düşünürse sofradan yer bulamayabiliceğini anlattım. Ama o inatla başını salladı: .
"Çevremi iyice kolaçan ediyorum ben, onlar da beni kollektif çiftliğe katılmam için çağırdılar; Varlığıma bakılırsa ben kararsız bir orta köylüden başka bir şey değilim. Tüm sahip olduğum bir çift atla, küçük, aptal bir inek. Ama ben onların dediği gibi kararsızın biriysem, bu kollektif çiftliklere şöyle iyice bir bakmak isterim, ama birdenbire tepeye çıkmak,... olmaz..."
"Yani biraz korkuyorsun ha ?"

"Yo; korkacak adam değilim ben, azıcık dikkatliyim yalnızca. Nolur nolmaz. Şimdi diyeceksiniz ki: hangi yaşama biçimi daha çok korkmayı gerektirir; kollektif çifçinin mi, yoksa bireysel çiftçinin mi ? Beri yalnızca yanlış yapmaktan korkuyorum, çünkü gençliğimden bu yana dersimi aldım ben, ve biliyorum : bazen bela şu yönden gelecek dersiniz, çıkar öbür yandan gelir.Haydi bakalım, geçmiş olsun ! Örneğin, gerçek bir öykü anlatayım size: otuz yıl önce benimkiler bana bizim köyden değil de, başka birinden bir gelin buldular. Gidip görelim dedik. Dalyan gibi delikanlıydım ben, ama onu ilk kez gördüğümde yüreğim yerinden oynadı, boğulur gibi oldum... karşımda gerçek bir kraliçe, sevgi dolu, ışıl ışıl gözler, gök mavisi çiçekler gibi olanaksız bir güzelliğe bakıyordum. O da bana baktı, küçük dilimi yutmuştum sanki, ceset gibi sessizdim. Neyse, ikimizi odada yalnız bıraktılar. Yanyana sandığın üzerine oturduk, hala konuşamıyordum, ona bakıp bakıp gözlerimi kırpıştırıyordum. Gelgelelim birden kafama birşey çarptı sanki. Elleri ufacıktı, tıpkı bir çocuğunki gibi. Sonra

şöyle düşündüğümü anımsıyorum: bu kız bu ellerle papatya bile koparamaz, çiftlikte nasıl çalışsın ki ? işte böyle düşündüm. Ama söylemeye dilim varmıyordu. Uzun bir süre konuşmadan öylece oturduk. Sabırla , sabırla oturuyordu : ama sonunda bana eğilip fısıltıyla sordu : "Galiba dilsizsin sen, ha ?" Yalnızca başımı salladım, ama henüz tek sözcük söylemiyordum, :Ağlayabilirdim ! sonra o kaşlarını çatıp öfkeyle şöyle dide : "Peki öyleyse, göster bana dilini! Herhalde yol boyunca sarsılmaktan dilini ısırıp kopardın ha T Bir aptal gibi çıkarıp dilimi gösterdim...Kör şeytan , bugün bile o aptalca gösteriyi anımsadığımda utanıyorum. Ve sonra güle güle gözlerinden yaşlar geldi. Gülmekten elini göğsüne bastırmış, gülmekten soluk alamıyordu En sonunda çağırdı :"Anne, buraya gel !Şuna bak ! Neden mi ? Tam bir aptal bu ! Nasıl evleneyim ben bununla ?" Görüyorsun ya kardeş, nasıl kötü bir duruma düştüğümü ? "Bu kez ben kudurdum öfkeden, yine de güleceğim geldi. Ama sonra dişlerini ayrımsadım ve yeniden kafama vurmuşlar gibi kilitlendi dilim. Öylesine beyazdı dişleri, pırıl pırıl beyaz, köpük gibi beyaz, her biri de diğerine öylesine yapışıktı. Ve keskindiler, ve gencecik bir kurdunki gibi, bir ağız dolusu diş. "Haydaa..." diye düşündüm, "çattık işte. Bu dişlerle bu kız bir düveyi bile parçalayabilir, onunla evlenirsem nolur halim ? Bir aile kavgamız olursa bu kız ellerini sürmez bana, dövüşmek için çok küçük onlar.Oysa Tanrı korusun, dişlerini bir kullanmaya kalkarsa lime lime yüzer derimi keser de götürüp atlarına bir çift dizgin yapar.

"Korkudan mı, öfkeden mi, bilmem, dilim çözülmeye başladı :"Bana bak kızım !" şimdi gülüyorusun, ama benimle evlenirsen ağlaman gerekecek." Oysa o yanıtladı: "Kör bakacağız demiş. Kimin kimi ağlatacağı belli olmaz."

"Böylece biraraya geldik. Dişleriyle bana egemenlendiğini mi düşünüyorsun ? Yo, öyle olmadı işte
I

"Dişlerimi üstümde körleştirmedi, Tanrı izin vermedi buna. Şimdi bile, artık yaşlı bir kadın olmasına karşın, şimdi bile bir sürü dişi var, ve kör şeytan, ayçiçeği tohumu çıtırdatır gibi kiraz çekirdeği kırıyor onlarla. Gücüne sahip olduğu yeri elleriyle

onun! Yıldan yıla yavaş yavaş, eli elimden üstünleşti. Bugün belki direnmeye çalışabilirim, ama çok geç. Alıştım artık , talihsizliklerime sabırla katlandım. Esrik olduğumda bile yeterince sakinim, ayık olduğumdaysa daha da uysalım, işte böylece o can düşmanı başıma kral kesiliyor, dilediğini ediyor bana. .

"Kimileyin tatil günlerinde biz yaşlı kazaklar eski günlerin anısı için biraraya gelip herbirimiz birer litre birşey içeriz : Kim nerede yaptı askerliğini, kim kiminle savaştı. Ve şarkılar söyleriz... Neyse, sıpa çayırda ne kadar çifte atarsa atsın, öyle bir zaman gelir ki ahıra dönmek zorundadır. Azıcık çakırkeyif eve varırım ve karımı kapıda elinde bir tüfek gibi hazır tuttuğu tavayla bulurum. Hepsini anlatmak uzun iş şimdi, zaten pek ilginç de değil... Tek bir şey söyleyeceğim : bana sırtımla kapıyı nasıl açacağımı öğretti o . Ne denli esrik olursam dayım, kapının önüne ulaşır ulaşmaz kendime buyruğu veririm :"Ignat Prokofiyeviç, dur! Soldan geriye !Dön!" Bir sağdan geri çekerek arkaüstü kulübeme girerim. Bu yol daha güvenliydi, daha az yara alırdım... Sabahları uyandığımda sırtım öylesine ağrırdı ki, sanki biri üzerimde bezelye öğütmüştü. Yanıbaşında bir tabak lahana suyu dururdu, ama karım ortalarda yoktu . O mahmur halimle ondan bi güzel hıncımı alacağım belki ama, nerde... elinde feneri olan bir şeyten bile akşama dek bulamazdı onu. Ve doğallıkla akşam öfkem sönmüş olurdu... Sonra o ortaya çıkıp tatlı tatlı bakar: "Merhaba , Igrat Prokofiyeviç ! Nasıl gidiyor bakalım?" " Çok şükür, yaşıyorum," derim ona, "ama

ne yazık ki sabah elime geçiremedim seni, lanet kadın ! Seni dilim dilim kıyıp sobayı yakmak için kullanacağım ya neyse !"
" Sürekli benden tava için meşeden bir sap yapmamı ister, ben de yiyecek göz vardı sanki ! Sap için yarı çürük bir odun parçası seçerim, sonra bi güzel inceltirim onu, öyle ki ancak tavanın ağırlığına dayanabilsin, işte böyle yaşayıp gideriz, ağır
aksak...
"Tüm bunları nereden anlatıyordum ? Ha evet : evlendiğim zaman karımın dişlerinden korkmuştum dedim, ama ne çektiysem ellerinden çektim onun. Bu da öyle işte : kollektif çiftlikten korkarsınız, ama bir bireysel çiftçi olarak kurt gibi yaşamanız ge
93
rekmesin diye... Ve eğer bireysel çiftçi olarak kalırsan da ağzında dilinin olmaması gerek. Öyle değil mi ?"
Bıyıkaltından gülümseyerek Prokofiyeviç gözünü kırpıp iri iri açtı. Bakışının bütün o çocuksu yaramazlığıyla şöyle demek istiyordu sanki: Ben hiç de senin sandığın denli basit ve çekingen değilim. Söylediklerimi nasıl değerlendirirsen değerlendir, ister şaka, ister ciddi.
Birkaç dakika sustu, ama sonradan hiç de eğlenme ima etmeyen kötücül bir sesle konuştu.
" Şeytan bilir ne yapacağım! Evet, yaşarsak göreceğiz !"
Birden oturduğu yerden doğrularak beklenmedik bir sertlikle kamçısını atlara indirip bağırdı:
"Başkalarının konuşmalarını ne dinliyorsunuz, şeytan şeyler sizi! kuyruklarınızı kıracağım sizin !"
ince ince serpiştirmekle olan kar az sonra lapa lapa yağmaya başladı: yel gittikçe şiddetlendi, yo! ortasında kar tepecikleri oluşuyordu, ve ağır bir tırısta yürümekte olan yorgun atlar, böğürleri karla kaplanmış bir halde, adeta yürümeye başladılar.
Gece çöktükten sonra Aşağı Yablonovka köyüne vardık. Bu büyük köyün küçük kulübelerinin yalnızca birinde, kepenksiz, camları kırağılanmış pencereden zayıf bir ışık sızıyordu.
Geceyi orada geçirmek için izin istedik. Prokofiyeviç atları çözerken , kulübeye girdim. Her türden pılıpırtıyla kabartılmış yatağın yanında, alçak, yana yatkın bir taburenin üzerinde bacaklarını yana açmış yaşlı bir adam oturuyordu. Ayaklarının dibinde bir kuru ot yığınına sarılmış küçük, kara bir kuzu uyuyordu. Parafin lambasının belli belirsiz ışığında kıvırcık tüyleri sıkıntılı yansımalar veriyordu. Evsahibi selamımızzı isteksizce yanıtladı, yüzüme kısa bir bakış attıktan sonra yeniden eğdi başını. Dizlerinden aşağı sarkan iri, kaba bir el, şefkatle kuzuyu omkşuyordu; kalın parmakları ipildeyen küçükm, kara kıvrımları hafif dokunuşlarla tarıyordu.
Tandırın üzerinde yatan yaşlı kadının sesi duyuldu :
"Neye gidip adama atları nereye koyacağını göstermiyorsun?"
Yaşlı adam sessizce üstüne bir ceket alıp çıktı.
94
" çok geç yatıyorsunuz galiba, çiftlikte kötü bir şey mi var ?"
diye sordum.
Geçen bir yabancıyla konuşma fırsatı yakalamaktan hoşnut olduğu belli olan yaşlı kadın bekliyormuş gibi yanıtladı:
'Ah yavrum, çiftliğimiz mi kaldı ki ? Bugüne yetiştirdiğimiz ne varsa elimizden çıktı gibi... Boş avlularımızda yalnızca dilediğince egemenlenen yel dönüp duruyor şimdi. Elimizde kala kala iki koyun bir de şu kuzucuk kaldı. Bir köpeğimiz vardı, o bile boş avluyu terkedip kimbilir nerelere gitti, bekleyeceği hiç bir şey
yok ki!"
inleyerek kalktı yaşlı kadın, yün çorapları içindeki ayaklarını tandırdan aşağıya sarkıttı. Gözlerini hafifçe kısarak lambanın küçük sarı alevine bakarken, konuşmayı sürdürdü :
"Ama benim ihtiyarın kafasına birşeyler oldu. Bugünden dördüncü gecedir gözünü kırpmadı. Her akşam yatıyor yatağa, sonra kalkıp lambayı yakıyor, masanın yanına çöküyor, bir sigara sarıyor kendine, hiç birşey söylemeden , dumanlaya dumanlaya oturuyor da oturuyor.... Son 'birkaç gündür sesine hasret kaldım, inan ki sabahleyin oda dumanla öylesine dolu oluyor ki, nerdeyse boğuluyorum, başım dönüyor. Bir söz de söyletmiyor kendine : Şöyle öküzler gibi bir bakış bakıyor bana, kapıyı çarpıp hiç konuşmadan çıkıp avluya gidiyor."
Tarih öncesinden, bütün basit kadınlara dek korunan o değişmez devinimle, yanağını elinin üzerine dayadı, kederle eğdi
başını:
"Dört gündür de nerdeyse birşey yemedi. Masaya oturup kaşığı eline alıyor, sonra geri bırakıyor.

Ve tütün kesesine uzanıp bir sigara sarıyor kendine. Bu tütün de nasıl delirtmiyor onu, aklım almıyor. Yüzü gittikçe karardı, asla bir şey yemiyor, varsa yoksa tütün. Gerçi daha çok sağlıklı adam, onun hastalığı aklından , kemirip duruyor içinden..."
"Nasıl bir hastalık yani ? "diye sordum, oysa yaşlı adamın derdinin nedeni üzerine şimdiden iyi bir düşünceye varmıştım.
"Nasıl olduğu gün gibi açık : geçen hafta kollektif çiftliğe katıldık . Benimki atı yularından tutup götürdü, bir çift öküzle bir ineği kendi elliriyle sürüp komün avlusuna teslim etti. Şimdi fbi
95
tek koyunlar kaldı bize. Hayvansız bir avluda bir mezar avlusundaymış gibi duyumsarsınız kendinizi." Bana doğru eğilerek gizlilikle fısıldadı: "Dün bahçeden sobalık odun niyetine bir elma ağacı kesti. Canlı bir ağaç kesti! inlemekten alamadım kendimi: benim ihtiyar aklını yitirmiş. Ağacın da öyle sevimli tazecik elmaları vardı ki, bakmaya duyamazdın. Hiçbirşeye acımıyor gibi bu adam, birşeye gereksinimi de yok, çünkü herşey başkalarının malı oldu artık. Kimse ona zorla kollektif çiftliğe gir demedi; kendi isteğiyle yazdırdı kendini, ama bak ne oldu şimdi adama ! Önceleri öylesine neşeliydi ki, toplantıdan döndü ve şöyle dedi bana "Eee, köroğlu şimdi çiftçiyiz artık. Bugün gidip yazıldım. Ortaklaşa ekiplerde çalışacağız. Belki kollektif çiftlikte daha iyi bir yaşamımız olmayacak ama, sırtımızdaki yük daha da hafifleyecek; yaşlandık artık, biraz dinlenmenin zamanı şimdi." Ben hüngür hüngür ağlarken o güldü: "Aptal seni, bizim gibi yaşlılar için daha kolay bir yaşam olacak, sil şu gözlerini hadi!" Gelgelelim hayvanları avludan çıkardıktan sonra bambaşka bir adam oldu çıktı... ineği geri almaya çalıştı, verecekler mi, vermeyecekler mi kimbilir?"
Dışarıdan karda yürüyen ayak sesleri ve erkek sesleri duyduk. Yaşlı kadın başka birşey söylemedi, çevik bir devinimle eski bataniyeyi başına kadar çekti!
Donmuş kürklü botlarının tok sesiyle Prokofiyeviç arkasında yaşlı adamla birlikte içeri girdi. Yemek yendikten sonra sürücüm yeniden ve yeniden yaşlı adamı konuşturmaya çalıştıysa da başaramadı: ya susuyor, ya da tek hecelik kısa yanıtlarla geçiştiriyordu. Geveze konuğundan da açıkça rahatsız oluyordu. Sonunda Prokofiyeviç küstü, koyun postu ceketini peykenin üzerine yayıp yattı. Kuşkusuz yaşlı kadın da uykuya geçmişti, yalnız yaşlı adam ayıktı henüz. Çıkıp küçük dilinmiş bir kucak odun getirdi, yatağın yanına kurulmuş küçük bir sobayı yaktı ve yanıma çöküp oturdu. Sıcağı duyumsayan kuzu da sobaya sokuldu. Bir an zayıf, bükük baççakları üzerinde sallandı, sonra zayıf bir sesle annasini çağırarak melemeye başladı. Sonra yeniden yaşlı adamın ayaklarının
96
dibine tüneyerek cin gibi sarı, kabarık gözbebeklerini ateşe dikti.
"Bak, işte bir kelebek ! Yalnızca birkaç gün yaşadı, ama neresinin daha iyi olduğunu çoktan anlamış bile : ateşe girecek." Yaşlı adam kuzuya başını sallayarak belli belirsiz gülümsedi.
Uzun sessizlik bozulmuştu, sormaya karar verdim :
"Neden yatmıyorsunuz baba ?"
"Uykum yok, niye sordun ?"
Görünüşe göre dışavurulmamış üzüntüsü taşacaktı, sessizliği sürdürmek olanaksız gibi olmuştu artık, çökük, dargın gözleriyle arada bir bana bakarak konuşmaya başladı:
"Yaşlı insanlar için uyku hiçbir zaman tatlı olmamıştır, bugünlerdeyse tümden olanaksız. Bakıyorsunuz hükümette çalışanlardan biri, tahıl yetiştiricileri olarak bizlerin yaşamı için birazcık düşünmeye başlıyor, gelgelelim düşündüğü isabetli değil. Geçenlerde ilçeden bir yetkili köye konuk oldu. Bütün büyükbaş hayvanlarımı kollektif çiftliğe götürürken bana şöyle dedi :"Şimdi daha rahat yaşayacaksın, yaşlı yurttaş , ve dinleneceksin. Tasa etmene gerek olmayacak artık. Hayvanların yemi yok diye üzülmene gerek kalmayacak , dışarı gidip de onları toparlayıp içeri sokman gerekmeyecek. Bütün yıl kış yaşamın olacak : Ye, iç sobanın yanına yat. Belki baharda kollektif çiftlikte elinden ne gelirse yardım edebilirsin, ya da harman zamanı bir el atarsın."
"Hafif adamın düşüncesi de hafif olur. Ben gerçekten kollektif çiftliğe bir parazit gibi yaşamak için mi giriyordum ? Doğallıkla iki ayağımın üstünde durabildiğim sürece kollarımda güç olduğu sürece çalışmaya gereksinimim var benim. Yoksa hiç bir şey yapmazsam sıkıntıdan ruhumu teslim ederim. Oysa onun konuştuğuna bakılırsa, ben hayvanlarımı başka birine vermiştim ve işim bitmişti, ve haç çıkarıp, Tanrıya şükür, bu dertten kurtuldum demem gerekiyordu. Atımı çekip götürdüm, öküzlerimi götürdüm komüne; kağnımı, hafif, demir tekerlekli arabamı, iki hamudumu, tüm at koşumlarımı teslim ettim. Ya şimdi, gerçekten yaşıyor muyum acaba ? Kendi hesabıma

tam bilmiyorum bunu. Günışığı bile bir buğunun içinden sızıyormuş gibi geliyor bana. Özlemimi bastırdım, ama artık yapamam. Düşün bikez :
97
çocukluğumdan beri atlar öküzler arasında büyüdüm, yiyeceğimi onlardan çıkardım ta bu yaşıma dek onlarla yaşadım. Gelgelelim şimdi ormanda yaşlı bir ağaç kütüğü gibi, yapayalnız, çift hayvanlarsız kalakaldım. Avluda bir tane bile yok, avlu bomboş... Ayrımsadın mı bunu, benim güzel oğlum ? Dışarı çıkıp bakacak bir tek hayvan yok!
"Yalnızca öküzleri ele alalım bir: Bir yığın bakım ister onlar. Yazın hasat zamanı, güçlü olduklarından emin olmak için gözünü kırpmazsın geceleri. Götürüp otlatırsın, başlarını alıp gitmesinler diye gözkulak olursun, başkasının tarlalarına girip otlamamaları için . Tüm gün çalışman gerekir, bütün gece uyumazsın da esrik bir adam gibi sallanırsın, yabayı zar zor tutarsın elinde. Ve güz gelir gelmez ve tüm kış boyunca öküzlerin için geceni gündüzüne katar çalışırsın : her gece iki üç kez gidip bakman, geceler daha uzun olduğu için daha çok yemlemen gerekir : birdenbire çok fazla kuru ot da veremezsin , yoksa anında ayaklarının altına serip kirli kirli yerler. Samnlığın da bahara dek yetecek denli dolu olması gerek. Kış boyunca ne denli tavlı olursa olsun, baharda özenle beslemezseniz öküzünüzü, sıcak bir yel eser ve öküzünüz yemleğin dibine boylu boyunca uzanıp kalır ve siz üstünde hıçkırarak acı gözyaşları döker bulursunuz kendinizi.
"At'a gelince, onun da aynı biçimde gözetilmeye gereksinimi vardır: zamanında sulamak, temizlemek, biryere gitmeden önceki gece arpa ya da kuru ot ve yulaf karışımı vermek gerekir. Gerçek bir bakıcıysanız eğer geceyi işgüç içinde geçirmeniz gerekir. Böylece de tavşan gibi uyumaya alışırsınız : uyur gibi görünürsünüz, oysa hep dinliyorsunuzdur, ve ilk horoz ötmeye başlar başlamaz yatmak için zamanınız yoktur artık, kalkmanız gerekir.
"Elli yıl boyunca kendi çiftliğimde çalıştım, deliksiz uykuya hiç alışmadım; gereklilikler beni derin uykulardan alıkoydu, şimdi de tümden uyku filan unuttum. Akşam olduğurda dalar gibi oluyorum, ama geceyarısına doğru ayılıyorum, gözlerimi ne denli kaparsam kapayayım bir türlü gelmiyor uykum. Geçen gece tembel tembel uzandım biraz, sonra kendime geldim, düşün
98
düm :"Öküzlere biraz ot koymanın zamanı/'dedim kendi kendime. Kalktım, çıplak ayaklarıma kürklü çizmelerimi geçirdim, giyindim, dışarıya avluya çıktım, ancak o zaman öküzlerimin komünde olduğunu, yaşamımın artık kolay bir yola girdiğini anımsadım... Ve bu kolay yaşam yüreğemi öylesine bir kederle doldurdu ki, kötü olduğu kadarda umarsız..."
Uzun süre uykudayken yaşlı adamın örtülü, yakınan sesini ve ağır öksürüğünü dinledim. Hemen şafaktan önce Prokofiyeviç uyandırdı beni. Sobadaki küllerin arasından yanan kömürlerin zayıf parıltısı ve üzerlerini mavimsi küçük dillerle yalayan alevleri görünüyordu. Yaşlı adam bedenini beceriksizce yatağa yaslamış, alçak taburenin üstün de otururken uyuyakalmıştı. Eli henüz kuzunun sırtındaydı: eklemleri köşeli, kalın parmakları hafifçe titriyordu.
Prokofiyeviç'in ayak seslerinden rahatsız olan yaşlı adam kendine geldi, ama elinin konumunu değiştirmedi. Sanki uykusunda bile bu son umarsız varlığı olan kuzudan ayrılmaya korkuyordu. Bireysel bir çiftçi olarak geçmişiyle arasında bir bağ gibi görünüyordu bu yaşayan sıcaklık.
Geçen güz Stalingrad'dan dönerken Aşağı Yablonovka köyündeki bu yaşlı adam geldi aklıma. Gece geç saatlerde Kalaç yakınlarındaki kollektif çiftliklerden birine varıdk. Yine 1930'daki gibi, tüm köyde tek bir küçük ışık geniş, ot bürümüş sokağın sonundaki küçük kulübeye yöneltti bizi. Donuk ayışığıyla aydınlatılmış gördüğüm tabloda yüreğimi sevgiyle ve ev sıcaklığıyla dolduran birşeyler vardı : yeni beyaz kır evleri ile onları gözler gibi yukarıya yükselen piramit biçimli kavaklar. Sürücüm arabayı durdurdu, ve bir anda yandaki çayırlıktan gelen acı pelinotu kokusuyla sarmalandık.
Arabamızın farları alçak, gri çiti daha yeni aydınlatmıştı ki, verandanın üzerinde omuzlarına palto sarınmış bir adam belirdi. Işıktan gözlerini kısıp hafif aksayarak merdivenlerden inerken çağırdı: "Koleşniçenko, sen misin ?" Sonra, avlu kapısına vardığında, düşkırıklığma uğramış bir sesle konuştu : Aaa, bir araba bu, kim
99
siniz ? Nerden geliyorsunuz?
Sürücü muz şaka yollu yanıtladı:
"Ne sıkı adamsınız yahu ? Daha kapısının önünde durduk durmadık, sorguya çekiyor bizi, kimsiniz ve nereden geldiniz. Birazdan kimliklerimizi de görmek isteyecek. Bu köydekilerin tümü sizin gibi sıkı mı yahu ?"

Askeri paltolu adam arabanın kapısına gelerek iyicil bir sesle konuştu :
"Evet, kardeş, eğer gerekirse kimliklerinizi de göstereceksiniz. Sanırım geceyi burada geçirmeyi düşünüyorsunuz ? iyi öyleyse : Vakit geç oldu, başka bir yere bırakamayız sizi, bu durumda geceyi benim yanımda geçireceksiniz. Kimlikler için de canınızı sıkmayın: cepheden kalma bir alışkanlık o. Dahası yerel yönetim benim elimde, yerel kollektif çiftliğin başkanıyım ben."
Yatak odasındaki geniş bir yatakta yaşlıca bir kadın ve iki çocuk uyuyordu. Kadın bir an gözlerini araladı, sonra gerçekten yorgun olduğunu imleyen derin, herşeyi kucaklayan bir uykuya daldı.
Evsahibi lambanın ışığını birazcık açtı ve alçak sesle konuştu :
"Bağışlayın ama köroğlunu rahatsız etmemliyim, üç gecedir hiç uyumadı. Tahıl toplama merkezine tahıl taşıyordu."
Güneş yanığı yüzünün yanlarında, şakaklarında ağarmış saçları ve alnındaki derin çizgiler kolay olmayan bir yaşamın imleriydi.
Ayakuçlarına basa basa bir maşrapa süt getirip masaya oturdu.
•"Buyurun. Evde bol olan bu."
"Başkan olalı çok oldu mu ? diye sordum.
"1943'ten beri... Yaralandıktan sonra cepheden döner dönmez başkan'ın görevini devr aldım."
Ev sahibimiz altmışından aşağı görünmüyordu. Sürücümüz şaşkın şaşkın sordu:
"Nasıl oldu da cepheye gittin, baba ? Senin gibi yaşlıları orduya almıyorlardı."
Evsahibimiz cesur bir yüzle parmaklarını favorilerinin üzerin
100.
de gezdirip gülümsedi:
"Sen nasıl gittiysen ben de öyle gittim, oğlum, aynı yoldan. Doğru, benim yaştakiler! orduya almıyorlardı, ama evde sıkıla sıkıla oturamazdım, 1942'de gönüllü yazıldım. Bizim ilçe komite sekreteri gülmüştü :" çok iyisin be ihtiyar ! Piyadeye yazarsak seni cephedeki delikanlılara ayıp olur. Sen en iyisi kollektif çiftlik tuğbayı olarak çalış. Cephe gerisinde de insan gerek bize."Ama ben şöyle dedim ona. "Gülmeyi bırak şimdi , sekreter yoldaş, Almanlar bizden bu kadar çok şey almışken. Ben askere gidiyorsam bu kendimden sorumluyum demektir. Ama duyarlı bir kadın tuğbay olarak çalışabilir, şimdiden neler yaptıkların görmüyor musun ? "Evet, böylece gittim. Sürücü olarak istihkam birliğine yazdılar beni, ama ben başvurup piyadeye geçtim. Doğru, benim yaşımda biri için kolay yaşam değildi. Tam aksine !WAma ne de olsa kendi seçimimdi, öyleyse katlanmalıydım. Stalingrad 'da dövüştüm, Kursk'a kadar ilerledim. Ama orada, Porokhovaya yakınlarında vuruldum. Şansım dönmüştü; bir yıl askerlik yaptım, ve biliyor musunuz , bu bir yıl içinde üç kez yaralandım. Eh, yaşım da geçkin zaten, biliyorsunuz." Ev sahibimiz gittiçe canlanıyordu, daha yüksek sesle sürdürdü konuşmasını:
Gençler yaralardan çabuk iyileşirler, genç fidanlar gibi. Oysa yaşlı bir adam için daha zordur bu. Deneyimlerimden iyi bilirim bunu. ikinci kez yaralandıktan sonra Tombov'da bir hastanede yattım, aramızda bacaklarını yitiren adamlar vardı. Yaşlı olanlar özellikle yaşamak istemiyorlardı, suratlarını asıp kendilerine küsmüş yatarlardı. Bütün gece iç çekip inlemekten başka bir şey yapmazlardı, sakat bir yaşamın nasıl olacağını ve ailelerine ne zaman kavuşacaklarını düşünüp dururlarken bütün duyduğumuz ranza gıcırtısıydı, döner ha döner dönerlerdi. Eğer bu türden gece düşünmelerimiz varsa hiç de neşeli tasarılarımız yok demekti, bunu anlıyorsunuz. Ama gençler, üzülecek ne var gençler için ? Doğallıkla korkunç acılar çekiyorlardı, ama hiç belli etmezlerdi. Bir sabahleyin kalkar bakar ki koltuk değnekleri yerinde yok öyle herkesin alıp gezineceği denli çok yoktu, yatağının başucuna doğru toplar kendini, elleriyle duvara tutuna
101
rak, koridor boyunca bir serçe gibi zıplaya zıplaya şen bir şarkı tutturur gider! İşte budur gençlik ! Ona bakar ve acırsınız , ama kıskanmaktan da alamazsınız kendinizi, kendi kendinize düşünürsünüz :"Ah, yirmiotuz yılı atabilseydim yaşamımdan ! O zaman belki de onun gibi hoplaya zıplaya şarkılar söylerdim, bir serçe gibi!"
"Oldukça ağır yaralar almış gençler getirirlerdi, iki hafta sonra bir bakardınız ki hinoğlu hinler hemşirelere göz kırpıyor, bir at gibi iç çekiyor ve benim bile bu yaşta yapamayacağım kadar asıyorlar suratlarını. Yatağınızdan şöyle bir baktığınızda şaşar kalırsınız . Birde yaşlıca bir asker getirirler, ve öylece yatar, yatmaktan ekşir gitgide. Doktorların ve hemşirelerin.başının etini yer ve kendi kendinden bıkar artık, yarası da biraz ağır olsa neyse. Sıkıntıdan patlayarak, öylece tavana bakar durur, boşuboşuna yatak işgal eder hastanede.
"Yine de, ne olursa olsun, biz yaşlı adamlar bu savaşa girdik çünkü zorunluyduk: Düşman bizi

rejimimiz içinde biriktirdiğimiz herşeyimizden soyup soğana çevirmek istiyordu. Ve şunu da anlamalısınız ki...
"Bana gelince, bir şarapnel parçası küçük bir kemiğimi dağıttı, yeniden tutması da uzun zaman aldı. Doktora sormuştum :'Neden benim bu kemiğim bu kadar yavaş kaynıyor ? Yoksa bitiştirmeyi iyi yapamadınız mı ? Ama o bana sormuştu :" kaç yaşındasın?" "Elli altı."
Gülmüştü : "Tam evlenecek yaştasın da o yüzden bu kadar yavaş kaynıyor kemiğin. Ama eğer yirmi yıl sonra yaralanmış olsaydın, çok zor kaynardı."Neden." diye düşünmüştüm , "ne demek istiyorsun, lanet herif ? Yirmi yıl sonra hala savaşıyor mu olacağım ?"
"Yo, doktor yoldaş," diye yanıtladım, "sağolun ama, ben faşistlerin işini çok daha önce bitireceğim, öncelikle beni böyle uf ettikleri için, ikincisi onlarla daha çok sürtecek yaşta değilim artık. Sonra , yirmi yıl sonra askere benzer yanım mı kalacak ? yürüyen bir utanç olurum ancak, asker değil ! Kendi terhisimi de kendim vereceğim.
Müfreze komutanım da benim gibi zavallı bir er için ne ce

henneme gitti diye canını sıkmaz. Beni başından savdığı için çok da sevinir."
Gelgelelim bu şakacı doktorla laf yarıştırmak olanaksızdı. Bana gülüp şöyle dedi :"Neye kaygılanıyorsun sen, Komey Vasilyeviç ? Biz doktoruz ve her şey bizim elimizde. Ve yirmi yıl sonra da sana birşey olursa seni öyle kusursuz yamayıp dikeriz ki bir tek arpa tanesi bile yitirmezsin ve başı ve kuyruğu dimdik genç bir horoz gibi sapasağlam çeker gidersin." "Orada iki ay yatıp iyileştim." Ve kendini haklı çıkarmaya çalışır gibi ekledi. "Ne sandınız yani ? Gidip böyle bir düşmana karşı savaşmayı yadsıyabilir miydim ? Bu lanet düşmanın kıydığı yaşamı bir düşünün ! Savaştan önce kollektif çiftliğimizin üç kamyonu iki okulu, bir kulübü, bir değirmeni vardı, boldu herşey, tahıl ve diğer şeyler . Oysa onlar bölgemize girdiklerinde herşey kül olup gitti. O sürünün yılan herşeyi mahvetti!
1943'te biraraya döndüğümde bir de ne göreyim. O Fritz şeytanları köyün yarısını yakıp yerle bir etmişlerdi, kalan evleri de makinalı tüfek yuvası olarak kullanıp mahvetmişlerdi. Yüzseksen çifti aşkın öküzden geriye yalnızca bir çift kalmıştı, atlarınsa hiçbiri yoktu ortada. Traktörleri parçalayıp kullanılmaz hale getirmişlerdi. Herşeye yeniden başlamak gerekecekti.
"Tarlalarda çatışanlar yalnızca kadınlar ve çocuklardı. Traktörlerin üzerinde gencecik kızlar! Şaka gibi gelmişti bana ! Bir örnek vereyim size : Baharda tarlalarda dolanıyordu m, bir yerde motoru çalışır halde duran bir traktör gördüm. Ama çevrede ne sürücü ne de yardımcısı vardı. "Ne oluyor yahu ?" dedim içimden, nereye gitti bunlar ? Koruluk boyunca yürüdüm , baktım ki ikisi bir söğüt ağacına çıkmış karga yumurtası çalıyorlar. Onaltısında bile değillerdi; çocuk gibi düşünüyorlardı hala, ne yapabilirdiniz ki onlara ? Ama bir de yaptıkları işi bilseniz ! İnanılmaz birşeydi bu. Soğuk bir traktörün motorunu çalıştırmak ne denli ısıtırsanız ısıtın kolay iş değil, biliriz. Evet, tarlalar arasında geziyorum, ve bir mil uzaklıktan bir kız traktör sürücüsü arklar üzerinde seke seke gelir: "Korney baba, gel de çalıştır şunu ! Benim gücüm yetmedi "Böyle bir makinanın bir kız için ne de

mek olduğunun ayrımında mısınız ? Gövdeleri narindir onların, kolaylıkla zorlayabilirler kendilerini. Bizim bile bu güçlü iskeletimizin eklemleri çatırdar bazan.
"Ama kadınlar, ah sevgili kadınlar! Tanrım, kollektif çiftlikte onları çalışırken görseniz yüreğiniz parçalanır. Yalnızca çiftlikte çalışmakla kalmadılar, ev işlerini de gördüler, karanlık bastıktan sonra temizlik yaptılar, çocuklara baktılar ve uzaklarda dövüşen kocaları için üzüldüler. Her işi becermesi gerekliydi kadının. "Bir gün dışarıda tarlalardaydım, şafaktan önceydi, ama benim kadın komşum kollektif çiftlikte çalışmaya gitmeden önce ineği için ot taşıyordu. Kocası vurulmuş ölmüştü, dört küçük çocuğu vardı en küçükleri bebekti, onlara da bakması gerekiyordu. Gidip biraz yardım edeyim dedim, gözlerinde öylesine karanlık bir bakış vardı ki, inanmazsınız, durup bir sigara yaktım.Tüm savaş boyunca tek sigara içmemiştim, en kötü zamanlarda bile bırakmıştım. Ama o an bir sigara sardım ve içtim, o karanlık bakışıyla o denli vurmuştu ki beni."
Dalgın dalgın, parmaklarıyla masaya vurarak konuştu. "Bizim eski bir kadın şarkımız vardır. , 'Kimseler çekmemiştir Sevdiğimin savaşta çektiğini Bir yandan mermi sürer, Bir yandan düşler beni,
Ve genç, neşe dolu bir gülüseme belirir gibi oldu yaşlı adamın yüzünde.
"Onların, bizim kadınlarımızın kendileri için iyi bir düşünceleri var. Tümüyle de haklılar. Yadsıyamayız, savaşırken gece gündüz onları düşünürüz, doğallıkla bazen, çatışmanın

sıcağında , kısa bir süre için herşeyi unuttuğumuz da olur. Ama sonra yeniden düşüncelerin akıp eve döner.
"Cepheden döndüğüm zaman, insanların burada nasıl çalıştıklarını görmek için çevreme baktım, ve bu kadınların omuzlarındaki yükün bizim cephede katlandığımızın aynı olduğunu görünce yüreğim parçalandı.
"Cephedeyken bir armağan almıştım. Sıradan birşey: nakışlı bir tütün kesesi, peksimet ve buna benzer şeyler. Bir de küçük
104
bir not. Moskova'deki fabrikalardan bir kadın işçi yazmıştı: Sevgili savaşçı, sana bir armağan ve yürekten selamlarımı gönderiyorum : Hakettiği gibi vur düşmana . Biz gece gündüz savunmada çalışıyoruz, ama gönlümüz sizinle." işte böyle, sonunda da alışıldığı üzre sağlık dileyerek bilinmişti notunu.
"Bu not da Kursk çatışmalarının en zor zamanlarında gelmişti. Alman tankları siyah bulutlar içinden çıkageldiler, buyruk aldığımız üzere geri püskürttük onları. Çatışmada gevşemek olmazdı, bittiğinde de hala yaşıyor olduğuma şaştım. Sonra bu armağan geldi, tam cephe çizgisi siperlerinde elime verdiler bunu; ve biliyor musunuz, ağladım... Dediğim gibi, tiryaki değildim, tütün kesesine gereksinmem yoktu. Doğallıkla bisküvileri yedim, ve yerken tuzlu gözyaşlarını damladı üstlerine. Yaa, diye düşündüm , bizim gibi gece gündüz demeden çalışan bir işçi kadın var. Biz cephedekiler için çalışıyor o , ve beni anımsamış. Ve belki de bunun için çok şeyler vermesi gerekti. Çünkü bana göre bu bisküviler en tatlılarındandır."
Gülümseyerek ağarmış favorilerini parmaklarıyla okşadı.
"Bunun gülünç bir yanı da var, biliyorsunuz. O kadın bu armağanı, genç bir adamın eline geçsin diye gönderdi. Ama yaşlı bir adama geldi.
"Kadınlarımız savaşta büyük işler gördüler. Ve büyük bir dürüstlükle çalıştılar; çalışmalarının Sovyet rejimi için ne denli gerekli olduğunu ayrımsadılar. Benim bu yaşlı beynimle gördüğüm bu, kendilerini anıtlaştırdıklarını düşünüyorum."
Bir saat sonra bir kamyonun motor sesiyle uyandım. Mutfaktan evsahibimin sesi geldi:
"Neden bu denli geç kaldın, Koliş niçenko ? Çoktan burada olmalıydın. Senin keyfin olsun diye traktör boş boş duracak mı öyle ? Görüyorum ki vicdan bakımından yoksulsun. Kamyon lastiklerinin kötü olduğunu bana söylemene gerek yok. Yıpranmış lastiklerle de daha iyi sürmen gerekirdi, iyileriyle herkes sürer. Hemen tarlalara yakıtı götür, Semyon'a da şöyle şafakta geleceğim."
Yaşlı adam karanlıkta yatağına yürüdü, inleyip soluyarak soyunmaya başladı. Az zaman sonra pencereye sertçe vurulunca
105
yeniden sıçradım. Dışarıdan boğuk bir erkek sesi çağırıyordu : "Korney Vasilyeviç , ikinci grubun arabaları geldi, hemen yüklenecekler mi, sabahı mı bekleyecekler ? Öküzler çok yoruldu. "
Yaşlı adam pencereye gidip yavaşça konuştu: "Yükleyin de, hemen alıp gitsinler tahılı. Bekle azıcık ! Dışarı çıkacağım ambarlara birlikte gidelim."
Döndüğünü duymadım; ama şafaktan çok önce yeniden kalmıştı : güz sürümü yapan traktörlerden biri bozulmuştu, ve ev sahibim bakım, istasyonuna telefon etmek için kollektif çiftlik bürosuna gitti. Bu gece üç kez fazladan rahatsız edilmişti. Gün doğmadan hemen önce iyi bir uyuku uyumak nasip olmayan sürücümüz geldi, acı acı içini çekip konuştu :
" Zevkli bir yaşamın var, baba... Geceyi senin yanında geçirmek sürekli müzik çalan bir kulüpte uyumak gibi"Çoktan giyinmiş olan evsahibimiz yorgunlukla gülümsedi :
"Bizim yaşamımızda dinlenme yok kocaman bir çiftliğimiz var, çok iş var yapılacak , gece de çalışmamız gerekiyor. Ama artık sakin sakin dinlebilirsiniz, kimse rahatsız etmeyecek sizi, ben çıkıyorum. Kollektif çiftlik yöneticilerinin toplantısı var." Saatime baktım, dört buçuktu. Sürücümüz bir kahkaha attı. "Yeryüzünde sabahın beşinde kim toplantı yapar ?" "Eee, ne sandın ., oğlum ? Yöneticilerin tümü bütün gün tarlalarda; biri tahıl boşaltır, bir diğeri tarla ürünleri bölümündedir, bir üçüncüsü de bir makinaya yedek parça sağlamak için Stalingrad'a gidecek , ben de şafakta tarlalara gitmek zorundayım. Bu yüzden toplantımızı erkene almaya ve işleri kısaca görüşmeye karar verdik. Tümümüzün tek bir düşüncesi var: Kollektif çiftliği en çabuk yoldan ayaklan üzerine oturtmak . Başkalarından daha kötü yaşamak gibi bir amacımız yok bizim ! " Sonra , başkalarından daha kötü yaşamak bizim için utanç verici olurdu, çünkü devlet bir sürü yardım yapıyor bize. Diğer makine türleri bir yana, ilçemize bu yıl otuzdan fazla paletli traktör geldi. Bunu

anlamak gerek ! Her şey hızla iyileşiyor. Bu yılki hasat çok iyi, bu güz geçenkinden çok daha fazla toprak sür
dük, ve bizim kollektif çiftliğimiz de dörtyüz hektardan çok kışlık buğday ekti.
"Geçen yılki kuraklık gibi büyük bir felaketten sıyrılmayı başardıysak, bizi hiç bir şey durduramaz artık . Bu kesin ."
"Yani kuraklık sizi de etkiledi, öyle mi ?" diye sordu sürücümüz ilgiyle.
"Evet oğlum, evet, hem de nasıl ! Ama dize getiremedi bizi. Toprağımızın üzerinde sapasağlam düdük! Düşünüyorum da , böylesi bir kuraklığı eski günlerde yaşasaydık, insanların yarısı ölüp giderdi. Neden dersen, köylüler nasıl yaşadı o zaman ? Biri acılıktan ölürken , diğerinin varsıl olduğu için ambarlar dolusu tahılı olurdu, ve komşusuna yardım etmek için parmağını bile oynatmazdı . Ve o günlerde hükümet insanların çektiklerini umursamazdı. Ama bugün iş başka. Geçen yıl kuraklıkla başımız belaya girdi, ama devlet çıkarıp aldı bizi bu beladan, tahıl ve tohumluk yardımı yaptı. Yiyeceklerimizi daha zayıf olanlara verdik, yapabildiğimizin en iyisiyle destekledik onları. Böylece onlar da kurtuldu. Ve insanlar kurtardı herşeyi.
"Ama bahar geldiğinde müthiş çalıştık ! Bazı üyelerimiz öyle zayıftı ki, rüzgar uçuracak sandık, yine de tarlalara gidip tüm güçleriyle çalıştılar. Bir çok harika insanımız var, sizin de anlamanız gerek bunu!"
Güneş yükselmeye başlarken köyden çıktık. Sokakta kazayaklarının tatlı, yumuşak kokusu vardı. Don ırmağından taze, soğuk bir yel esiyordu. Ağır bulutlar o denli alçaktı ki, bir an pembe telekli kanatlarından görkemli kavaklara takılıp kalacaklar sanırdınız.
Vakit erken olmasına karşın kollektif çiftlik ambarları çevresinde yoğun bir devinim vardı, iki yaşlı adam bir eleğe tahıl yükleyip eliyordu, son ambar önünde çiftliğin harman yerinden gelen yaklaşık bir düzine araba yük boşaltıyordu. Burada iki tonluk bir kamyon vardı, ve tümüyle düğmesiz astarlı ceket giymiş uzun boylu bir sürücü acele acele bir tekerleği şişiriyor, aynı anda da sessizce dudaklarını kıpırdatıyordu.
Köyün yaklaşık iki mil dışında yoldan pek uzak olmayan bir tarlada , yepyeni, üzerindeki S.T.Z. NATI harfleri henüz silinme

mis bir traktör işbaşındaydı. Arkasından aksayarak askeri paltolu bir adam yürüyordu; arada bir eğilip pulluk izlerinin derinliğini elindeki çubukla kontrol ediyordu.
Sürücüm neşeyle adamı gösterip gülümsedi :
"işte bizim başkan orada, karga gibi pulluk izlerinin üzerinde hopluyor. Çok güçlü, yaşlı şeytan ! Bahse girerim o çevrede oldukça traktör sürücüsü hiç sığ sürmez ve yanlış yapmaz. Çıkmadan önce yolu sormak için ambarlara gittim. Şöyle bir baktım ambarlara. Depoladıkları tahılı göreceksin, hey be ! Adamlar Korney Vasilyeviç'i müthiş seviyorlar. " Birazcık titizdir", diyorlar, "bizim ihtiyar. Ama bir çiftçi olarak birinci sınıf. Hep öyledir, işler iyi gidiyor burda, çünkü bize saygı duyuyor o, biz de ona." Onun hakkında söylenmeye başladım : "Geceyi başkanla geçirdik, ama rahatsızlıktan başka birşey göremedik, kendisi de bütün gece çiftlik için uyumadı, bizi de uyutmadı. " Yaşlı bir babalık güldü :" Evet, evet, yorulmak nedir bilmez. Ama durgun suyla değirmen dönmez . Bu denli koşuşturmasaydı, bizim çiftlik geçen iki yılın üstesinden gelemezdi."
Geniş , yeşil dalgalar biçiminde ufka dek uzanan kusursuz kışlık buğdaylara hayranlıkla bakarak ekledi sürücüm :
"İşte kollektif çiftlik buğdayı. Ne ekin yetiştirmişler ama ! Gece boyunca insanlardan sözetti Korney Vasilyeviç. insanlar iyiyse ve onlara yön veren iyiyse sonuç müthiş oluyor!"
Başkanın kendi sözlerini yineleyerek ekledi:
" Sizin de anlamanız gerek bunu !"